

ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ
ΠΡΩΗΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ταριχαστικές
ΕΚΛΟΓΑΙ
ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΔΙΟΥ
ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

ΕΚΛΟΓΑΙ
ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ
ΠΡΩΗΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Άριελ Παπαδημητρίου

Αρ. εισ. 45089

ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΕΣΒ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος του Οὐεργιλίου.

Ο Πόπλιος Οὐεργίλιος (ἢ Βεογίλιος) Μάρων (P. Vergilius Maro) ἐγεννήθη τὴν 15ην Ὀκτωβρίου τοῦ 70 π.Χ. εἰς τὰς Ἀγδεῖς, χωρίον πλησίον τῆς Μαντούης, πόλεως τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἀπὸ γονεῖς ἀγρότας ἔχοντας τὰ πόδια τὸ ζῆν. Ο πατὴρ τοῦ Οὐεργιλίου εὐπορήσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς γεωργικάς, κτηνοτροφικάς καὶ μελισσοκομικάς ἔργασίας του ἀπέστειλε τὸν νιόν του εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἐτῶν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῆς Κρεμώνης, ἵνα οὗτος λάβῃ τὴν πρώτην παίδευσιν. Ἐν Κρεμώνῃ ὁ Οὐεργίλιος ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Μεδιόλαντον δι' εὐδοτέρας οπουδάς. Ἐκ Μεδιολάνων δὲ μετὰ τοιετίαν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, δπου ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ δρομαστῷ οητοφοδιδασκάλῳ Ἐπιδίῳ, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ ἐπικουρείου φιλοσόφου Σίρωνος. Οὐδεμίαν κλίσιν ἥσθάνετο πρὸς τὴν οητοφοικήν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀγδεῖς ἡσχολεῖτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀποφεύγων τὸν πολιτικὸν βίον, ἕνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενικῆς κράσεώς του.

Τὰ πρῶτα ἔργα του.

Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἐφίλοπόρησε τὰ πρῶτα ποιητικά του δοκίμια, ἐλαφροῦ καὶ παιγνιώδους περιεχομένου ποιημάτια, **Κατὰ Δεπτὸν** (Catalepton) ἐπιγραφόμενα. Ἀπὸ τὰ σωζόμενα ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ποιημάτια δλίγα εἶναι ἐκεῖνα τῶν δποίων ἀγαντίζοντος εἶναι ἡ γνησιότης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγίνετο γρωστὸς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ Λ. Οὐδαίου, Πλωτίου Τούκτα, Κοϊντιλίου Οὐάρου καὶ ἄλλων, οἵτινες

ἥξιοντο τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Μαικήνου, τοῦ γνωστοῦ φιλομούσους καὶ πιστοῦ συμβούλου τοῦ Ὁκταβιανοῦ. Περὶ τὸ τὸ 43 μ.Χ. δὲ Βεργίλιος ἐσχετίσθη μὲ τὸν διοικητὴν τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, τὸν Ἀσίνιον Πολλίωνα, ἄνδρα πολὺ ἐπιφανῆ καὶ λογιώτατον. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχῃ (42 π. Χ.) ἔγινε διαγομὴ τῶν γαιῶν τῆς Ἰταλίας στεργήσασα ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τὸν Οὐεργίλιον τῆς Ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας. Πράγματι τῷ 41 π. Χ. δὲ Ὁκταβιανὸς ἀπέστειλε τὸν παλαιμάχον στρατιώτας, ὅπως καταλάβον τὸν ἀγρὸν τῆς Κρεμώνης καὶ ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἔξήρχεσαν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν ὅλων, οἱ παλαίμαχοι κατέλαβον αὐθαίρετως ὅλως καὶ κατ’ Ἰδίαν γνώμην καὶ τὸν γειτονικὸν ἀγρὸν τῆς Μαρτούνης καὶ οὕτω τοῦ ποιητοῦ τὸ κτῆμα περιῆλθεν εἰς κεῖσας Κλαυδίου τινός. Ἄλλος δὲ Οὐεργίλιος εἰς Ρώμην ἐλθὼν κατώρθωσε παρὰ τοῦ Ὁκταβιανοῦ νὰ ἀνακτήσῃ αὐτό. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (40 π. Χ.) μετὰ τὸν παρὰ τὴν Περούνίαν πόλεμον δὲ ποιητὴς δριστικῶς ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν ἀλλὰ δὲ Ὁκταβιανὸς εὐνοϊκῶτατα διακείμενος πρὸς τὸν ποιητήν, τῇ μεσολαβήσει καὶ τοῦ Μαικήνου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας κτῆμα ἐν Καμπανίᾳ. Ἀπὸ τὸ 38 π. Χ. ἀποχωρεῖ δὲ ποιητὴς εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διατρίβει εἰς τὴν Νεάπολιν, σπανίως δὲ ἔχεται εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 19 π. Χ. ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν σκοπεύων νὰ μείνῃ ἕκατὸν χρόνον διὰ νὰ περιηγηθῇ τὸν τόπους, ὅπου εἶχον λάβει χώραν τὰ γεγονότα, διὰ τὰ δύοτα ὀδύματα εἰς τὸ ποίημα, τὸ δύοτον τότε ἐφιλοτέχνει, δὲ σκοπός του δύμας δὲν ἐπετεύχθη, διότι δὲ ποιητὴς εἶχεν ὑγείαν ἐπισφαλῆ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ενδίσκει τὸν Αὔγουστον ἀρτίως ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὴν Ἀρατολήν καὶ ὑπὸ τούτου πείθεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὰ Μέγαρα δύμας προσβάλλεται ὑπὸ ἡλιάσεως. Μολονότι δὲ ἐπύρεσσε δὲν ἥθελησε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιον καὶ ἡ νόσος του ἐπεδεινώθη κατὰ τὸν πλοῦν. Ἀποβιβασθεὶς εἰς τὸ Βρινδήσιον ἀπέθανε μετ’ ὀλίγον τῇ 22ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 19 π. Χ. Τὰ δοτᾶ του μετεφέροθησαν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφησαν ἐκεῖ, καραχθέντος ἐπὶ τὸν τάφου του τὸ ἔξῆς διστίχον, ὅπερ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἐποίησε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του:

*Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.*

Δηλαδὴ ἡ Μάρτουνα μὲ ἐγέννησεν, οἱ Καλαβροὶ (τὸ Βρεντήσιον) μὲ

ἀφήρωπασαν, νῦν μὲ κατέχει ἡ Παρθενόπη (ἢ Νεάπολις) : ἔψαλα βο-
σκὰς (βουκολικὰ ποιήματα), ἀγροὺς (γεωργικά), ἡγεμόνας (ἡρωϊκὸν
ἔπος).

Τὰ Βουκολικά.

Μετὰ τὰ ποιημάτια ἐκεῖνα τὰ **Κατὰ Δεπτὸν** καλούμενα, τὸ πρῶτον λόγου ἀξιον ἔργον τοῦ Οὐδεργίλιον εἶναι τὰ **Βουκολικά**, ποιηθέντα ἐντὸς τριῶν ἑτᾶν (42 - 39 π. Χ.) καὶ εὐθὺς ὑστερον ἐκδοθέντα. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀστινίου Π. ὁ Βεργίλιος συνέθεσε τὰ Βουκολικά, τὰ δποῖα συνήθως Ἐκλογαὶ (Eclogae) καλοῦνται, μιμηθεὶς τὸν βουκολικὸν ποιητὴν Θεόκριτον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ δποίου ηὐχαριστεῖτο, διε τε εἰς τὴν γενέτειράν του εὑρίσκετο, διότι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀμέσων καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου. Εἰς τὰ Βουκολικὰ δὲν παρατηρεῖ τις τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοκρίτου, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν. Λόγοι ἀπρόσφοροι εἰς τὰ πρόσωπα ἐμβάλλονται, διότι δὲν δίδεται προσοχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἢ δὲ γλῶσσα πλησιάζει πολὺ τὴν γλῶσσαν λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεόκριτον, ὃστις μετεχειρίσθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροδιαιτῶν ἀνθρώπων.

Τὰ Γεωργικά.

Μετὰ τὰ **Βουκολικὰ** ἐποίησε τὰ **Γεωργικὰ** τῇ προτροπῇ τοῦ Μαί-
κήνου, θελήσαντος νὰ γεννήσῃ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὴν ἀγάπην πρὸς
τὰς ἀγροτικὰς ἔργασίας. Τὰ **Γεωργικά**, διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν δποίων
ἐδαπάνησεν 7 ἔτη (μέχρι τοῦ 30 π. Χ.), ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα βι-
βλία διαλαμβάνοντα περὶ γεωργίας, δενδροκομίας, κτηνοτροφίας καὶ
μελισσοτροφίας, εἶναι δὲ πόημα διδακτικόν. Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ
ποιήματος εἰχε πρὸ διφθαλμῶν τὸν Ἡσίοδον ("Ἔργα καὶ Ἡμέραι").
"Αλλὰ τὴν ὑλὴν, τὴν δποίαν αὐτὸς δ ἀγροτικὸς βίος παρέσχεν εἰς τὸν
ποιητὴν, ἐδανείσθη οὗτος καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγ-
γραφέων, Ἀριστοτέλους, Θεοφράστου, Λουκορτίου, Κάτωνος, Οὐάρ-
ρωνος. Τὰ δανεισθέντα δὲ οὕτω σαφῶς συνέταξε καὶ τόσον συνετῶς
πρὸς τὸν βίον τῶν Ρωμαίων προσήρμοσε, μὲ τόσας ποιητικὰς ἰδέας
ἐλάμπουντε καὶ μὲ τόσην κομψότητα λόγου ἐκόσμησεν, ὥστε κατώρ-

θωσε τὰ ἀποφύγη τὴν ψυχρότητα καὶ ξηρότητα τὴν σύμφυτον εἰς τὰ διδακτικὰ ποιήματα.

Ἡ Αἰνειάς.

Ἄπο τοῦ 29 π. Χ. ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν σπουδαιοτέρου καὶ ἀξιολογωτέρου, ἅμα δὲ καὶ δυσκερεστέρου ἔργου, τῆς **Αἰνειάδος**, καλλίστου ἐθνικοῦ ἔπους. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον κύκλον τινὰ δημοτικῶν συλλογῶν δυνάμενον τὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπικήν διάροιαν, ἐπειδὴ δὲ ἥσαν τυπικὰ καὶ θετικὰ πνεύματα δὲν ἔγνωριζον τὴν διασκέδασιν ἀπὸ διήγησιν ἀναμεμειγμένην μὲν μύθους καὶ ἴστορικὰς παραδόσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ γλώσσα των, λίαν κατάλληλος διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὰς τοῦ δημοσίου βίου πράξεις, ἥκιστα πρόσφρος ἦτο εἰς τὴν ἐλευθέραν κίνησιν, ἥν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπική διήγησις. Οἱ Ρωμαῖοι ἥρχισαν τὰ ἀγαποῦν τὴν ἐπικήν ποίησιν τότε, δτε εἰς τὴν Ρώμην, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λάφυρα, ἐκόμισαν καὶ τὰ μυημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἄλλ' ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐπικοὺς ποιητάς των ἄλλοι μὲν μεταφράζουν ἣ μιμοῦνται τοὺς Ἑλληνας, ἄλλοι δὲ εἶναι χρονογράφοι ἀπλοῖ καὶ ἀτεχνοί παρουσιάζοντες ἔργα θελγήτρους καὶ χάριτος ἀμοιρα: εἰς τὸν Βεργίλιον ἐπεφύλασσεν ἡ μοῖρα τὰ λάβη τὴν δάφνην τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀφ' οὗ κατώρθωσεν οὗτος τὰ συνενώσῃ τὴν ἐποποϊαν τὴν μυθολογικὴν μὲ τὴν ἴστορικὴν καὶ τὰ ποιῆσῃ ἔπος ἐθνικόν. Ἡ Αἰνειάς, εἰς 12 βιβλία διηγημένη, εἶναι τὸ μόνον ποίημα, μὲ τὸ δποῖον τόσον πολὺ ἐφημίσθη ὁ ποιητής· δύντας ἥ ὑπόθεσίς του, ἥ ἐγκατάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ πολλὰς πλάνας, εἶναι καλλίστη. Ἐξέλεξε δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ ποιητής δχι μόνον διὰ τὴν ἀρχαίαν φήμην τοῦ ἥρωος, ἄλλὰ καὶ διότι ἥλπιζεν δτι θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς δόξαν καὶ κραταίωσιν τῆς τότε ἀναφανέσσης μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου· ἔμελλε τὰ δοξασθῆ τοιουτορόπως ἡ γενεὰ τῶν Ἰουλίων, γινομένου πολλοῦ λόγου περὶ τοῦ Ἰούλου, τοῦ νιοῦ τοῦ Αἰνείου. Ἔπειτα εἰς τὴν Αἰνειάδα ὑμεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰνείου, δτις συνδέει τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν, τὰς δύο ταύτας μεγίστας ἀρετὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἐθνους. Διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος κατηγάλωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, ἐμμηῆθη δὲ τὸν Ὁμηρον, οὕτινος τὴν μὲν Ὁδύσσειαν ἥκολούθησε ποιῶν τὰ ἔξ πρῶτα βιβλία, τὴν δὲ Ἰλιάδα ποιῶν τὰ ἔξ τελευ-

ταῖα, συνάπτων οὕτω δύο κάλλη εἰς ἓν ποίημα. Παρ' Ὁμήρῳ ενδόσκομεν μόνον τὴν γρωστὴν περὶ Αἰγαίου προφητείαν τοῦ Ποσειδῶνος (Y, 306 κ. ἐ.).

ἡδη γὰρ Πριάμου γενεὴν ἥχθηρε Κρονίων·
νῦν δὲ δὴ Αἰγαίοις βίῃ Τρώεσσιν ἀνάξει
καὶ παίδων παῖδες, τοί κεγ μετόπισθε γένωνται.

Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ὁμήρου ενδόσκομεν νῦντιν ἔστω τῆς τοῦ Αἰγαίου σχέσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σικελιώτης ποιητὴς Σιησίχορος (622 - 553 π. Χ.) ποιῶν τὸν Αἰγαίον φθάνοντα, ώς φαίνεται, μέχρι τῆς Κύμης τῆς Ἰταλίας εἶναι δι πρῶτος, δύσις μημονεύει πλοῦν τοῦ Αἰγαίου ἔξω τῆς Τρωϊκῆς χώρας. Ἀπὸ τὸν περὶ τὸν δον π. Χ. αἰώνα ἀκμάσαντας ἴστοριογράφους Καλλίαν καὶ Τίμαιον συνάπτεται δι Αἰγαίας πρὸς τὸ Λάτιον. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ 4ου π. Χ. αἰώνος εἰσεχθῷησεν δι περὶ τοῦ Αἰγαίου μῆδος εἰς τὴν Ρώμην ἥπο δι ἀρχετὰ γρωστὸς ἐπὶ τοῦ πρώτου Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι δι ποιητὴς Ναΐβιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔπους του Bellum Poenicum διηγεῖται τὴν φυγὴν τοῦ Αἰγαίου μετὰ τοῦ πατρός του, τὰς ἐν τῷ πόνιφ πλάνας, τὴν ἐν Καρχηδόνι ὑποδοχὴν καὶ τὴν εἰς Λάτιον ἄφιξιν. Ἡ Ρώμη κατόπιν μακρῶν καὶ αἰματηρῶν ἀγώνων ενδόσκετο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἀρχονυσα τοῦ κόσμου πλέον, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἐπίστευον διτι τοῦτο ὠφελετο εἰς ἀρχατόν τινα δύναμιν, εἰς θείαν μοῖραν προστατεύονταν αὐτοὺς (Fortuna urbis). Τῆς καθολικῆς ταύτης πίστεως ἦχω καὶ ἐρμηνεία γίνεται δι Οὐεργίλιος ἐν τῇ Αἰγαίᾳ, ἡ δποία εἶναι διαπεποτισμένη μὲ τὴν πίστιν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περὶ τοῦ Αἰγαίου μύθου δι ποιητὴς ἐν τῇ συναρμογῇ τοῦ ἴστορικοῦ καὶ μυθολογικοῦ στοιχείου θέλει νὰ δείξῃ διτι, δπως δ ἀφανισμὸς τῆς ἐν Ἰσίᾳ Τροίας, τοιουτορόπως καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ἵτοι ἡ κτίσις τῆς Ρώμης, εἶναι ἔργον τῶν θεῶν. Ἡ θεία πρόνοια ἡθέλησεν οὕτως ὅστε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκησιν τῶν Τρώων, ἀφ' ὃν θὰ προέλθουν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες πεπρωμένον εἶναι νὰ ἀρξουν τοῦ κόσμου. Ὅργανον τῆς θείας ταύτης προνοίας ἡ είμαρμένης (fatum ἢ fata) εἶναι τοῦ ποιῆματος δ ἥρως, δ Αἰγαίας. Ἀκολουθεῖ οὕτος τὴν ὁδὸν τὴν δποίαν τοῦ χαράσσει τὸ πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὸ πρὸς τὸν προέλθουν καθῆκον.

Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν κώλυμα τόσον ἵσχυρὸν ὥστε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν ὁδὸν αὐτήν. Αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ κίνδυνοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατύνουν τὸν χαρακτῆρά του. Ἐνίστηται διστάζων καὶ ἀθυμῶν πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἀλλ' δισταγμὸς καὶ ἡ ἀθυμία εἶναι πρόσκαιρος· ἡ διηγεκῆς ὑπακοὴ εἰς τὴν θείαν ἀποστολήν του, ἡτις καὶ πᾶσαν ἐνέργειάν του ὁνθμίζει, κρατεῖ ἐν τέλει πάσης λιποψυχίας. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἥρωος συνοψίζονται εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν λέξιν δὲ *pietatem* (= εὐσέβειαν) μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, διταν τὰς ἀρετὰς τοῦ ἥρωος συνοψίζῃ. Ὁ ποιητής εὐαίσθητος ὥν καὶ εὐγενῆς διαπρέπει εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φιλίας, τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς υἱικῆς εὐσέβειας καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν γυναικῶν. Ὁ Οὐεργίλιος ἐδαπάνησεν ἔνδεκα ἔτη εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος, ἡτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συγγραφεῖς, ὑποχωρήσατε Ἑλληνες, ἀγνοῶ τί μεγαλύτερον τῆς Ἰλιάδος γεννᾶται. Ἡ Αἰνειάς διὰ τὸν πρόωδον θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἔμεινεν ἀνεπεξέργαστος. Ἔχων αὐτὸς ὁ ποιητής συνείδησιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἔργου παρήγγειλεν εἰς τὸν Οὐάριον, διτε ἀπήρχετο ἐξ Ἰταλίας, νὰ καύσῃ τὸ χειρόγραφον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς ἥθελεν ἀποθάνει ποδὶ τῆς τελείας ἐπεξεργασίας τοῦ ποιήματος. Εἰς Βρεντήσιον δέ, διτε ἔμειλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀπήγησε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ χειρόγραφον, δπως τὸ καύσῃ αὐτός. Ἡ ἀπαίτησίς του εὐτυχῶς δὲν ἐξεπληρώθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ οἱ φίλοι του Οὐάριος καὶ Τούκκας προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Αἰνειάδος, δπως ἀκριβῶς κατέλιπεν αὐτὴν ὁ ποιητής, ἐκτελοῦντες ἐντολὴν τοῦ Αὐγούστου. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὴν Αἰνειάδα ἀτελεῖς περὶ τοὺς 57 στίχους· τούτους βεβαίως ἐσκόπευεν δι ποιητής νὰ συμπληρώσῃ, διτε θὰ ἐπεξειργάζετο τελικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα ἡ Αἰνειάς παραμένει ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Παγκοσμίου Λογοτεχνίας.

**ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΝΙΑΔΟΣ**

Βιβλίον I.— Ὁ ποιητής τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔπους δι' ὀλίγων ἐν τῷ προοιμίῳ εἰπών, ἀφ' οὗ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας,

διὰ τὰς δροίας δὲ Αἰγαίας, ἀνὴρ εὐσεβής, ὑπέστη πολλὰς συμφορὰς καὶ περιπέτειας, μέλλων νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν Λατίων, ἔρχεται εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει τὰ κατὰ τὴν δογὴν καὶ τὸ μῆσος τῆς θεᾶς Ἡρας κατὰ τῶν Τρώων καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς δογῆς. Τὴν πόλιν Καρχηδόνα, ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν στομάτων τοῦ Τιβέρεως κειμένην, θέλει ἡ Ἡρα νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ κόσμου. Βλέπει αὖτη στόλον ἐκ τῆς Σικελίας ἀποπλέοντα· εἶναι δὲ στόλος τοῦ Αἰγαίου, ὃν ἡ μοῖρα ἔχει δρίσει νὰ θεμελιώσῃ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν ἔξαιρετικὰ εὐνοούμενην πόλιν τῆς Καρχηδόνας. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ στόλου τούτου τὸ παλαιὸν τῆς Ἡρας πάθος ἀναγεννᾶται καὶ σπεύδει αὖτη πρὸς τὸν Αἴολον, ὃν πείθει μὲν παράκλησιν ἀξιωματικὴν καὶ μὲν σαγηνευτικὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀπολύσῃ τὸν ἀνέμονς. Ἔγείρεται τότε σφοδρὰ τρικυμία· τὰ πλοῖα τοῦ Αἰγαίου διασκορπίζονται, τινὰ δὲ φαίνονται καταποντισθέντα. Ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν, ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ δροίου ἡ τρικυμία ἔγινε, καταπάνει τὴν τρικυμίαν καὶ ἐπανάγει τὴν γαλήνην. Οἱ Τρῷες ἐκ τῆς τρικυμίας παρασυρθέντες εἰς ἄγνωστόν τινα τῆς Λιβύης ἀπῆλην προσορμίζονται ἐκεῖ εἰς ἀσφαλῆ δρόμον. Ἡ Ἀφροδίτη πονοῦσα διὰ τὸν δεινοπαθῶντας Τρῶας παραπονεῖται εἰς τὸν Δία διὰ τὸν ἀδικον αὐτὸν κατατρεγμὸν τῶν Τρώων· ἀλλ' ὁ Ζεὺς καθησυχάζει αὐτὴν ὑποσχόμενος λαμπρὸν τὸ μέλλον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν καταδιωκομένων Τρώων, οἱ δροῖοι θὰ γίνονται κράτους μέλλοντος νὰ ἄρξῃ τῆς οἰκουμένης ἀπεριορίστως. Τὴν ἐπαύριον δὲ ἀρχὴν ἡ Αἰγαίας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀχάτην ἔρχεται εἰς ἐξερεύνησιν τοῦ τόπου. Κυνηγέτις ὀδαιοτάτη, λυτὴν ἔχουσα τὴν κόμην καὶ τὸ τόξον ἐπὶ τοῦ ὕμου φέρουσα, πληροφορεῖ τὸν Αἰγαίαν ὅτι εὑρίσκεται πολὺ πλησίον πόλεως προσφάτως θεμελιωθείσης ἀπὸ τὴν Φοίνισσαν Διδώ, ἵνα τὴν ἴστορίαν ἐν βραχυτάτῳ ἀφηγεῖται. Ἐπίσης δὲ ἀγγέλλει εἰς τὸν Αἰγαίαν, ὅτι οἱ ἑταῖροι του, οὓς θεωρεῖ ἀπολεσθέντας, θὰ ἐπανέλθουν. Ἡ κυνηγέτις ἥτο δὲ μήτηρ τοῦ Αἰγαίου, ἡ θεὰ Ἀφροδίτη, ἣν οὗτος ἀναγνωρίζει, διε αὖτη ἀπομακρύνεται, ἀπὸ τὸ βάδισμά της τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ προδίδον θέρον. Αἰγαίας καὶ Ἀχάτης εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου διοι ἐργάζονται ὡς εἰς κυψέλην μέλισσαι. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡρας εἰσελθόντες ἀποθανυμάζουν τὰς ζωγραφίας, ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρῳανὸν πόλεμον εἰκονιζούσας. Ἀναθαρροῦν, διε ἡ βασίλισσα Διδώ μεγαλοπρεπής εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ θρόνου καθίσασα δικάζει. Οἱ ἑταῖροι, οὓς δὲ Αἰγαίας ἐθεώ-

ρει ἀπολεσθέντας, εἰσέρχονται κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὸν ναὸν καὶ ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν Ἰλιονεὺς διαμαρτύρεται εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν σκληρὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς πρὸς τοὺς ξένους συμπεριφοράν, τὴν ὅποιαν ὑπαγορεύουν μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους τῆς, καὶ τοὺς καθησυχάζει λέγονσα, ὅτι εἶναι γνωστοὶ οἱ Τρῷες καὶ αἱ δυστυχίαι των. Εἴθε καὶ ὁ ἀρχηγός των Αἰνείας, ἐπιλέγει, νὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν σχιζούμενης τῆς νεφέλης, ἥτις περιεκάλυπτε τὸν Αἰνείαν, ἀποκαλύπτει καὶ καθιστᾶ γνωστὸν ἔαντὸν ὃ ἦρως ὅς καὶ τὴν μέχρι τοῦδε τύχην του. Ἡ Διδώ, κατ' ἀρχὰς ταραχθεῖσα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἥρωος, δεικνύει εἰς αὐτὸν συμπάθειαν μὲν θαυμασμὸν καὶ τὸν ὄδηγεῖ μὲ τοὺς ἑταίρους του εἰς τὰ ἀνάκτορά της, ὅπου πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον γίνεται. Εἰς αὐτὸν παρίσταται καὶ ὁ νῖδος τοῦ Αἰνείου, ὁ μικρὸς Ἀσκάνιος, κομίσας δῶρα εἰς τὴν βασίλισσαν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἔφωτος. Ἡ Διδὼ λαμβάνει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ φευδοῦς Ἰούλου, ὅπως ἄλλως ὀνομάζεται ὁ Ἀσκάνιος, τὰ δῶρα, ἥτοι ἐσθῆτα τῆς Ἐλένης καὶ περιδέραιον μαργαριτῶν κόρης τινὸς τοῦ Πριάμου· περιπτυνσομένη δὲ τὸν πλαστὸν Ἰούλον ἀγνοεῖ ἡ δυστυχὴς βασίλισσα τίνα ἰσχυρὸν θεὸν εἰς τὰ στήθη της κρατεῖ. Τὸ συμπόσιον ἔξαπολονθεῖ, τοῦ ἀοιδοῦ Ἰώπα μὲ τὴν λύραν του ἀδοντος. Ἡ Διδὼ δὲν ἀκούει τὸ φῦσμα, ἐφωτᾷ τὸν Αἰνείαν διὰ τὸν Πριάμον, τὸν Ἐκτορα, τὸν Ἀχιλλέα, τέλος δὲ τὸν παρακαλεῖ νὰ διηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς τὰς δυστυχίας τῆς Τρῳας καὶ τὰς περιπλανήσεις του.

Βιβλίον II.— Ὁ Αἰνείας τὴν παράκλησιν τῆς Διδοῦς εἰσακούων ἀρχίζει νὰ διηγῆται τὰς πλάνας καὶ τὰς περιπτετείας ἀπὸ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Ἑλλῆνες προσποιούμενοι ὅτι θὰ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Τροίαν ἀφήνοντες εἰς τὴν Τρωϊκὴν ἀκτὴν τὸν δούρειον ἵππον. Τί ἐσήμαινεν οὗτος δ ἵππος; ἥτο ἀφιέρωμα; ἥτο δόλος; Ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος Λαοκόων ἴκετεύει τοὺς Τρῷας νὰ μὴ εἰσαγάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὑποπτὸν τῶν ἐχθρῶν δῶρον· ἀλλὰ τότε ποιμένες δόηγοῦν τεαρὸν Ἐλλῆνα δέσμιον ἐνώπιον τοῦ Πριάμου. Εἴραι οὗτος δ Σίνων, δστις, ἐπιμαρτυρόμενος πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πλαστῶν τὸν λόγων τὰ ἄστρα καὶ τοὺς θεούς, δι' ἑαυτὸν μὲν λέγει, ὅτι προωρισμένος εἰς θυσίαν κατώρθωσε νὰ σωθῇ φεύγων τὴν προτεραιάν τῆς θυσίας, περὶ τοῦ ἵππου δέ, ὅτι οἱ Ἑλλῆνες

τὸν κατεσκεύασαν διὰ νὰ τὸν ἀφιερώσουν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἐπανορθώσουν τὴν γενομένην κλοπὴν τοῦ Παλλαδίου· ἀλλ᾽ ἐλπίζουν ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ ἵππουν ὅτι, ἐὰν δὲ ἵππος εἰσέλθῃ, ἡ Τροία θὰ φέρῃ τὸν πόλεμον ὥπερ αὐτὰ τὰ τείχη τοῦ Πέλοπος ἐν Ἑλλάδι. Πιστεύσαντες οἱ Τρῷες τοὺς πλαστοὺς τοῦ δολίου Σίνωνος λόγοντος, ἄμα δὲ ἰδόντες τὸ πάθημα τοῦ Λαοκόντος καὶ τῶν δύο νιῶν του, οὓς ἔπνιξαν οἱ ἐκ Τενέδου ἐλθόντες διὰ θαλάσσης δύο πελώριοι δράκοντες, καταρρίπτοντον μέρος τῶν τειχῶν καὶ εἰσάγοντον εἰς τὴν πόλιν τὸν ἵππον ὑπὸ τὰ φυσατανέων καὶ νεανίδων. Ὁ στόλος ἐπιστρέψει ἐκ Τενέδου τὴν νύκτα καὶ ἐκ τοῦ ἵππουν ἐξάγονται οἱ ἐχθροί. Τὸν Αἰγαίον, ἀφ' οὗ εἶδε καθ' ὅπνον τὸν Ἐκτορα, κραυγαὶ ἀπελπισίας ἀκονοθεῖσαι ἀφυπνίζοντον. Ἡ πόλις Τροία κατελήφθη. Εἰς αὐτὸν πλέον εἶναι ἐναποτεθειμένη ἡ μοῖρα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ· τὸν παρακολούθουμεν διὰ μέσου σκηνῶν σφαγῆς. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, τοῦ δποίου τὰς θύρας δὲ πέλεκυς ἔθραυσε, οἱ πεντήκοντα νυμφικοὶ θάλαμοί του, δὲ βωμός, δὲ σκιαζόμενος ἀπὸ ἀρχαίων δάφνην, δπον εἴχον καταφύγει ἡ Ἐκάρη καὶ αἱ θυγατέρες της, ὡς περιστεραὶ ἐν θυέλλῃ, μᾶς παρουσιάζονται ἐν τῷ μέσῳ δίνης καπνοῦ καὶ χειμάρροι φλογῶν. Ὁ Πρίαμος φονεύεται καὶ ἀποκεφαλίζεται παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Πύρρου· ἡ μάντις Κασσάνδρα ἀπάγεται εἰς αλζυμαλωσίαν. Ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀποτρέπει αὐτὸν δεικνύοντα τὸν θεοὺς λυσσῶντας διὰ τὸν ὅλεθρον τῆς Τροίας· ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαιναν κατασκάπτει τὰ τείχη. Ἡ Ἡρα ἔιφήρης εἰς τὰς Σκαιὰς Πύλας βιάζει τοὺς Ἐλλήνας νὰ σπεύσουν· ἡ Παλλὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μὲ τὸ Γοργόνειον ἀπειλεῖ· αὐτὸς τέλος δὲ Ζεὺς ἐξάπτει τὴν λύσσαν τῶν ἐχθρῶν. Δὲν μένει εἰς τὸν Αἰγαίον ἄλλο τι νὰ πράξῃ παρὰ νὰ φύγῃ κατὰ τὴν συμβούλην τοῦ Ἐκτορος. Ἀλλ' δὲ πατήρ του Ἀγχίσης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Μάταιαι εἶναι αἱ ἴκεσίαι τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς συζύγου του Κρεούντης οἱ στεναγμοί. Ὁ Ἀγχίσης εἶναι ἀνέρδοτος· ὑποχωρεῖ μόνον ἐπὶ τῇ θέᾳ γλώσσης πυρὸς ἐκπηδώσης ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ Ἰούλου, καθ' ὃν κρόνον κεραυνὸς ἐκρήγνυνται ἀριστερόθεν καὶ ἀστήρ διάττων διέρχεται ὑπερόγρω τῆς σιέγης τῆς οἰκίας του ἀπλῶς φαύνων αὐτήν. Ἀναχωρεῖ τότε ὁ Αἰγαίας φέρων ἐπὶ τῶν ἀμμών του τὸν γέροντα πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν χεῖρα κρατῶν τὸν μικρὸν υἱὸν Ἰούλον. Ἡ Κρέοντα ἀκολουθεῖ μακρόθεν· ἀλλὰ γίνεται

ἀφαντος. Μάτην δὲ Αἰνείας τὴν ἀναζητεῖ. Τὸ φάσμα τῆς ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὸν καὶ λέγει ὅτι ἡ μεγάλη μήτηρ τῶν θεῶν Κυβέλη κατέταξεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀκολούθων τῆς Νυμφῶν προλέγει δὲ εἰς τὸν Αἰνείαν τὴν ἄφιξιν του εἰς τὴν Ἐσπερίαν, εἰς τὰς δύχθας τοῦ Τιβέρεως, καὶ τὸν γάμον του μὲν θυγατρέος βασιλέως. Ὁ Αἰνείας ἐπιστρέψας εἰς τὸν συντρόφους του ἔρχεται μὲν αὐτὸν εἰς τὰ δόρη.

Βιβλίον III. — Ὁ Αἰνείας, στόλον κατασκευάσας, μὲν δάκρυνα ἀπολέει ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ προσορμίζεται μὲ τὸν εἰς ἑταίρους του εἰς Θράκην. Κτίζει ἐκεῖ πόλιν διμώνυμον αὐτῷ· ἀλλὰ θάμνοι, τῶν δποίων αἱ ἀποσπασθεῖσαι δίζαι ἀποστάζουν μέλαν αἷμα, ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτὸν διτι νίδιος τοῦ Πρωτίου ἐφορεύθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου. Ἐπιβιβάζονται πάλιν εἰς τὰ πλοῖα ἀφίνοντες τὴν Θράκην. Εἶς τὴν Δῆλον δὲ Ἀπόλλων λέγει νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ζώραν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τοῦ γένους των. Τοιαύτην κοιτίδα θεωροῦν, ἔρμηνεύοντος τοῦ Ἀγχίσουν, τὴν Κορήτην, εἰς ἣν μεταβαίνουν καὶ κτίζουν πόλιν· ἀλλὰ λοιμὸς φοβερὸς ἐνσκήψας, ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν Κορήτην. Ἀπὸ τὴν Κορήτην πλέοντες πόδες βροχᾶν φθάνουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Στροφάδων, τὰς δποίας κατοικοῦν ἡ Κελαινὼ καὶ αἱ ἄλλαι Ἀρπνιαι, τέρατα δυσώδη καὶ φρικαλέα, ἔχονται πρόσωπα μὲν παρθένων, σώματα δὲ πτηνῶν, χεῖρας δὲ γαμψάς. Φεύγονταν αἱ Ἀρπνιαι, χωρὶς νὰ πληγωθοῦν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἑταίρων τοῦ Αἰνείου, τῶν δποίων αὗται ἥρπαζον διηρη τροφὴν ἡδύναντο καὶ ἐμόλυνον τὴν λοιπήν. Τούτων ἡ Κελαινὼ προλέγει ὅτι θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ κτίσουν τὴν πόλιν, ποὺν πεῖνα δεινὴ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ φάγουν καὶ αὐτὰς τὰς τραπέζας. Ἀποπλεύσαντες ἀπὸ τὰς Στροφάδας παραπλέονταν τὴν Ζάκυνθον, τὴν Ἰθάκην καὶ προχωροῦντες προσορμίζονται εἰς τὸ Ἀκτιον, δπου τελοῦν ἀγῶνας. Ἐκεῖθεν ἀρνατες φθάνονταν εἰς Βουνθρωτὸν τῆς Ἡπείρου, ἔνθα δὲ Αἰνείας εὑδίσκει τὴν Ἀνδρομάχην θύνονταν παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἐκτορος καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτῆς. Ὁ Ἐλενος, δεύτερος σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, βασιλεὺς συγχρόνως καὶ μάντις, μακρὰς προορίσεις κάμψει εἰς τὸν Αἰνείαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ δλον τὸ μέλλον. «Θὰ καταπλεύσῃ δὲ Αἰνείας, λέγει, εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ συμφορὰς καὶ περιπλανήσεις εἰς τὸ Αὔσόνιον πέλαγος καὶ χρονοτριβάς εἰς τὴν ησον τῆς Κίρωνης, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὸν κορυμὸν πρόνου πλησίον ἀποκρύψουν δεύματος ἵνα λευκὴν μὲ τριάκοντα νεογυνὰ θὰ ἀγεύσῃ

καὶ ἐκεῖ θὰ εἶναι τῆς ἀναπαύσεώς του δ τόπος ». Ἐφ' οὖ δὲ καὶ ἄλλας ἔδωκεν δ Ἔλενος συστάσεις καὶ συμβούλιας καὶ πολύτιμα δῶρα καὶ κωπηλάτας, οἱ περὶ τὸν Αἰνείαν λαβόντες τὰ δῶρα τῆς Ἀγδρομάχης πρὸς τὸν Ἀσκάνιον ἀποπλέουν. Παραπλεύσαντες τὸν Τάραντα καὶ τὸ ἀκρωτήριον Λακίνιον φέρονται πρὸς τὴν Σικελικὴν ἀκτὴν πλησίον τῆς Αἴτνης καὶ περισυλλέγονται ἀξιοθρήνητον σύντροφον τοῦ Ὁδυσσέως ἐγκαταλειφθέντα παρὰ τοῖς Κύκλωψι. Παραπλέοντες εἶτα τὸ Πάχυνον ἀκρωτήριον βλέποντι μακρόθεν τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν, τὸν Ἀκράγαντα, κάμπτοντι τὴν ἄκραν τοῦ Λιλυβαίου καὶ φθάροντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δρεπάνου, ὅπου συμβαίνει τοῦ Ἀγκίσου δ θάρατος. Ἐδῶ τελειώνει ἡ τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδὼ διήγησις.

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

Στίχ. 1 — 11

Ὑπόθεσις τοῦ ἔπους καὶ ἐπίκλησις τῆς Μούσης.

Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris
Italiam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Junonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latium, genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae.
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. tantaene animis caelestibus irae?

10

Στίχ. 81 — 123

Καταιγίς.

Haec ubi dicta, cavum conversa cuspide montem
impulit in latus: ac venti velut agmine facto,
qua data porta, ruunt et terras turbine perlant.
incubuere mari totumque a sedibus imis
una Eurusque Notusque ruunt creberque procellis
Africus et vastos volvunt ad litora fluctus.
insequitur clamorque virum stridorque rudentum.

85

eripiunt subito nubes caelumque diemque.
 Teucrorum ex oculis; ponto nox incubat atra.
 90 intonuere poli et crebris micta ignibus aether.
 praesentemque viris intentant omnia morteim.
 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
 ingemit et duplicitis tendens ad sidera palmas
 talia voce refert: «o terque quaterque beati,
 95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
 contigit oppetere! O Danaum fortissime gentis
 Tydide! mene Iliacis occumbere campis
 non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
 saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector, ubi ingens
 100 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
 scuta virum galeasque et fortia corpora volvit!»
 Talia iactanti stridens Aquilone procella
 velum adversa ferit fluctusque ad sidera tollit.
 franguntur remi; tum propra avertit et undis
 105 dat latus; insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
 terram inter fluctus aperit, furit aestus harenis.
 tris Notus abreptas in saxa latentia torquet —
 saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
 110 dorsum immane mari summo — tris Eurus ab alto
 in brevia et syrtis urget — miserabile visu —
 inliditque vadis atque aggere cingit harenæ.
 unam, quae Lycios fidumque vehebat Orontem,
 ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 115 in puppim ferit: excutitur pronusque magister
 volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
 torquet agens circum et rapidus vorat aequore vortex.
 apparent rari nantes in gurgite vasto,
 arma virum tabulaeque et Troia gaza per undas.
 120 iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
 et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
 vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
 accipiunt inimicum imbreui rimisque fatiscant.

Στίχ. 198 — 210

✓ Παρηγορητικὸς λόγος τοῦ Αἰνείου πρὸς τοὺς ἔταιρους.

«O socii — neque enim ignari sumus ante malorum —
 o passi graviora, dabit deus his quoque finem.
 vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis
 accestis scopulos, vos et Cyclopia saxa
 experti: revocate animos maestumque timorem
 mittite, forsan et haec olim meminisse iuvabit.
 per varios casus, per tot discrimina rerum
 tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas
 ostendunt: illic fas regna resurgere Troiae.
 durate et vosmet rebus servate secundis.»
 Talia voce refert curisque ingentibus aeger
 spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
 illi se praedae accingunt dapibusque futuris:

200

205

210

Στίχ. 254 — 299

‘Υπόσχεσις τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ἀφροδίτην, παραπονούμένην
 πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούντων Τρώων.

✓ Olli subridens hominum sator atque deorum
 voltu, quo caelum tempestatesque serenat,
 oscula libavit natae, dehinc talia fatur:
 «parce metu, Cytherea: manent immota tuorum
 fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini
 moenia sublimemque feres ad sidera caeli
 magnanimum Aenean; neque me sententia vertit.
 + hic tibi — fabor enim, quando haec te cura remordet,
 longius et volvens fatorum arcana movebo —
 bellum ingens geret Italia populosque ferocis
 contundet moresque viris et moenia ponet,

255

260

- 265 tertia dum Latio regnante viderit aestas
 ternaque transierint Rutulis hiberna subactis.
 at puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 additur—Ilus erat, dum res stetit Ilia regno —
 triginta magnos volvendis mensibus orbis
- 270 imperio explebit regnumque ab sede Lavini
 transferet et Longam multa vi muniet Albam.
 hic iam ter centum totos regnabitur annos
 gente sub Hectorea, donec regina sacerdos
 Marte gravis geminām partu dabit Ilia prolem.
- 275 inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
 Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
 moenia Romanosque suo de nomine dicet.
 his ego nec metas rerum nec tempora pono ;
 imperium sine fine dedi. quin aspera Juno,
- 280 quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
 consilia in melius referet mecumque fovebit
 Romanos rerum dominos gentemque togatam.
 sic placitum. Veniet lustris labentibus aetas,
 cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenas
- 285 servitio premet ac victis dominabitur Argis.
 nasceretur pulchra Troianus origine Caesar,
 imperium Oceano, famam qui terminet astris,
 Iulus, a magno demissum nomen Iulo.
 hunc tu olim caelo spoliis Orientis onustum
- 290 accipies secura ; vocabitur hic quoque votis
 aspera tumi positis mitescent saecula bellis ;
 cana Fides et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
 iura dabunt ; dirae ferro et compagibus artis
 claudentur Belli portae ; Furor impius intus
- 295 saeva sedens super arma et centum vincitus aēnis
 post tergum nodis fremet horridus ore cruento ».

Στίχ. 441 — 493

Ο ἐν Καρχηδόνι ναὸς τῆς Ἡρας καὶ αἱ ἐν αὐτῷ ζωγραφίαι.
Περιγραφὴ εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ ἐζωγραφημένων
καὶ δεικνυουσῶν ὀκτὼ σκηνὰς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

- V *Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,
quo primum iactati undis et turbine Poeni
effodere loco signum, quod regia Iuno
monstrarat, caput acris equi; sic nam fore bello
egregiam et facilem victu per saecula gentem
hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
condebat, donis opulentum et numine divae,
aënea cui gradibus surgebant limina nexaeque
aere trabes, foribus cardo stridebat aénis.* 445
hoc primum in luce nova res oblata timorem
leniit, hic primum Aeneas sperare salutem
ausus et afflictis melius confidere rebus.
namque sub ingenti lustrat dum singula templo
reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
artificumque manus inter se operumque laborem
miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas
bellaque iam fama totum volgata per orbem.
Atridas Priamumque et saevum ambobus Achillen.
constitit et lacrimans, «quis iam locus», inquit, «Achate,
quae regio in terris nostri non plena laboris? 450
en Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi;
sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia tangunt.
solve metus; feret haec aliquam tibi fama salutem».
sic ait atque animum pictura pascit inani
multa gemens largoque umectat flumine voltum. 455
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
hac fugerent Grai, premeret Troiana iuventus,
hac Phryges, instaret currū cristatus Achilles.
nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis

- 470 agnoscit lacrimans, primo quae prorita somno
 Tydides multa vostabat caede cruentus,
 ardentisque avertit equos in castra, priusquam
 pabula gustassent Troiae Xanthumque bibissent.
 parte alia fugiens amissis Troilus armis
- 475 infelix puer atque impar congressus Achilli
 fertur equis curruque haeret resupinus inani,
 lora tenens tamen; huic cervixque comaeque trahuntur
 per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 interea ad templum non aequae Palladis ibant
- 480 crinibus Iliades passis peplumque ferebant
 suppliciter tristes et tunsae pectora palmis:
 diva solo fixos oculos aversa tenebat.
 ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros
 exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
- 485 tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
 ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici
 tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
 se quoque principibus permixtum agnovit Achivis
 eoasque acies et nigri Memnonis arma.
- 490 dicit Amazonidum lunatis agmina peltis
 Penthesilea furens mediisque in milibus ardet,
 aurea subnectens exsertae cingula mammae,
 bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Στίχ. 561 — 578

Πῶς δικαιολογεῖται ἡ Διδὼ διὰ τὴν πρὸς τὸν Τρῶας ἔχθρι-
 κὴν στάσιν τῶν ὑπηκόων της καὶ πῶς δεξιοῦται τὸν Τρῶας.

- V Tum breviter Dido voltum demissa profatur:
 «solvite corde metum, Teucri, secludite curas.
 res dura et regni novitas me talia cogunt
 moliri et late finis custode tueri.
- 565 quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem
 virtutesque virosque aut tanti incendia belli ?

non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,
 nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.
 seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva
 sive Erycis finis regemque optatis Acesten,
 auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo. *

voltis et his mecum pariter considere regnis:
 urbem quam statuo, vestra est; subducite navis;
 Tros Tyriusque mihi nullo discriminē agetur.
 atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
 adforet Aeneas! equidem per litora certos
 dimittam et Libyae lustrare extrema iubebo,
 si quibus electus silvis aut urbibus errat». ✓

570

575

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΙ.

ΙΛΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ

Στίχ. 13 — 20

‘Ο Δούρειος ἵππος.

Fracti bello fatisque repulsi
ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
15 instar montis equum divina Palladis arte
aedificant sectaque intexunt abiete costas ;
votum pro reditu simulant ; ea fama vagatur.
huc delecta virum sortiti corpora furtim
includunt caeco lateri penitusque cavernas
20 ingentis uterumque armato milite complent.

Στίχ. 40 — 56

‘Η δυσπιστία καὶ αἱ εἰκασίαι τοῦ Λαοκόνοντος
περὶ τοῦ ἀναθήματος.

40 Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoön ardens summa decurrit ab arce
et procul : «ο miser, quae tanta insania, cives ?
creditis avectos hostis aut ulla putatis
dona carere dolis Danaum ? sic notus Ulixes ?
45 aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
aut haec in nostros fabricata est machina muros
inspectura domos venturaque desuper urbi,
aut aliquis latet error ; equo ne credite, Teucri.
quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes».

sic fatus validis ingentem viribus hastam
in latus inque feri curvam compagibus alvum
contorsit. stetit illa tremens uteroque recusso
insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
et si fata deum, si mens non laeva fuisset,
impulerat ferro Argolicas foedare latebras.
Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneres».

50

55

Στίχ. 199 — 233

'Η περιπέτεια τοῦ Λαοκόντος καὶ τῶν δύο γίνων του.

Hic aliud maius miseris multoque tremendum
obicitur magis atque improvida pectora turbat. 200
Laocoön, ductus Neptuno sorte sacerdos,
solemnis taurum ingentem mactabat ad aras,
ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
— horresco referens — immensis orbibus angues
incubunt pelago pariterque ad litora tendunt;
pectoris quorum inter fluctus arrecta iubaeque
sanguineae superant undas, pars cetera pontum
pone legit sinuatque immensa volumine terga.
fit sonitus spumante salo: iamque arva tenebant
ardentisque oculos suffecti sanguine et igni
sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
diffugimus visi exsangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, et primum parva duorum
corpora natorum serpens amplexus uterque
implicat et miseros morsu depascitur artus;
post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
corripiunt spirisque ligant ingentibus; et iam
bis medium amplexi, bis collo squamea circum
terga dati superant capite et cervicibus altis.
215
ille simul manibus tendit divellere nodos
perfusus sanie vittas atroque veneno,
clamores simul horrendos ad sidera tollit,

210

215

220

- qualis mugitus, fugit cum saucius aram
taurus et incertam excusset cervice securim.
 225 at gemini lapsu delubra ad summa dracones
diffugiunt saevaequae petunt Tritonidis arcem
sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur.
tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
insinuat pavor, et scelus expendisse merentem
 230 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
numina conclamat.

Στίχ. 268 — 297

Τὶ συμβουλεύει τὸν Αἴνειαν νὰ πράξῃ ἡ σκιὰ τοῦ "Ἐκτορος
καθ' ὑπνους ἐμφανισθεῖσα εἰς αὐτόν.

- Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
incipit et dono divum gratissima serpit.
 270 in somnis ecce ante oculos maestissimus Hector
visus adesse mihi largosque effundere fletus,
raptatus bigis ut quandam, aterque cruento
pulvere perque pedes traiectus lora tumentis.
hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 275 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli
vel Danaum Phrygios iaculatus pupibus ignis
squalentem barbam et concretos sanguine crinis
vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
acepit patrios! ultro flens ipse videbar
 280 compellare virum et maestas expromere voces:
«o lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
quae tantae tenuere morae? quibus, Hector, ab oris
exspectate venis? ut te post multa tuorum
funera, post varios hominumque urbisque labores
 285 defessi aspicimus! quae causa indigna serenos
foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno?»

ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
sed graviter gemitus imo de pectore ducens
«heu fuge, nate dea, teque his», ait, «eripe flammis,
hostis habet muros, ruit alto a culmine Troia.
sat patriae Priamoque datum; si Pergama dextra
defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
sacra suosque tibi commendat Troia penates:
hos cape fatorum comites, his moenia quaere,
magna pererrato statues quae demique ponto». 290
sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
aeternumque adytis effert penetralibus ignem. 295

Στίχ. 402 — 428

Ἡ περὶ τὴν Κασσάνδραν ἀπαγομένην εἰς αἰχμαλωσίαν
μάχη.—Ο όντανατος τοῦ Κοροίθουν.

Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
ecce trahebatur passis Priameïa virgo
crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
ad caelum tendens ardentia lumina frustra, 405
lumiña, nam teneras arcebant vincula palmas.
non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus
et sese medium iniecit periturus in agmen.
consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
hic primum ex alto delubri culmine telis
nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes 410
armorum facie et Graiarum errore iubarum.
tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
undique collecti invadunt, acerrimus Ajax
et gemini Atridae Dolopumque exercitus omnis;
adversi rupto ceu quandam turbine venti
configunt, Zephyrusque Notusque et laetus eois
Eurus equis; stridunt silvae, saevitque tridenti
spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
illi etiam, si quos obscura nocte per umbram 415
420

fudimus insidiis totaque agitavimus urbe,
 apparent: primi clipeos mentitaque tela
 agnoscent atque ora sono discordia signant,
 ilicet obruiumur numero; primusque Coroebus
 425 Penelei dextra divae armipotentis ad aram
 procumbit; cadit et Rhipeus, iustissimus unus
 qui fuit in Teucris et servantissimus aequi;
 dis aliter visum.

Στίχ. 506 — 558

Σφαγὴ τοῦ Πριάμου.

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras.
 urbis uti captae casum convolsaque vidit
 limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
 arma diu senior desueta trementibus aevo
 510 circumdat nequ quam umeris, et inutile ferrum
 cingitur ac densos fertur moriturus in hostis.
 aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 ingens ara fuit iuxtaque veterrima laurus,
 incumbens aiae atque umbra complexa penates.
 515 hic Hecuba et natae nequ quam altaria circum,
 praecipites atra ceu tempestate columbae,
 condensae et divom amplexae simulacra sedebant.
 ipsum autem sumptis Priamum iuvenalibus armis
 ut vidit, «quae mens tam dira, miserrime coniunx,
 520 impulit his cingi telis? aut quo ruis?» inquit.
 non tali auxilio nec defensoribus istis
 tempus eget; non, si ipse meus nunc adforet Hector,
 huc tandem concede; haec ara tuebitur omnis,
 aut moriere simul». sic ore effata recepit
 525 ad sese et sacra longaeum iu sede locavit.
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 unus natorum Priami, per tela, per hostis
 porticibus longis fugit et vacua atria lustrat

saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta. 530
 ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 concidit ac multo vitam cum sanguine fudit.
 hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,
 non tamen abstinuit nec voci iraeque pepercit:
 «at tibi pro scelere» exclamat, «pro talibus ausis
 di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 persolvant grates dignas et praemia reddant
 debita, qui nati coram me cernere letum
 fecisti et patrios foedasti funere voltus.
 at non ille, satum quo te mentiris, Achilles
 talis in hoste fuit Priamo; sed iura fidemque
 supplicis erubuit corpusque exsangue sepulcro
 reddidit Hectoreum meque in mea regna remisit». 540
 sic fatus senior telumque imbelli sine ictu
 coniecit, rauco quod protinus aere repulsum
 ex summo clipei nequ quam umbone pependit.
 cui Pyrrhus: «referes ergo haec et nuntius ibis
 Pelidae genitori; illi mea tristia facta
 degeneremque Neoptolemum narrare memento.
 nunc morere». hoc dicens altaria ad ipsa trementem
 traxit et in multo lapsantem sanguine nati
 implicuitque comam laeva dextraque coruscum
 extulit ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 haec finis Priami, fatorum hic exitus illum
 sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
 Pergama, tol quondam populis terrisque superbum
 regnatorem Asiae. iacet ingens litore truncus,
 avolsumque umeris caput et sine nomine corpus. 555

Στίχ. 750—751

Ο Αἰνείας φεύγει μὲ τοὺς οἰκείους του. Τὴν σύζυγόν του
Κρέουσαν, ἡ ὅποια καθ' ὄδὸν γίνεται ἀφαντος,
μάτην ἀναζητεῖ.

- 705 Dixerat ille, et iam per moenia clarior ignis
auditur, propiusque aestus incendia volvunt.
«ergo age, care pater, cervici imponere nostrae;
ipse subibo umeris, nec me labor iste gravabit.
quo res cumque cadent, unum et commune periculum.
- 710 una salus amibobus erit, mihi parvus Iulus
sit comes, et longe servet vestigia coniunx.
vos, famuli, quae dicam animis advertite vestris.
est urbe egressis tumulus templumque vetustum
desertae Cereris iuxtaque antiqua cupressus
- 715 religione patrum multos servata per annos:
hanc ex diveso sedem veniemus in unam.
tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates;
me, bello e tanto digressum et caede recenti,
attractare nefas, donec me flumine vivo
- 720 abluelo».
haec fatus latos umeros subiectaque colla
veste super fulvique insternor pelle leonis
succedoque oneri; dextrae se parvus Iulus
implicuit sequiturque patrem non passibus aequis;
pone subit coniunx.
- 725 Ferimur per opaca locorum;
et me, quem dudum non ulla iniecta movebant
tela neque adverso glomerati ex agmine Grai,
nunc omnes terrent aurae, sonus excitat omnis.
suspensum et pariter comitique onerique timentem.
- 730 «Iamque propinquabam portis omnemque videbar
evasisse viam, subito cum creber ad aures
visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
prospiciens: «nate», exclamat, «fuge, nate, propinquant.

- ardentis clipeos atque aera micantia cerno.
 hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
 confusam eripuit mentem. namque avia cursu
 dum sequor et nota excedo regione viarum,
 heu! misero coniunx fatone erepta Creusa
 substitit, erravitne via seu lassa resedit?
 incertum; nec post oculis est redditia nostris... 735
 Quem non incusavi amens hominumque deorumque,
 aut quid in eversa vidi crudelius urbe?
 Ascanium Anchisenque patrem Teucrosque penates
 commendo sociis et curva valle recondo;
 ipse urbem repeto et cingor fulgentibus armis.
 stat casus renovare oninis omnemque reverti
 per Troiam et rursus caput obiectare periclis. 745
 750

Στίχ. 752 — 770

Ο Αἰνείας ἐπιστρέφει ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸν οἴκον του
 καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου.

- Principio muros obscuraque limina portae
 qua gressum extuleram, repeto et vestigia retro
 observata sequor per noctem et lumine lustro;
 horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent.
 inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 me refero; inruerant Danai et tectum omne tenebant.
 illicet ignis edax summa ad fastigia vento
 volvitur, exsuperant flammæ, furit aestus ad auras.
 procedo et Priami sedes arcemque reviso. 755
 760
 et iam porticibus vacuis Junonis asylo
 custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
 praedam adservabant. huc undique Troia gaza
 incensis erepta adytis, mensaeque deorum
 crateresque auro solidi, captivaque vestis
 congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
 stant circum. 765

Ausus quin etiam voces iactare per umbram
 implevi clamore vias, maestusque Creusam
 770 nequiquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.

Στίχ. 771 - 794

Tί λέγει ἡ σκιὰ τῆς Κρεούσης εἰς τὸν Αἰνείαν ἐμφανιζομένη.

Quaerenti et tectis urbis sine fine furenti
 infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusae
 visa mihi ante oculos et nota maior imago.
 obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
 775 tum sic adfari et curas his demere dictis;
 «quid tantum insano iuvat indulgere dolori,
 o dulcis coniunx? non haec sine numine divom
 eveniunt; nec te comitem hinc portare Creusam
 fas aut ille sinit superi regnator Olympi.

780 longa tibi exsilia et vastum maris aequor arandum
 et terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva
 inter opima virum leni fluit agmine Thybris:
 illic res laetae regnumque et regia coniunx
 parta tibi; lacrimas dilectae pelle Creusae.

785 non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas
 aspiciam aut Grais servitum matribus ibo
 Dardanis et Divae Veneris nurus;
 sed me magna deum genetrix his detinet oris.
 iamque vale et nati serva communis amorem».
 haec ubi dicta dedit, lacrimantem et multa volentem
 790 dicere deseruit tenuisque recessit in auras.
 ter conatus ibi collo dare brachia circum;
 ter frustra comprensa manus effugit imago,
 per levibus ventis volucrique simillima sommo.

Στίχ. 795 — 804

Ο Αἰνείας ἔξερχεται εἰς τὰ ὅρη μὲ τὸ συναθροισθὲν πλῆθος.

Sic demum socios consumpta nocte reviso.

795

Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
invenio admirans numerum, matresque virosque,
collectam exsilio pubem, miserabile vulgus.
undique convenere animis opibusque parati,
in quascumque velim pelago deducere terras.
iamque iugis summae surgebat Lucifer Idae
ducebatque diem, Danaique obsessa tenebant
limina portarum, nec spes opis ulla dabatur.
cessi et sublato montes genitore petivi.

800

BIBLION III.

Στίχ. 39 — 68

Απὸ ἀπαίσια σημεῖα τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυδώρου ἀναγκάζεται ὁ Αἰνείας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Θράκην, εἰς ἥν εἶχε προσορμισθῆ, ἀποπλεύσας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξ Αὐτάνδρου.

- Eloquar an sileam? — gemitus lacrimabilis imo
40 auditur tumulo et vox reddita fertur ad auris :
« quid miserum, Aenea, laceras? iam parce sepulto,
parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
externum tulit aut crux hic de stipite manat.
heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
45 nam Polydorus ego. hic confixum ferrea textit
telorum seges et iaculis increvit acutis ».
Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
50 infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret armis
Dardaniae cingique urbem obsidione videret,
ille, ut opes fractae Teucrum et fortuna recessit,
res Agamemnonias victriciaque arma secutus
fas omne abrumpit; Polydorum obtruncat et auro
55 vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
auri sacra fames! Postquam pavor ossa reliquit,
delectos populi ad proceres primumque parentem
monstra deum refero et, quae sit sententia, posco.
60 omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
linqui pollutum hospitium et dare classibus austros.
ergo instauramus Polydoro funus, et ingens

Βιβλίον III.

aggeritur tumulo tellus; stant Manibus arae
caeruleis maestae vittis atraque cupresso
et circum Iliades crinem de more solutae;
inferimus tepido spumantia cymbia lacte
sanguinis et sacri pateras animamque sepulcro
condimus et magna supremum voce ciemus.

Στ. 84 — 98

·Ο Αινείας, ἀφ' οὗ εἰς Δῆλον κατέπλευσεν, ἐρωτᾷ τὸν Ἀπόλλωνα. Χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος.

Templa dei saxo venerabar structa vetusto :
« da propriam, Thymbraee, domum ; da moenia fessis
et genus et mansuram urbem ; serva altera Troiae
Pergama, reliquias Danaum atque immitis Achilli.
quem sequimur ? quove ire iubes ? ubi ponere sedes ?
da, pater, augurium atque animis illabere nostris ». 85
vix ea fatus eram : tremere omnia visa repente
liminaque laurusque dei, totusque moveri
mons circum et mugire adytis cortina reclusis.
submissi petimus terram, et vox fertur ad auris.
Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris
et nati natorum et qui nascentur ab illis ». 90
95

Στήχ. 161 — 167

Τί λέγουσιν οἱ ἐφέστιοι καθ' ὑπνους ἐμφανισθέντες τῷ Αἰνείᾳ σχετικῶς ποδὸς τὴν εἰς αὐτὸν προωρισμένην ἔδραν.

« Mutandae sedes. non haec tibi litora suasit
Delius aut Cretae iussit considere Apollo.
est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,

terra antiqua, potens armis atque ubere glaebe:
 165 Oenotri coluere viri; nunc fama minores
 Italianam dixisse ducis de nomine gentem(;))
 hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus.» . . .

Στίχ. 306 - 342.

Διάλογος Ἀνδρομάχης, θυούσης παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ
 "Ἐκτορος ἐν Βουθρωτῷ τῆς Ἡπείρου, καὶ Αἰνείου.

Ut me conspexit venientem et Troia circum
 arma amens vidi, magnis exterrita monstris
 deriguit visu in medio, calor ossa reliquit;
 labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
 310 « verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
 nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
 Hector ubi est? ». dixit lacrimasque effudit et omnem
 implevit clamore locum. vix pauca furenti
 subicio et raris turbatus vocibus hisco:
 315 « vivo equidem vitamque extrema per omnia duco (;))
 ne dubita, nam vera vides.
 heu! quis te casus deiectam coniuge tanto
 excipit? aut quae digna satis fortuna revisit
 Hectoris Andromache? Pyrrhin conubia servas? »
 320 deiecit voltum et demissa vōce locuta est:
 « o felix una ante alias Priameia virgo.
 hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
 iussa mori quae sortitus non pertulit ullos
 nec victoris eri tetigit captiva cubile! . . .
 337 sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
 aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
 quid puer Ascanius? superatne et vescitur aura?
 ecqua tamen puero est amissae cura parentis?
 ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
 et pater Aeneas et avunculus excitat Hector? »

Στίχ. 441 — 460

Ο “Ελενος, σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, συμβουλεύει τὸν
Αἰνείαν, ἀφ' οὗ πλεύση εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας, νὰ
ἐπερωτήσῃ τὴν μάντιν Σίβυλλαν.

Huc ubi delatus Cymaeam accesseris urbem,
divinosque lacus et Averna sonantia silvis,
insanam vatem aspicies, quae rupe sub ima
fata canit foliisque notas et nomina mandat.
quaecunque in foliis descripsit carmina virgo, 445
digerit in numerum atque antro seclusa relinquit.
illa manent immota locis neque ab ordine cedunt;
verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
impulit et teneras turbavit ianua frondes,
numquam deinde cavo volitantia prendere saxo 450
nec revocare situs aut iungere carmina curat.
inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllae.
hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti,
quamvis, increpitent socii et vi cursus in altum
vela vocet possisque sinus implere secundos, 455
quin adeas vatem precibusque oracula poscas;
ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat.
illa tibi Italiae populos venturaque bella
et, quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
expediet cursusque dabit venerata secundos. 460

Στίχ. 707 — 718

Θάνατος τοῦ Ἀγχίσου. Τέλος τῆς διηγήσεως τοῦ Αἰνείου.

Hinc Drepani me portus et illaetabilis ora
excipit, hic, pelagi tot tempestatibus actus,
heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
amitto Anchisen; hic me, pater optime, fessum 710

deseris, heu tantis neququam erepte periclis !
nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
hic labor extremus, longarum haec meta viarum,
715 hinc me digressum vestris deus appulit oris.
Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
fata renarrabat divom cursusque docebat.
conticuit tandem factoque hic fine quievit.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

Στίχ. 1 — 11

1. *arma virumque*. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐμφαντικῶς θέτει εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ποιητὴς θέλων νὰ παραστήσῃ συντόμως τὸ κύριον τοῦ ἔπους περιεχόμενον = πολέμους καὶ τὸν ἄνδρα. *сāno* = ἄδω, ἥτοι τὸ ποίημά μου εἶναι πολεμικὸν καὶ ὅχι διδακτικὸν (ὅπως τὰ Γεωργικά). *arma* = *bella*. προβ. ¹Ιλ. Α, 1 Μῆνιν ἀειδεῖ θεὰ Πηληϊάδεω ²Αχιλῆος. Ἡ ἐπίκλησις τῆς Μούσης γίνεται εἰς τὸν στίχον 8. *qui primus...* ἡ σύνταξις: *qui primus Troiae ab oris profūgus vēnit Italiam*. Τὸ *Troiae ab oris* συναπτέον τῷ *profūgus*. Τὸ *primus* = ἀρχηγέτης, δὲ πρῶτος, ὅπως τὸ *princeps*. Τὸ *unde* = *ex qua re* = γενάρχης τῶν Λατίνων, ἰδρυτὴς τοῦ Λατινικοῦ γένους. ³Ο χαρακτηρισμὸς οὗτος ἔξαιρει τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους.

2. *Italiam* = *in Italiam*, ἡ ἀπορόθετος αἰτιατ. ἀντὶ τῆς αἰτιατ. μετὰ τῆς προθέσεως *in*, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ εἰς τόπον κίνησις ἐπὶ. ὀνόματος χώρας εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ποιηταῖς: διμοίως κατωτέρῳ *litōra* = *ad litōra*. Τὸ ι τῆς πρώτης συλλαβῆς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ εἰς τὴν λέξιν *Itālus*. *fato*, ἀφαιρ. τοῦ *fatū*. *Fatū* (ἢ *fata*) = τὸ περιωμένον, ἡ είμαρμένη. *fato profūgus* = ὑπὸ τῆς είμαρμένης φυγάς. Εἰς τὸ *profūgus* περιέχεται ἡ αἰτία, διὸ ἦν δὲ Αἰνείας ἀφήσας τὴν Τροίαν ἥλθεν εἰς τὴν ⁴Ιταλίαν. *Laviniāque*: μερικώτερος διορισμὸς τοῦ *Italiām*, δὲ *que* εἶναι ἔξηγητικὸς «καὶ δὴ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαουΐνίου». Τὸ *Λαουΐνιον* ἐκτίσθη ὑστερον ὑπὸ τοῦ Αἰνείου· ἐντεῦθεν δὲ ίστορικὸς ἀναχρονισμός. *Lavinia*, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως κατὰ συνίζησιν χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ ι θὰ προφερθῇ ὡς γ.

3. *multum... iactātus... multa... passus*, αἱ μετοχαὶ *iactātus* (ὅιπτασθεὶς) καὶ *passus* (παθῶν) ἀναφέρονται εἰς τὸ ὑπόκ. τοῦ *venit*, τὸ *ille*, ὅπερ παρενετέθη, ὡς παρ' ⁵Ομήρω τὸ *σγε*, διὰ νὰ κα-

ταστῇ ὁ λόγος ἐμφαντικώτερος. Πρβλ. Ὁμηρ. α, 4 ἄνδρα μοι ἔννεπε... ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη... πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα. Τὸ ille ἐνέχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν = παρ^τος ὅλον ὅτι ἐριπτάσθη, ἔφθασε. Τὸ iactāri, ὅπερ λέγεται, ὅπως τὰ τῆς Ἐλληνικῆς σαλεύεσθαι καὶ ἔπιτάξεσθαι, περὶ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῇδε κακεῖσε, ἐνταῦθα κεῖται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ἔηρὰν περιπλανήσεων. passus = παθών, μετοχὴ τοῦ patior passus sum, pati = πάσχω. alto = mari, ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐν τῷ πόντῳ.

4. vi sup̄ētūm, θεῶν ἴοτητι, Ὁμηρ. φ 119. sup̄ētūm = superōrum. ἐπιφέρεται ἀκοιβεστέρα τῆς φράσεως ἐομηνεία διὰ τῶν saevae Junōnis ob iram. Ἡ Ἡρα, ὡρισμένη αὐτὴ οὖσα, θὰ παροργίσῃ τὸν Αἴολον καὶ ἄλλους θεούς. saevae memōrem. Σημείωσον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα οὔσιαστικὰ Junōnis ob iram = διὰ τὴν μνήμονα ὅργὴν τῆς ἀπηνούς Ἡρας. Αἰσχ. Ἀγαμ. 141 «μνάμων μῆνις», ὑπαλλαγή.

5. multā quoque et = πολλὰ δ' ἔτι (ώσαύτως) καί. Τὸ quoque et = (quoque etiam) ἔξαίρει τοῦ δευτέρου μέλους τὴν σπουδαιότητα. dum condēret = ἔως ἂν κτίσῃ. Οἱ σύνδεσμοι dum, donec καὶ quo ad φέρονται πρὸς δριστ. μέν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα παρίσταται βέβαιον, πρὸς ὑποτ. δὲ ἂν παρίσταται διὸ ἀμφίβολον ἢ ἂν ὑποδηλοῦται ἀμά καὶ σκοπὸς ἢ αἰτία· ἐν τῇ ὑποτακτικῇ περιέχεται καὶ ἡ βούλησις καὶ ἐπιθυμία τοῦ πράτιτοντος. Χρόνοι τοῦ condo: condo, condīdi, condītum, condēre δηλ. τὴν πόλιν τοῦ Λαονίνιου. inferretque = καὶ εἰσαγάγῃ.

6. deos εἶναι οἱ Penātes, ἦτοι οἱ Ἐφέστιοι ἢ Μύχιοι θεοὶ τῆς Τροίας, οὓς ἀλλαχοῦ δι ποιητὴς καλεῖ Phryḡos Penātes. Τούτους ἔσωσε καὶ παρέλαβεν δι Αἰνείας μὲν^τ ἔσαυτον. Latio, δοτ. ἀντὶ τοῦ in Latium. οὐχὶ σπανίως παρὰ ποιηταῖς δόγματα κίνησίν τινα δηλοῦντα συνάπτονται πρὸς δοτικήν. Ἡ δοτικὴ ὑπάρχει, διότι ἡ φράσις ἐνέχει ἥθικὴν σημασίαν. unde = a quo, δηλ. ἀφ' οὗ Αἰνείου· ἀλλοι ἀναφέρουν τὸ unde εἰς τὸ Latio = ἔξ οὗ δηλ. Λατίου.

7. Albānique partes = καὶ οἱ Ἄλβανοι πατέρες (πρόγονοι): οὕτω ποιητικῶς παρίσταται ἡ Ἄλβα Λόγγα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνείου. altæ moenīa Rōmae = τῆς ὑψηλῆς Ρώμης τὰ τείχη· ποιητικὴ περιγραφὴ τῆς Ρώμης, ἥτις λέγεται καὶ alta, διότι ἥτο ἐπὶ λόφων ἐκτισμένη.

8. Musā. Ὁ Ὅμηρος καὶ καθόλου οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπικαλοῦν-

ται τὴν Μοῦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους· βλ. "Ομ. τῶν ἀμόθεν· ἀλλ' ὁ Οὐρεγ-γύλιος ἐπικαλεῖται ταύτην ἐξ οὗ μέρους μέλλει νὰ ἐκθέσῃ σπουδαιότατα καὶ πλείστου λόγου ἄξια πράγματα. causas = τὰς αἰτίας δηλ. τῶν ἐπομένων: tot volvēre casus, tot adīre labōres ὑποδηλουμένας διὰ τῶν quo numīne laeso quidve dōlens. quo numīne laeso = quam οἱ laesionem numinis. Τὸ πυνην ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν σημα-σίαν τῆς θελήσεως, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ voluntāte = quaā (Juno-nis) voluntate (ab Aenea) offensā, neglecta = τίνος θελήσεως (τῆς Ἡρας) ὑβρισθείσης, ἀμεληθείσης· ἄλλοι ἐκδέχονται τὴν λέξιν πυ-μεν ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς θεότητος = quo deo offenso. Πάντως δέον νὰ ἐννοηθῇ ἡ Ἡρα καὶ οὐχὶ ἄλλη θεότης γενικῶς. 'Ο Αἰνείας ἡνα-τιώθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς Ἡρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλη καὶ νὰ τὸ γνω-ρίζῃ, ἰδρύσας τὸ Ρωμαϊκὸν γένος, τὸ διποῖον ἔμελλε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὴν Καρχηδόνα.

9. quidve dolens = ἢ τί (ἰδίᾳ) λυπουμένη, ἀχθομένη· εἶχεν ἡ Ἡρα προσωπικὴν ἀφορμὴν νὰ μισῇ τοὺς Τρῶας, διότι δὲν ἔλαβε τὸ καλλι-στείον παρὰ τοῦ Τρωδὸς Πάριδος, τοῦ κρίναντος τὰς τρεῖς Θεάς, Ἡραν, Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν, καὶ διὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἀρπαγέντος Γανυμήδους, ὃς ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς στίχοις (23 - 28). volvēre casus = νὰ ὑποστῇ δεινά· τὸ volvere, δπερ εἶναι ἔδιον ὅγμα διὰ τοὺς περιτελλομένους ἐνιαυτοὺς (volventibus annis), ἐδῶ μεταφέρεται εἰς τὰ διηνεκῆ δεινά, τὰ διποῖα οίονεὶ κυκλικῶς καὶ περιοδικῶς ἐξ ὑπαμοιβῆς ἐπανέρχονται. Οἱ χρόνοι: volvo, volvi, volūtum, volvēre. adēo labōres = ἀνα-λαμβάνω πόνους, κόπους, ἀγῶνας.

10—11. insīgnem pietāte virum = ἐπιφανῆ ἐπὶ εὐσέβειᾳ, εὐ-σεβέστατον ἄνδρα, δηλ. τὸν Αἰνείαν. Κυρία ἀρετὴ τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ piētas, ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς γονεῖς εὐσέβεια. impulērit, παρακ. ὑποτ. τοῦ impello (in - pello), impūli, impulsum, impellere = ἔξω-θῶ, ἔξαναγκάζω. 'Η χρῆσις τοῦ ὅγματος τούτου μετ' ἀπαρεμφ. (vol-vēre — adīre) ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς πεζοῖς ὑποτακ. μετὰ τοῦ ut (ut vol-vēret — adīret) εἶναι ποιητική· anīmis, ἀφαιρ. in anīmis, πρβλ. τὸ δῦμηρ. φρεσσί, θυμῷ. caelestibus, δοτικῇ, caelestes - ium, οἱ οὐρανοὶ θεοί· irae, πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, τοῦ ὄντος δηλούντος συγ-κίνησιν τῆς ψυχῆς. tantaene . . . irae? Ερωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς μὲ ἀπορίαν, διότι εἶχε πρὸ διφθαλμῶν τὴν ὑψηλοτέραν περὶ θεοῦ ἔν-νοιαν, ἥτις ἐκράτει τότε παρὰ τοῖς εὐπαιδεύτοις Ρωμαίοις.

Στίχ. 81—123

81. Haec ubi dicta, δηλ. sunt, εὐθὺς ὡς ταῦτα ἐλέχθησαν (δηλ. ὅπο τοῦ Αἰόλου = εὐθὺς ὡς εἶπε ταῦτα (δ' Αἴολος)). Ὁ Αἴολος εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ἡρας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι πρόθυμος, καὶ ἐκ λόγων εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ἡραν, νὰ ἔκτελέσῃ πᾶν ὅτι ἡ Ἡρα προστάσει, cavum . . . montem = τὸ κοῖλον ὅρος τὸ ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ ἄντρου, ὅπου ἦσαν οἱ ἀνεμοὶ ἐγκεκλεισμένοι, ἐν τῇ νήσῳ Αἰολίᾳ, τῇ κατοικίᾳ τοῦ Αἰόλου. Ὁμηρ. Ὁδυσ. κ 1 Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικούμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος Ἰπποτάδης. conversa cuspide = ἀναστραφέντος τοῦ δόρατος, ἀναστρέψας (δ' Αἴολος) τὸ δόρον, ὥστε νὰ λάβῃ ἐκ καθέτου θέσιν ὁρίζοντιαν. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ περιγραφὴ τῆς θυέλλης, ἵς περιγραφῆς πρέπει νὰ σημειώσῃ τις τὸν πραγματολογικὸν χαρακτῆρα, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ θυέλλης ἐκ τοῦ εἰδούς τῶν κυκλωνικῶν. Πηγὴ ἐμπνεύσεως δ' Ὁμηρος· Ὁμ. Ὁδ. ε, 291.

82. montem impulit = ἐπληξε τὸ ὅρος. Τὸ impello, περὶ μείζονος δυνάμεως. in latus, εἰς τὸ πλευρόν, ἐπὶ τὰ πλάγια· ἐκ τοῦ πλήγματος παρέκλινεν εἰς τὰ πλάγια τὸ ἐπικείμενον ὅρος, ὥστε νὰ ἀνοιχθῇ χάσμα (= porta στίχ. 83), ἐξ οὗ οἱ ἀνεμοὶ ἔξοδοι ποιοῦσιν, ac = ac statim = καὶ εὐθὺς, διὰ τοῦ ac σημαίνεται ἀμεσος χρονικὴ ἀκολουθία. velut agmine facto = οἷονεὶ ἀγήματος γενομένου, οἷονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον ἀποτελέσαντες (οἱ ἀνεμοὶ).

83. qua data porta· τὸ πλῆρες τῆς φράσεως ἔχει φῦδε: qua (parte) data (est) porta. Porta = πύλη· ἡ λέξις, κυριολεκτουμένη ἐπὶ στρατοπέδων καὶ φρουρίων, εὐστόχως ὅπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐδῶ ἐχρησιμοποιήθη, ἀφ' οὗ προηγούμενως εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν ἀνέμων, ὅτι οὕτοι ἀπετέλεσαν οἷονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον. ruunt· ruo, rui, rūtum, ruere = ὁρμῶ, ἔξοδοι. turbo - ūnis, ἀρσ. γ' = δίνη. perflo, α' συζ. δμαλ. = διαφυσῶ· διαπνέω.

84. incubuere mari = ἐνέσκηψαν, ἐπέπεσον εἰς τὴν θάλασσαν. incumbo, cubui, cubitum, -ετε 'Ομ. E. 295 σὺν δ' εὖρος τε νότος τ' ἐπεσες ζέφυρος τε δυσαής καὶ βιρέης μέγα κῦμα κυλίνδων. Ὁ παρακείμενος (incubuere) ἐμφανίζει αἰφνιδίαν καὶ ταχείαν κίνησιν. Τούτῳ ἔπονται οἱ ἐνεστ. ruunt, volvunt. Totum (mare) a sedibus imis = ὅλην (τὴν θάλασσαν) ἐκ τοῦ πυθμένος.

85. una = δμ. σύν. ruunt ἐνεργ. = erūunt = ἀναταράσσουν, ἀνακυκώσι. creber procellis = procellosus = δ όυελλώδης. Ὁμηρ. ζέφυρος δυσαής ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, οὓς μνημονεύει δ "Ομηρος, λείπει δ Βορρᾶς, δυτικς μνημονεύεται κατωτέρω (στίχ. 102).

87. virum = virorum. stridor-ōris, ἀρσ. γ' = τρισμός. ru-dens-entis, ἀρσ. γ' = δ κάλως. Ἐν δλῳ τῷ στίχῳ ὑπάρχει παρή-χησις διὰ τοῦ φθόγγου τ.

88-89. erip̄iunt... ex oc̄lis. Μετάφρασις τῶν δμηρ. E, 293 σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε (δ Ποσειδῶν) γαῖαν δμοῦ καὶ πόντον. δρώ-ρει δ' οὐρανόθεν νῦν. ponto δοτ. = ἐν τῷ πόντῳ. nox atra = νῦν ζο-φώδης. incūbo, α' συζ. δμαλ. = ἔξαπλοῦμαι.

90. poli = caelum, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ δλου. crebris micat igni- bus aether = λάμπει ἐκ τῶν συχνῶν ἀστραπῶν δ αἰθήρ. crebri ignes = συχνὰ ἀστραπαί. mico, -ii, -āre = πάλλομαι, στίλβω, λάμπω, ἀστράπτω.

91. praeſentem, κατηγορ. εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου mortem = ἀφευκτον, ἀσφαλῆ τὸν θάνατον. Ὅρα δτι τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ οὖσ. ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου. σπανιώτερον γίνεται τὸ ἐναντίον. intentant = minantur = ἀπειλοῦν· πρὸς τὴν δλην φράσιν παράβαλε τὰ παρ' Ὁμήρω ε, 305, νῦν μοι σῶς αἰπὺς δλεθρος.

92. extemplo = statim = πάραντα. Aeneas solvuntur membra· πρβλ. Ὅμ. ε, 295 καὶ τότ' Ὁδυσσῆος λῦτο γούνατα. frigus -ōris, οῦδ. γ' = ὁγνος, κρύος: φόβος δς ἐμποιεῖ τὸ ὁγνος. frigōre = ὑπὸ τοῦ κρυσεροῦ φόβου.

93. dupl̄cis= ambas. duplex, ποιητ. palmas= supīnas manus = παλάμας. Συνείθιζον οἱ εὐχόμενοι νὰ ἀνατείνουν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χειρας ὑπτίας. tendo = τείνω. ingēmit... voce refert. Ὅμηρ. ε, 228 δχθήσας δ' ἀρα εἴπε πρὸς δν μεγαλήτορα θυμόν.

94. o terque quaterque beati, πρβλ. Ὅμηρ. Ὁδ. ε, 306 Τρισ-μάκαρες καὶ τετράκις Δαναοί, οἱ τότ' δλοντο Τροίη ἐν εὐρείῃ· ἦ φρά-σις δηλοῖ τὸν ὑψιστὸν τῆς εὐτυχίας βαθμόν.

95. quis, τύπος ἀρχαϊκὸς ἀντὶ τοῦ quībus = οἰς.

96. oppet̄ere mortem (δμηρ. πότμον ἐπισπεῖν) καὶ ἀπλῶς oppet̄ere (ἐν πολέμῳ) = προσθύμως ἀποθνήσκειν. contigit = συνέβη· ἐπὶ καλοῦ, δηλ. είχον τὴν εὐτυχίαν.

97. Tydīde, κλητ. τοῦ Tydīdes, δ Τυδείδης, δν δ ποιητὴς καλεὶ

Danāum fortissimum gentis, καθὸ δὲ καὶ ὁ Ὄμηρος λέγει· ὅν δὴ ἐγὼ κάρτιστον Ἀχαιῶν φημὶ γενέσθαι. Πολὺν φυσικὸν νὰ ἔνθυμηθῇ ὁ Αἰνείας τὸν Τυδεύδην, ὑπὸ τοῦ δοπίου θὰ ἐφονεύετο, ἀν δὲν ἥρχετο βοηθὸς εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη (Ὀμ. Ε, 228 κ.ε.). μηδὲ... ποι ποτίσσε, αἴτ. μετ' ἀπαρεμφάτου καθὸ ἑαυτὴν τιθεμένη, ἦτοι μὴ ἔξαρτωμένη ἀπό τινος φήματος, εὔρηται πολλάκις ἐπὶ θαυμασμοῦ, ἐκπλήξεως, ἀγανακτήσεως ἢ τινος τοιούτου ψυχικοῦ πάθους. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ μετὰ τοῦ ἐρωτημ. μορίου πε (ἐρωτηματικῶς καὶ ἀπορηματικῶς), πρβ. ἐμὲ παθεῖν τάδε. Iliacis campis, ἀφαιρ. τοπικὴ = ἐν τοῖς Ἰλιακοῖς πεδίοις. occumbere = πίπτειν.

98. anīmam effundere = ἐκπνέειν. effundo -ūdi, -ūsum, -ere = ἐκχέειν. tuā dextrā, ἀφαιρ. τοῦ δογάνου = τῇ σῇ δεξιᾷ, διότι τὸ anīmam effundere κεῖται ἀντὶ τοῦ perīre (ἀπόλλυσθαι).

99. saevus = αἰνός, ἀπηνής, οὐχὶ πρὸς φόγον. ubi = ὅπου. Aeacidae = τοῦ Αἰακίδου, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέως, ὃς ἐγγόνιον τοῦ Αἰακοῦ. Ἀνάφερε εἰς τὸ telo = ὑπὸ τοῦ βέλους. telum = πᾶν εἶδος ἐπιθετικοῦ ὅπλου. iacet = κεῖται. Τὸ iacere, ὅπως τὸ ἐλληνικὸν κεῖσθαι, εἴναι δῆμα ἴδιον περὶ τῶν νεκρῶν καὶ φονευθέντων. Ὁ δὲ ἐνεστῶς κεῖται περὶ παρωχημένου βεβαίως πράγματος, τοῦ δοπίου δμως ἔτι καὶ νῦν ἡ μνήμη μὲ ζωηρότητα μένει.

100. Sarpēdon, Σαρπηδών, δ τῶν Λυκίων ἄγδες καὶ τῶν Τρώων ἐπίκουρος, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς μετηνέχθη παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τοῦ Ὑπνου καὶ τοῦ Θανάτου εἰς Λυκίαν (Ὀμ. Π 480 κ.ε.). Simōis, δ Σιμόεις ποταμός, δ εἰς τὸν Σκάμανδρον χνύμενος, ἐκ τῆς Ἰδης πηγάζων διὰ τοῦ Τρωϊκοῦ πεδίου διερχόμενος. corpora... volvit πρβλ. Ὀμ. Μ 22. Σιμόεις δημι πολλὰ βοάγρια (scuta virum) καὶ τρυφάλειαι (galēas). **κάππεσσον** = ἐν κονίησι (=volvit) καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν (fortia corp̄ra virum).

102. iactanti = clamanti, vociferanti ἢ καὶ ἀπλῶς dicenti. Σημείωσαι τὴν συντακτικὴν θέσιν τῆς δοτικῆς περιγραφούσης τὴν τοῦ ὑποκειμένου κατάστασιν, καθὸ ἦν στιγμὴν συμβαίνει ἡ ἐνέργ. κυρ. ὁνήματος. Εἰς τὴν Ἑλλ. γεν. ἀπόλυτος. Τὸ iactare πάντοτε σημαίνει κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς· ὁ Αἰνείας εἴναι προφανῶς συγκεκινημένος. Aquilidne, ἀφαιρ. τῆς αἰτίας διοριστικὴ τοῦ stridens = συρίττουσα (θύελλα), διότι ἐξηγέρθη ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

103. adversa, κατηγορ. = ἐναντία, δηλ. prora irrūens = ἀπὸ

τῆς πρώρας ἐμπίπτουσα, ἐπισκήπτουσα. *velum* = τὸ ίστιον, τῆς νεώς δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ferit* = πλήττει· τὸ δῆμα *ferio* - *ferire*: ἐν τῷ *ferit* ἔνυπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ *lacērat* = διαρρηγνύει διὰ τὴν δριμὴν τοῦ ἀνέμου. Πρὸς τὴν φράσιν πρόβλ. ‘Ομ. Ο, 626, ἀνέμωιο δὲ δεινὸς ἀήτης ίστιφ ἐμβρόμεται. *fluctus ad sidera tollit* = τὰ κύματα εἰς τὰ ἄστρα αἴρει. Πρόβλ. ‘Ομ, ε, 313 ὡς ἄρα μιν εἰπόντ’ ἔλασε μέγα κῦμα καὶ ἄκρης.

104. *avertit*, ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ ληπτέον = se avertit ἢ aver-titur = ἀποστρέφεται. *undis dat latus*, ἔννοητέα ἡ γεν. *navis* = *prora* *latus navis fluctibus oppōnit* = ἡ πρῶρα τὴν πλευρὰν τῆς νεώς εἰς τὰ κύματα ἔκθεται.

105. *insequitur cumulo . . . mons*. *cumulo*, ἀφαιρ. τοῦ τρόπου προσδιογίζουσα τὸ *insequitur*: *cumulo* = *cumulātim*, *mole sua* = σωρηδόν, τῷ ὑπερμεγέθει αὐτοῦ ὅγκῳ ἐπέρχεται. *praerūptus aquae mons* = ἀπότομον ὕδατος ὅρος. Διὰ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου μονοσυλλάβου λέξεως *mons* γραφικῶς παρίσταται τὸ ἀπότομον τοῦ ὑψηλοῦ κύματος.

106 - 107. *hi . . . his*, πρόκειται περὶ τῶν ναυτῶν τῆς νεώς τοῦ Αἰνείου. *hi* = οἱ ἐν τῇ πρύμνῃ. *his* = τοῖς ἐν τῇ πρώρᾳ. *pendeo*, *pe-pendi*, -*ere* = κρέμαμαι, αἰωροῦμαι. *dehīsco*, -*hivi*, -*ere* = χαίνω, χάσκω. *terram* = τὸν πυθμένα· διὰ πυθμὴν δηλοῦται καὶ διὰ τῆς ἐπιφρε-ρομένης ὁργαν. ἀφαιρετικῆς *harenis*, ἥτις διορίζει τὸ *furit*: *furit aestus harenis*: τὸ *furēte* σύνηθες δῆμα περὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης· ἦ λέξις *aestus* οὐχὶ σπανίως λέγεται περὶ τῆς σφοδροτέρας τῶν κυμάτων κινήσεως. ‘Ωραία ἡ εἰκών, πρὸς ἣν παραβλητέα ἡ παρὰ Σοφ. Ἀντιγ. 585 πόντιον οἶδα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα (= *ha-re-nis*).

108. *tris*, ἀρχαϊκὸς τύπος ἀντὶ τοῦ *tres*. Τὸν στόλον τοῦ Αἰνείου ἀπετέλουν εἴκοσι νῆες. *Notus*, ποιητικῶς κείται ἀντὶ τοῦ ἀνέμου ἐν γένει, ὡς καὶ κατωτέρῳ τὸ *Eurus*. *saxa latentia* = σκόπελοι λανθάνοντες. *torgueo*, *torsi*, *tortum*, -*ere* = στρέφω, σφενδονῶ.

109. ‘Η πλοκὴ τοῦ λόγου. *Itāli* vocant *aras saxa*. quae sunt in medīlis fluctibus· αἱ αραι εἰναι αἱ νησῖδες αἱ καλούμεναι Αἰγίμοοι, κείμεναι εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καρχηδόνος.

110. *dorsum*, ἐπεξηγεῖ τὸ *aras*, μεγάλη δάχις, μέγα τμῆμα βράχου. *mari summo*, ἀφαιρ. τοπ. = ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

111. brevĭa, εἰναι ἐπίθετον κατὰ παράλειψιν τοῦ ὀνόματος. vada γενόμενον οὐσιαστικὸν = τὰ βραχέα τῆς θαλάσσης, δηλ. τὰ ἀβαθῆ. Τούτων συνωνυμεῖ τὸ ἐπόμενον syrtis. syrtis = ἀκταὶ ἀμμώδεις καὶ τεναγώδεις. urgēo = ὁθῶ, ὀκέλλω, ἀρχ. χρ. urgēo, ursi, urgēre.

112. vada = τὰ τενάγη. vadis δοτ. inlido - si, sum, ere (in - laedo) = προσαράσσω. aggēre cingit harēnae = σωρῷ ψάμμου περιζωνύει: agger ἀρσ. γ' = χοῦς, χῶμα καὶ ποιητικῶς σωρός. Τὴν ψάμμου ταύτην ἀνέσυρεν ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ βυθοῦ (στίχ. 107).

113. Lyctos, οἱ Λύκιοι εἶχον ἔλθει εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων καὶ τοῦ ἥγεμόνος των Πανδάρου (ἢ Σαρπηδόνος) πεσόντος συνεξέπλευσαν μετὰ τοῦ Αἰγαίου. velho, vexi, vectum, vehere = ὀχέω, ὀχῶ, φέρω, κομίζω. Oronten, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου.

114. ipsius = αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Αἰγαίου. ingens pontus, ἔχει λεκχῆ μετ' ἐμφάσεως = μέγα κῦμα τόσον ὡς νὰ ἦτο ὅλος ὁ πόντος. a vertice desūper, ab alto = κατ' ἄκορης.

115. magīster, δηλ. navis = ὁ κυβερνήτης. pronus - a - um = ποηνής. in caput, δμηο. ἐπὶ κάρο. = κατακέφαλα, προβλ. Ὁμ. μ 41: ὁ δ' ἄρδ' ἀρνευτῆρι ἐοικώς κάππεστ' ἀπ' ἵκρισθιν.

116. ast illam = τὴν δέ, δηλ. τὴν ἄνευ κυβερνήτου ναῦν. ast = at, κανονικῶς παρὰ Οὐεργιλίῳ εὑρηται τὸ ast πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνῆντος. ibidem = αὐτόθι.

117. agens circum = circumagens, τιμῆσις καθ' ἔλλ. ζῆλον = περιάγον. rapīdus vorat aequōdere vortex = ὁρμητικὴ δίνη διὰ τοῦ πελάγους καταπίνει τὴν ναῦν. Ποιητικῶς παριστᾶ τὴν δίνην νὰ καταπίνῃ διὰ τοῦ πελάγους τὴν ναῦν. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρόγησιν διὰ τοῦ φθόγγου r. vortex - īcis, ἀρσ. γ' = δίνη. vorat = absorbet = καταπίνει. Μὲ μοναδικὴν τῶν λέξεων ἐκλογὴν περιγράφει τὸ πρᾶγμα, διότι διὰ τοῦ ἥχου αὐτῶν γραφικώτατα τοῦτο παρίσταται.

118. rari, κατηγ. (dispersi = διεσκορπισμένοι, τῇδε κακεῖσε). in gurgīte vasto = ἐν τῷ εὐρεῖ πελάγει. gurges - ītis, ἀρσ. γ' = δίνη, συστροφὴ ὕδατος, ὕδωρ. (Ὅμ. μέγα λαῖτη θαλάσσης). Τὸ rari καθιστᾶ τὴν εἰκόνα λίαν γραφικήν, ἐὰν ὀλίγους τῇδε κακεῖσε (ἔνθα καὶ ἔνθα) νηχομένους καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας ἀντιθέτως πρὸς τὸν εὐρὺν πόντον φαντασθῶμεν. Εἰς τὴν γραφικότητα συντείνει καὶ ὁ ἥρεμος σπονδειακὸς ὁυθμὸς τοῦ στίχου. πο, α' συζ. διμαλ. = νήχομαι

119. arma, κυρίως αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ δερμάτιναι περικεφαλαῖαι.

tabyliae, σανίδες τῆς νεώς· πρβλ. Ὁμ. μ. πίνακες νεώς. Troia gaza—Τρωϊκὸς θησαυρός· ἡ λέξις gaza, περσική, γαζοφυλάκιον· ἐλλ. γάζα· τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ θησαυροῦ διηγεῖται ὁ Αἰνείας εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον.

120. Iliopēti, τετρασυλλάβως προενεκτέον κατὰ συνίζησιν. Ἰλιονεὺς καὶ κατωτέρῳ Ἀβας εἶναι δύνοματα ληφθέντα ἐκ τοῦ Ὄμήρου. Ἀχάτης δὲ καὶ Ἀλήτης δύνοματα πλασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου. Ἀχάτης κατὰ Σέρβιον ἐκ τοῦ ἀχάτου· ὑπῆρχεν δύνομα ποταμοῦ ἐν Σικελίᾳ· Ἀλήτης ὑπάρχει ἐν μυθολογίᾳ.

122. hiems = tempestas = ὁ χειμών, ἡ τοιχυμία. vicit = κατέβαλε. laxis compagībus = laxātis compagībus = χαλαρωθεισῶν τῶν ἀρμογῶν. omnes, δηλ. naves.

123. imbreui = aquam maris, θαλάσσιον ὕδωρ. inimicūm = exitiōsum = ὀλέθριον. rimisque fatiscunt = καὶ καταπονοῦνται, καταβάλλονται τοῖς δήγμασι. Τὸ fatiscere εἶναι ἵδιον δῆμα περὶ τῶν θραυσθεισῶν καὶ ἐκλιπουσῶν δυνάμεων, ὥστε ἴσοδυναμεῖ τῷ solvi, dilabi (= λύεσθαι, διαπίπτειν, καταρρέειν). rimisque fatiscunt = et solvuntur ut rimas agant· rimas agere = πάσχειν δῶγμάς, δήγμυνα. Ὅρα τὸ πρωθύστερον σχῆμα, διότι πρῶτον διαλύνονται καὶ γίνονται δῶγμαί, δι' ὧν εἰσῆλθε τὸ ὀλέθριον θαλάσσιον ὕδωρ.

Στίχ. 198 — 210

198. ante, συνήθως ἐκλαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ malorum (= antiquorum malorum = τῶν πρὶν κακῶν), μᾶλλον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἴσοδύναμον τῷ adhuc = μέχρι τοῦδε, πρβλ. Ὁμηρος. μ. 208 ὡς φίλοι (= o socii), οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν (neque enim ignari sumus ante malorum)· τὸ enim αἰτιολογεῖ διατὶ τοὺς ἀναμιμνήσκει τὰ πρότερα κακά.

199. gravīdṛā, εἶναι σοβαρώτερα συγκρινόμενα πρὸς τὴν τοιχυμίαν, ἡ δοπία τοὺς εἶχε καταλάβει, πρβλ. Ὁμ. μ τόδε 209 οὖ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακόν· παρατίθενται δὲ τὰ graviora ἐφεξῆς. vos et... vos et... Μοναδικὴν ἔχει δύναμιν ἡ ἀντωνυμία εἰς τὸν λόγον· εἶναι ὡς ἐν τοιχυμίᾳ: vos enim iidem estis, qui et... rabiem Scyllaeam = ad rapidam Scyllaeam. Πρὸς τὸ rabiem Scyllaeam παράληλον τὸ

έλλην. βίη Ἡρακληή. Ἐξαρτάται ἐκ τοῦ *accestis* (=accessistis) ὅπως καὶ τὸ *scopulos*. *penitus sonantis* = τοὺς εἰς τὰ βάθη των ἀντηχοῦντας. πρβλ. Ὁμ. μ 241 ἀμφὶ δὲ πέτρῃ δεινὸν βεβρύχει.

201. *Cyclopia saxa* εἶναι *litus Cyclopum saxosum in Sicilia*, ἡς τὰς ὅχθας καὶ τὰ ἄντρα, τῇ Αἴτνῃ γειτνιάζοντα, κατώκουν οἱ Κύκλωπες.

202. *revocāte anīmos* = ἀναλάβετε θάρρος. *maestus timor* = φόβος σκυθρωπός. *experti, ēnn. estis* = ἐλάβετε πεῖραν. *experīor, expertus sum, -īri* = λαμβάνω πεῖραν.

203. *mittīte* = *demittīte* = ἀπόθετε, ἀποβάλετε. *forsan* = ἵσως. Τὸ μόριον *forsan*, *fors sit an*, ἀντὶ τοῦ *fortasse* (=ἵσως) εἶναι ποιητικὸν καὶ συντάσσεται ἢ πρὸς ὑπὸ τὸν λόγῳ τοῦ αν ἢ πρὸς ὁριστ. ὡς ἐνταῦθα, ὅτε εἶναι ἀπλοῦν ἐπίρρο. συνωνυμοῦν τῷ *fortasse* - *olim*, ἐνταῦθα κεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου ἀλλαχοῦ κεῖται περὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου. Ὁ στίχος ἐπιγραμματικός. Πρὸς τὴν ὅλην φράσιν παραβλητέα τὰ παρ² Ὁμήρω μ 212 καὶ που τῶνδε μνήσεσθαι δίω, καὶ τὸ παρ³ Ἔνδριπίδη: ἀλλ' ἥδυ τοι σωθέντα πόνων μεμνῆσθαι.

204. *per tot discrimīnā rerum* = διὰ τοσούτων κινδύνων. *discrimīna rerum* = οἱ κρίσιμοι τῶν πραγμάτων καιροί, κρίσιμοι καιροί.

205. *fata* = *fati decreta oracūlis et augurīs nobis significāta* = αἱ ἀποφάσεις τῆς μοίρας αἱ δηλωθεῖσαι ἡμῖν χρησμοῖς καὶ οἰωνοῖς. *quietae sedes* = ἡσυχος διαμονή. *ostendunt*, κεῖται ἀντὶ τοῦ *promittunt* = ὑπισχνοῦνται.

207. *durāte, ἀμεταβάτως κεῖται* = καρτερῷτε, πρβλ. Ὁμ. Β, 299 τλῆτε, φίλοι. *res secūndae* = ἡ εὐτυχία.

208. *curis ingentībus aeger* = καίπερ βαρύθυμος ὃν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς φροντίδας. Τὸ *aeger* ἐδῶ ἀντὶ τοῦ *tristis*, *maestus*, *curis vexatus et agitātus* = ἀπὸ φροντίδας ἐνοχλούμενος.

209. *spem voltu simūlat* = ἐλπίδα τῷ προσώπῳ προσποιεῖται.

209. *premit* = *occultat* = κρύπτει. *altum dolōrem corde* = βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ λύπην.

210. *se predae accīngunt* = ἀναζωννύονται πρὸς τὴν λείαν, δηλ. ἐτοιμάζονται εἰς παρασκευὴν τῶν φονευθεισῶν ἐλάφων. *praedae*, δοτ. τοῦ σκοποῦ. *dapībusque futūris*, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐωχίαν. Ἡ ὅλη φράσις ἀναλύεται ὥδε: *accīngunt se ut*

ex praseda (*cervis caesis*) dapes futūras parent. daps, dapis = ἡ δαίς, θοίνη, εὐωχία. Λέγεται δὲ πληθ. dapes ἀντὶ τοῦ daps.

Στίχ. 254 — 296

254. olli, ἀρχαία δοτ. ἀντὶ τοῦ illi, δηλ. τῇ Ἀφροδίτῃ. subridens = μειδιῶν· προβλ. Ὁμ. Θ. 38 τὴν δ' ἐπιμειδήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.

225. voltu... serēnat. Συνήθης παρὰ ποιηταῖς ἡ εἰκὼν αὗτη τῶν θεῶν ἐνέχουσα ὅχι ὀλίγην ποιητικὴν γραφικότητα. caelum tempestatesque serenat = τὸν οὐρανὸν αἴθριον καθιστᾶ, τὰς τρικυμίας (καταστέλλει).

256. libavit = ἐπέψαυσε. oscūlum, ὑποκορ. τοῦ os = στόμα, σημαίνει τὸ πρὸς φίλημα ἐσχηματισμένον στομάτιον. oscūla libavit = τῷ ἔαυτῷ στόματι ἐπέψαυσε τὸ στομάτιον, natae = τῆς κόρης, ἦτοι ἐφίλησεν αὐτήν. Τὸ natae μετ' ἐμφάσεως κείται προηγουμένου τοῦ olli. dehinc, προενεκτέον δισυλλάβως = είτα.

257. parce metu — noli metuere = μὴ φοβοῦ. metu, δοτ. ἀντὶ τοῦ metui. Cytherēa, δμ. Κυθέρεια, ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, ὅπου ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ πλησίον τῆς δποίας κατὰ μετεγενεστέρων παράδοσιν ἀνεδύθη ἀπὸ τὰ κύματα. manent immīcta tuorum fata tibi, ταῦτα λέγει ὁ Ζεύς, διότι ἡ Ἀφροδίτη παραπονούμενη εἶχεν εἴπει: quae te sententia vertit? immītus, -a, -um = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος. fata tuorum = ἡ μοῖρα τῶν σῶν, δηλ. ἡ περὶ τοῦ Αἰνείου θεία βουλή. tibi, δοτ. χαριστική.

258-259. urbem et moenia = urbis moenia Lavini, γεν. ἔξ δονομαστ. Lavinium, sublīmen feres ad sidēra caeli = μετάρσιον θάφρέοντος εἰς τοὺς θεούς. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς δ, τι εἶχεν εἴπει ἡ Ἀφροδίτη, ὅτε παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Δία. caeli quibus adnūis arcem = οἵ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ οὐρανοῦ ὑπισχνεῖσαι. Magnanīmus = μεγάθυμος. μεγαλήτωρ (στίχ. 250).

261. hic, δηλ. ὁ Αἰνείας. tibi, δοτ. ἥθική. quando = quoniam = ἐπειδή, remordet ἀντὶ τοῦ itērum, itērumque mordet, non cessat mordēre. εἰναι ἵσχυρότερον τοῦ mordet = ἀνιζ σε.

262. longīus et volvens. Tὸ longīus συναπτέον τῷ volvens, δ

ἴσον τῷ εὐολνεῖς = καὶ μικρότερον ἀνελίτων· ἥ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βιβλίου (volūmen), δῆπερ ἀνεγινώσκετο ἀνελιτόμενον. movebo = θὰ κινήσω, θὰ ἀποκαλύψω.

263. Italia = in Italia. populos ferōces = populos bellicōsos, δηλ. τοὺς Ροτούλους καὶ τοὺς Τυρρηνούς. contūndet = superabit, vincet = θὰ καταβάλῃ· οἱ χρόνοι contundo, -tūdi, -tūsum, -ēre = συντρίβω.

264. mores . . . ponet = θὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ εὐνομίαν. moenia ponet = moenia condet = θὰ κτίσῃ τείχη.

265-266. aestas, κυρίως τὸ θέρος· ἐδῶ τὸ ἔτος, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν ὡς καὶ κατωτέρω. terna hiberna (castra) = tres hiemes, ἥτοι τρία ἔτη. dum = ἔως οὗ. vidērit, μέλλων δεύτερος = θὰ ἔχῃ ὕδει. Rutūlis subactis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς = ex quo Rutūli subacti erunt = ἀφ' οὗ χρόνου ὑποταχθῶσιν οἱ Ροτούλοι· ἥ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς συναπτέα τῷ transiērint (= θὰ ἔχουν παρέλθει), ἥ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς κατὰ τὸ ἔλλην. ἴδιωμα, ποβλ. Θουκυδ. «ἡμέραι . . . ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἔαλωκυίᾳ ἔπτα» καὶ Δημοσθ. κατὰ Μειδίου 24 «μαρτυροῦμεν ἥδη τῇ κρίσει ἔκεινη διαγεγονότα ἔτη ὀκτώ». Οἱ Ροτούλοι, λαὸς τοῦ Λατίου, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν Τρώων τῇ προτόροπῃ τοῦ βασιλέως των Τούρων· οὗτος δ' ὁ ἄγων εἶναι τὸ θέμα τῶν τελευταίων βιβλίων τῆς Αἰνειάδος.

267. at, ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἐν στίχ. 261 hic at, σύνδ. ἀτάρ, ἀλλά, δέ. puer Ascanius, δι μικρὸς τοῦ Αἰνείου υἱὸς δι γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν Κρέονσαν. nunc = νῦν, καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτέραν προσηγορίαν Ilus (στίχ. 268). Iulo, κατηγορούμενον κατὰ δοτ. καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ cui. Ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς γνώμης τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰούλου καταγωγῆς τῆς Ἰουλίας γενεᾶς ἥτο δ Ἰούλιος Καῖσαρ.

268. Ilus, οὗτος ἐκαλεῖτο καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Τρώος. res Ilia = τὰ τῆς Ἰλίου, τὸ κράτος τῆς Τροίας. stetit, δηλ. incolūmis regno, ἀφαιρ., μεταφορικῶς = εἰς τὸ ὑψος τῆς δυνάμεως του.

269. magnos orbis, οὗτοι καλοῦνται οἱ κύκλοι τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μικροτέρους κύκλους τῶν μηνῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουν τὸν ἐνιαυτόν. volventis = volventībus = περιοδικῶς ἐπανερχομένων. volvo, εἰς μέσην σημασίαν: περιστρεφομένων διὰ τῆς περιοδικῆς ἐπανόδου. mensibus = τῶν μηνῶν.

271. transiēret = θὰ μεταφέρῃ δηλ. εἰς τὴν Ἀλβαν δ Ἀσκάνιος.

Τὸ τριακοστὸν ἔτος δὲ ὁ Ἀσκάνιος τὴν Albam Longam θὰ κτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λαουνίου θὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν εἰς ταύτην. Longam... Albam, ή συνήθης ἔκφορὸς εἶναι Alba Longa, ἀλλὰ προηγεῖται τὸ ἐπίθετον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαῖκὴν τῶν λέξεων ἀκολουθίαν (ὡς bona dea, patria potestas, sacra via). multa vi = ἴσχυρῶς. muniet = θὰ δχυρώσῃ, ἥτοι δχυρωτάτην θὰ κτίσῃ.

272. hic, ἐπίρρο. = ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ Ἀλβᾳ. iam = εὐθὺς ἔπειτα. regnabitur, ἀποσώπως κεῖται = βασιλεία ἔσται.

273. gente sub Hectorēa, ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ gente sub Troiana, ἀπὸ τοῦ Ἐκτορος, μεγίστου ἥρωος τῶν Τρώων. tercentum = τριακόσια· δὲ Αἰνείας θὰ βασιλεύσῃ τρία ἔτη, δὲ ὁ Ἀσκάνιος τριάκοντα, τριακόσια δὲ οἱ Ἀλβανοὶ βασιλεῖς. Σημείωσον τοὺς ἀριθμητικοὺς συνδυασμοὺς τοῦ τρία ὡς ἰεροῦ ἀριθμοῦ.

273 - 274. regīna, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. Ilia = Troiana εἶναι ἡ Ρέα Σιλβία. Τὸ δνομα τοῦτο φαίνεται μετάφρασις τοῦ ἑλλην. Ρέα Ἰδαία ("Ιδη = δάσος, silva") οὔτως δνομάζεται ἡ θεὰ Κυβέλη. sacērdos = virgo Vestalis, ἐστιάς. gravis = gravida = ἐγκύμων, κυοφοροῦσσα. πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουμίτωρος Ρέας Σιλβίας, ἥτις ἡναγκάσθη νὰ γίνῃ Ἐστιάς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νουμίτωρος Ἀμουλίου, ἀρπάσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του.

274. gemīnam... prolem = θὰ γεννήσῃ δίδυμα, ἥτοι τὸν Ρωμύλον καὶ τὸν Ρώμον.

275. Lupae nutrīcis = τῆς τροφοῦ Λυκαίνης. Τὸν Ρωμύλον ἐθήλασε Λύκαινα, ἀπὸ τῆς δύοιας ἀποθανούσης οὗτος ἀφήρεσε τὸ δέρμα καὶ ἐνεδύθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. tegmīne = τῷ καλύμματι, τῷ δέρματι. fulvo = τῷ ξανθῷ pelle = tegmīne (pelle) laetus = ἐπὶ τῷ δέρματι περιχαρής, ἐνδεδυμένος, φροδῶν μὲ καρὰν τὸ δέρμα.

276. excip̄et gentem, δηλ. Aenēae = θὰ διαδεχθῇ (δὲ Ρωμύλος) τὸ γένος τοῦ Αἰνείου καὶ θὰ συνεχίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἀλβας ἐν τῇ Ρώμῃ. Τῆς Ἀλβας αληρονόμος ὑπῆρχεν ἡ Ρώμη. Mavortia = ἀρήια ἀπὸ τοῦ Mavors, ὅστις εἶναι ἀρχαιότερος τύπος τοῦ Mars ("Ἄρης), οὗ υῖδες ἦτο δὲ Ρωμύλος.

277. Romanos dicet, ἔξηγησις ἐτυμολογική. suo de nomīne = ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του.

278. his, δηλ. Romanis. rerum, ληπτέον ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ

metas (= termīnos) καὶ εἰς τὸ temp̄ora sine fine = in finītum, τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

279. imperīum sine fine dedi = τὸ κράτος αἰώνιον ἔδωκα. Τοῦτο δίδει ὁ Ζεὺς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ὀρισμένα καὶ οὐχὶ περισσότερα. quin ἐκ τοῦ quine (= πῶς οὕτος;) = ἀλλὰ μὴν καί διὰ τοῦ quin εἰσάγεται τι σημαντικώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ἔξευμενισμὸς τῆς ὀργισμένης (aspera) Ἡρας.

280. fatigat = vexat = requiescere non sinit = δὲν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουν, διαρκῶς ταράσσει. metu = ἐξ φόβου, φοβουμένη δηλ. μὴ ἔλθῃ ὁ Αἰνείας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἴδούση κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν Καρχηδόνα. consilia in melius refēret = θὰ μεταβάλῃ γνώμην ἐπὶ τὰ βελτιώ. fovēbit = θὰ περιθάλψῃ, δηλ. θὰ εύνοήσῃ τοὺς Ρωμαίους τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτούς. rerum (= orbis terrarum) domīnos = τοῦ κόσμου δεσπότας. gentemque togatam, διὰ τοῦ que ἐπιφέρεται ἀκριβέστερος προσδιοισμὸς τοῦ Romanos. gentem togatam = τὸ τηβεννοφόρον ἔθνος. Ἡ toga (τήβεννος) ἦτο τὸ ἔθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ρωμαίων, λευκὸν καὶ ποδῆρες.

283. Sic placūtum, δηλ. mihi est = sic decretī = οὕτως ἀπεφάσισα. Συνήθη ἡ παράλειψις τοῦ esse εἰς τὰς τοιαύτας φράσεις. lustrum, οὐδ., καθαρμὸς πολιτῶν, ὁ κατὰ πενταετηρίδα, ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐπιτελούμενος μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὁ πενταετηρικὸς καθαρμός, πενταετία, πενταετηρίς. lustris labentibus = περιτελομένων τῶν ἐνιαυτῶν, ἐν τῇ προσόδῳ τῶν ἐτῶν.

284. domus Assaraci = ὁ οἶκος τοῦ Ἀσσαράκου, ὃς ἦν πάπιος τοῦ Ἀγγίσου καὶ πρόπαππος τοῦ Αἰνείου. domus Assaraci = οἱ ἐκ τῶν Τρώων καταγόμενοι Ρωμαῖοι. Phthia = ἡ Φθία, ἡ πατρὶς τοῦ Ἀχιλλέως. Mycenae = Μυκῆναι, πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀγαμέμνονος· διὰ τῆς Φθίας καὶ τῶν Μυκηνῶν δηλοῦται ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλὰς ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τὸ 146 π.Χ.

285. Servit̄io premēt̄ = ζυγῷ (δουλείας) θὰ πιέσῃ· ἡ φράσις ἵσχυοτέρα τῆς φράσεως imper̄io premet̄ παραπλησίᾳ καὶ ἡ ἔννοια τοῦ domināb̄it̄ur = θὰ δεσπόσῃ. Argis, ἀφαιρ. Argi -orum = Argos, οὐδ. τὸ Ἀργος. ἀφαιρ. εἰς τὸ domināb̄it̄ur victis Argis, τοῦ ἡτηθέντος Ἀργους.

286. pulchra Troianus oriḡne Caesar. Σημείωσον τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν pulchra oriḡne = clara,

egregia origine. Τοὺς στίχους 286 - 296 ἐποίησεν δὲ Οὐεργίλιος πρὸς ἔξυμνησιν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα Iulius Caesar δικαιώματι τῆς υἱοθεσίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἰουλία γενεὰ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰούλου ἐκλήθη Troianus. Τὸ πλῆθος ὄνομα τοῦ Αὐγούστου ἦτο C. Iulius Caesar Octavianus.

287. Imperium Oceano, famam qui terminet astris = δστις τὴν ἀρχήν του διὰ τοῦ Ὡκεανοῦ, τὴν φήμην του διὰ τῶν ἀστρων θὰ δρίσῃ ὑπερβολή.

288. nōmen, κατὰ παράθεσιν διορισμὸς εἰς τὸ Iulius demissum = dedūctum = καταγόμενον, προερχόμενον.

289. caelo, ἀφαιρ. ἀντὶ in caelo, δὲ ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου. spolīis opūstūm Orientis = μεστὸν λαφύρων ἀνατολικῶν. Νοεῖται ἡ ἐκστρατεία ἡ γενομένη τῷ 30 π. Χ. μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην, ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ασίας κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Φαρανάκου, οἵτινες ἦνώθησαν μὲ τὸν Ἀντώνιον.

290. secūra = ἄφοροντις, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐνοχλήσεις ἀπὸ τὴν Ἡραν. vocābūtūr votis = θὰ καλῆται δι' εὐχῶν, θὰ λατρεύεται ὁς Θεός, θὰ τυγχάνῃ θείων τιμῶν. Ποιητικῶς οὕτω παρίσταται ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούστου· σημείωσον τὴν παρήγησιν. hic quoque = καὶ οὗτος δὲ Αὔγουστος, δπως δηλ. καὶ δὲ Αἰνείας.

291. tum. Μετάβασις εἰς τὴν ἔξυμνησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. aspēra saecūla mitēscēnt = οἱ ἀγροὶ αἰῶνες θὰ ἡμερωθοῦν. Εἶναι ἡ Pax Romana. Προσωποποιεῖ τὸν χρόνον δὲ ποιητὴς ἀποδίδων αὐτῷ ἴδιότητας προσηκούσας τοῖς ἀνθρώποις. posītis bellis = composītis bellis = finītis bellis = παυσαμένων τῶν πολέμων.

292. cana = ἡ πολιά, ἡ παναρχαία (antique, prisca). Fides = ἡ Πίστις. Ἐδῶ προσωποποιεῖται δπως κατωτέρω τὸ Bellum καὶ δὲ Fugit, προσωποποίησις ἀφηρημένων ἐννοιῶν, συχνὰ ἀπαντᾶ εἰς τὴν Ῥωμ. μυθολογίαν. Τὸ cana ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Vestam. Ἡ Ἐστία (Vesta) εἶναι θεότης ἀνήκουσα εἰς τὰς πολιούχους θεότητας τῆς Τροίας, μετεφέρθη δὲ με τοὺς Ἐφεστίους Θεοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Remo cum fratre Quirīnus . . . Κυρīνος εἶναι δὲ Σαβινικὸς Ἄρης, δὲ θεὸς τῆς σαβινικῆς φυλῆς τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. Ὁταν δὲ ἡ φυλὴ αὕτη συνεχωνεύθη μὲ τὴν φυλὴν τῶν Ραμνήτων, δὲ Κυρīνος ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ρωμύλον, δστις ἦτο ἐπώνυμος τῆς Ρώμης ἥρως. Οἱ ἀδελφοὶ Ρωμύλος καὶ Ρώμος, ἀφ' οὗ ἐφιλονίκη-

σαν μέχρι θανάτου συνεφιλιώθησαν· ἥ συμφιλίωσις δὲ προσημαίνει τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑφ' ὧν κατετρύχετο ἡ Ρώμη καὶ εἶναι σύμβολον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης. *iura dabunt = leges ferent =* θὰ εἰσαγάγουν νόμους δι' ὧν τὰ δίκαια συνέχονται· δὲ δεύτερος Ρωμύλος ἦτο ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ, ὅστις διὰ τῶν νόμων θὰ εἰσαγάγῃ κόσμον καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

294. *Belli portae*, δό πόλεμος προσωποποιεῖται· ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἱανοῦ, ὅστις ἐν εἰρήνῃ μόνον ἔκλείετο· κατὰ τὸ 29 ἔκλείσθη ὁ ναός. Παρόσταται δό πόλεμος ἐν εἰρήνῃ μὲν ὡς ἐν εἰρηκτῇ κατεχόμενος καὶ ἐπιβλεπόμενος, ἐν πολέμῳ δὲ ἀφιέμενος ἐλεύθερος κατὰ τῶν πολεμίων. *ferro et compagibus artis*, ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ *ferrēis compagībus artis* = σιδηρᾶς, σφιγκτᾶς (= artis) συναρμογαῖς. *Furor impius* = ἡ ἀσεβὴς μανία (τῶν ἐμφυλίων πολέμων). *dirus, a, um* = φοικτός. *intus* = ἐντὸς (τοῦ ναοῦ). *centum vinctus aenīs nodis* = ἐκατὸν δεδεμένη χαλκοῖς δεσμοῖς. *vinctus, παθητ.* μετοχὴ τοῦ *vincīo*, *vinxi*, *vinctum*, *vincīre* = δένω. *post tergum* = ὅπισθεν. *aenīs, -a, -um* = χαλκοῦς, παρὰ τὸ *aes, aeris* = χαλκός.

296. *fremet horrīdus ore cruētō* = θὰ βρυχᾶται φρικτὸς αἵματηρ τῷ στόματι. Σημείωσον τὴν διὰ τοῦ φθόγγου τὸ παρόγχησιν. *frēmo, -ūi, -ūtum, -ēre* = βρέμω, φρυάττομαι, βρυχῶμαι.

Στίχ. 441 — 493.

441. *lucus, āρσ.* = ἄλσος. *fuit*, ἄρς μεταφρασθῆ διὰ παρατατικοῦ. *laetissīmus umbrae*, τὸ ἐπίθετον *laetus* πρὸς γενικὴν κατὰ τὰ ἀφθονίας σημαντικὰ = πλουσιώτατον εἰς σκιάν.

442-443. *quo p̄mīum...* *signum*, ἥ σειρὰ τῶν λέξεων: *quo loco* (= ἐν ᾧ τόπῳ, ἔνθα) *Poeni iactati undis et turbīne effodēre p̄mīum signum. effodīo, -ōdi, -ōssum, -ēre* = ἀνασκάπτω. *signum = omen* = σημεῖον, οἰωνός. *monstrarat* = monstraverat, ὑπερσ. τοῦ *monstro* α' συζ. ὅμ. = δεικνύω. *caput acris equi* ἐπεξηγεῖ τὸ *signum* = δηλ. κεφαλὴν θυμοειδοῦς ἵππου. Τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδόνος ἔφερον κεφαλὴν ἵππου.

444. *sic nam = nam sic. fore = futūram esse*, οὗ ὑποκείμενον τὸ *gentem*, κατηγορούμενον δὲ τὸ *egregīam bello et facīlem victu — vīctus-us (vīvo)* = τὰ πρὸς τὸν βίον τὰ ἐπιτήδεια. *facīlem*

victu = εὔκολον πρὸς τὸ ἔχειν τὰ πρὸς τὸν βίον (πρόβλ. τὸ δύμηρον οἱ ζεῖα ζώοντες).

446. Sidonία, ἡ Διδὼ καλεῖται οὔτως ἐκ τῆς Σιδῶνος, πρωτευούσης τῆς Φοινίκης.

447. condebat, ὅτε εἰσήρχετο ὁ Αἰνείας δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἥ κτίσις τοῦ ναοῦ. donis et pumīne, αἱ ἀφαιρετικαὶ ἔξαρτῶνται ἐκ τοῦ opulentum (=κραταιόν)· τὰ προσφερόμενα πλούσια δῶρα (donis) ἥσαν ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεως καὶ προστασίας (pumīne) τῆς θεᾶς (divae)· πῦπεν, -īnis, οὐ. (piso) = νεῦμα, βούλησις· κατ' ἔξοχὴν δὲ ἡ τοῦ θεοῦ βουλή, ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ θεία δύναμις καὶ ἔξουσία.

448-449. cui gradibus = cuius (=οὗ ναοῦ)· gradibus, ἀφαιρ. (=ἀπὸ τῶν βαθμίδων)· aēnea surgebant limīna = χαλκοὶ ὑψοῦνται οὖδοι· nechaeque aere trabes, δηλ. surgebant = καὶ χαλκόδετοι παραστάδες· ἥδύνατο ὁ ποιητὴς νὰ εἴπῃ καθόλου ὅτι οἱ οὖδοι καὶ αἱ παραστάδες ἥσαν ἀπὸ χαλκοῦ· ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὸ ὄχημα surgebant (ὑψοῦντο), τὸ δόπον εἶναι εἰκονικώτερον ἀπὸ τὸ ἄχρουν erant (=ἥσαν), ὅπως λέγει καὶ εὐθὺς κατωτέρῳ forībus cardo stridet aēnis ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀχρόου fores erant aēnae. fores -ium πληθ. = θύρα. cardo -īnis, ἀρσ., στρόφιγξ, γίγγλυμος (τῆς θύρας). strīdo, -di, -ere = τρίζω. Σημείωσον ὅτι καὶ οἱ δύο στίχοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὰς λέξεις aēnea -aere, ὁ δεύτερος δὲ καὶ τελειώνει εἰς τὴν λέξιν aēnis. Παρατηρητέα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιμέτων, aēnea, aere nechae, aēnis.

450. nova res oblata = ἀπροσδόκητον πρᾶγμα ἐμφανισθέν. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς διαδαφεῖται (453). tīmōrem ὁ φόβος τοῦ Αἰνείου προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὕτος ἥγνοιε πῶς θὰ ὑπεδέχετο αὐτὸν ἡ Διδὼ. lenīt, παρακ. τοῦ lenīo δ' συζ. δμ. = πρασύνω.

452. adflictis rebus, ἀφαιρ. ἀπόλυτος = in rebus adflictis = ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ. melīus confidēre = νὰ ἔχῃ περισσοτέραν πεποίθησιν, περισσότερον θάρρος. sub. . templo = in inferioribus partībus templi = ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ κοηπιδώματος, ὡς ἀπὸ τὴν ἀφετηρίαν ἀπὸ τὴν δύοιάν ἐθεάτο ὁ Αἰνείας. singula = τὰ καθ' ἔκαστα (τοῦ ναοῦ). lustro a' συζ. δμ. = ἐξετάζω, παρατηρῶ.

454. regīnam opperīens = τὴν βασίλισσαν ἀναμένων. opperīor, -perītus καὶ -pertus sum, -īri = ἀναμένω. Ὁ ποιητὴς δὲν διασαφεῖ πόθεν εἶχε τὴν πληροφορίαν ὁ Αἰνείας ὅτι θὰ προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ἡ βασίλισσα, ἵνα βουλευθῆ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν βουλευτηρίῳ, κατὰ

τὰ παρὰ Ρωμαίοις κρατοῦντα, περὶ τῶν κοινῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἦτο ἔκει. quae fortūna sit urbi, πλαγία ἐρώτησις ἔξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἐν στίχῳ 456 mirātur = (θαυμάζει), ἐξ οὗ ορέμανται καὶ αἱ αἰτιατικαὶ manus καὶ labōrem. Τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὁ Αἰν. συνεπέφαινεν ἀπὸ τὴν μεγαλαπόρεπιαν τῆς κατασκευῆς.

455. artificium manus inter se, ὑπονοεῖται τὸ certantes = τῶν τεχνιτῶν τὰς χειρας τὰς ποδὸς ἀλλήλας ἀμιλλωμένας, δηλ. τὴν ἐργασίαν τῶν τεχνιτῶν, οἱ δποῖοι ἡμιλλῶντο ποδὸς ἀλλήλους. opērum labōrem = opēra laboriōsa = ἐργα πολύμοχθα, πολύπονα, ἐργώδη. ex ordīne, ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ pugnas κεῖται = τὰς κατὰ τάξιν ἔξωγρα φημένας μάχας.

457. Famā, ἀφαιρ. δργανικὴ = τῇ φήμῃ.

458. ambōbus = εἰς ἀμφοτέρους δηλ. ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τοὺς Ἀτρείδας, ἐναντίον τῶν δποίων ὀργίζετο ὁ Ἀχιλλεύς, διότι ὁ ἔτερος τῶν Ἀτρειδῶν (Ἀγαμέμνων) ἥρπασε τὴν Βριστίδα, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὸν Προίαμον, πατέρα τοῦ Ἐκτορος τοῦ φονεύσαντος τὸν Πάτροκλον.

459. constītit = ἔστη.

460. plena nostri laboris = plena (fama) nostri laboris = πλήρης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἡμετέρου πόνου. labor = πόνος, τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ αἱ ταλαιπωρίαι.

461. en Prīāmus = ἵδοὺ ὁ Προίαμος. Τὸ en κεῖται ἐνταῦθα μὲν ὀνομαστικήν, ἀλλαχοῦ μὲν αἰτιατικήν. hic etiam = καὶ ἐνταῦθα. laudi = virtūtē = εἰς τὴν ἀρετὴν suā praemiā = τὰ ἑαυτῆς βραβεῖα, τὰ ἀρμόζοντα εἰς αὐτὴν βραβεῖα.

462. sunt lacrīmae rerum, ὁ στίχος εἶναι παροιμιώδης. Τὸ rerum εἶναι γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ lacrīmae, ἔξυπακούεται δὲ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίθετον humanarum, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ κατωτέρῳ mortālia = ὑπάρχουν δάκρυα διὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ ἀνθρώποι, ποὺ δακρύουν διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἀλλων. Συγγενεύει κατ' ἔννοιαν ἡ ἐφεξῆς πρότασις et mentem mortalīa tangunt = καὶ αἱ τύχαι τῶν θνητῶν (mortālia) συγκινοῦν (= tangunt) τὴν καρδίαν (= mentem).

463. solve metus, νόησον τὸ corde = ἀπόβαλε τοὺς φόβους (ἀπὸ τὴν ψυχὴν σου). haec fama = harum rerum fama = τῶν κατορθωμάτων μας ἡ φήμη. tibi δοτ. ἡθική· ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἀκάτην, ὑπονοεῖ δ' ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἑαυτόν.

464. pictūrā ināni, ἀφαιρ. δόγ. = τῇ κενῇ ζωγραφίᾳ. Ὁ δεξιὸς ζωγράφος εἰκονίζων ἀπατᾷ, διότι ἔξεγειρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους συναισθήματα καὶ πάθη τοιαῦτα, οἶα θὰ ἔξήγειρον αὐτὰ τὰ πράγματα. απῖ-
τημ pascit = τὴν ψυχὴν τέρπει. pasco, pavī, pastum, pascere =
βόσκω, νέμω, τέρπω.

466. multa gēmens = πολλὰ στενάζων. utēctat = irrigat = βρέ-
χει. largo flumīne = ἀφθόνῳ ύδοι (δακρύων). ποβλ. Ὁμ I 570 δεύ-
οντο δὲ δάκρυσι κόλποι καὶ Θ 522 δάκρυ δ' ἔδευεν ὑπὸ βλεφάροισι
παρειάς.

466 - 493. Εἰς τοὺς στίχους τούτους περιγράφει ὁ ποιητὴς εἰκό-
νας, αἱ δοποῖαι εἴναι ἔζωγραφημέναι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ καὶ
δεικνύουν δικτὸ σκηνᾶς ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον εἰς τέσσαρα ἀντί-
στοιχα ζεύγη, τὰ δοποῖα δηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιρρημάτων hac... hac
(στίχ. 467 - 468), hanc... parte... alia (469 - 474), ἥτοι νίκην Τρώων
ὑπὸ τὸν Ἐκτορα (1) καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα (1) τὸν φό-
νον τοῦ Ρήσου ὑπὸ τοῦ Διομήδους (2) καὶ τὸν φόνον τοῦ Τρωΐου
ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως (2), τὴν πρόσοδον τῶν Τρωάδων εἰς τὸν ναὸν τῆς
Παλλάδος (3) καὶ τὴν πρόσοδον τοῦ Ποιαμόν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα (3),
τὴν ἐπικουρίαν τῶν Αἰθιόπων ὑπὸ τὸν Μέμνονα (4) καὶ τὴν ἐπικου-
ρίαν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τὴν Πενθεσίλειαν (4).

466. Pergāma, οὔτως ἔκαλετο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τροίας, ὅπου οἱ
ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, συχνὰ δὲ κεῖται ἡ λέξις καὶ ἀντὶ¹
αὐτῆς τῆς πόλεως.

467. ut Grai (=Graeci) fugerent... prem̄ret, Trojāna iu-
ventus = πῶς ἔφευγον μὲν οἱ Ἐλληνες, ἐπίεζε δ' αὐτοὺς ἡ Τρωϊκὴ
νεότης.

468. Phryges, ἔννόησον fugerent, ἔφευγον μὲν οἱ Φρύγες (Τρῶες),
instāret currū cristātus Achīlles = ἐπήρχετο δὲ ἐναντίον αὐτῶν
τῷ ἄρματι ὁ κορυθαίολος Ἀχιλλεύς.

469. Rhēsi — Rhēsus = Ρῆσος, Θρᾷξ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς βοή-
θειαν τῶν Τρώων. Περὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν Ἱπ-
πων του ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἴδε Ὁμήρου Ιλ. Κ. 434 κ.ε.

470. tentorīa niv̄ēs velis = σκηνὴ ἐκ λευκῆς ὁθόνης. Σκηναὶ
ἐκ λευκῆς ὁθόνης στρατιωτικαὶ ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιη-
τοῦ· αἱ σκηναὶ κατὰ τοὺς ήρωαῖκους χρόνους ἦσαν ἀπὸ πλέγματα σχοί-
νουν καὶ καλάμου. Ἀγαχρονισμὸς τοῦ ποιητοῦ. primo somno prodīta

= κατὰ τὸν πρῶτον ὑπνον (ὅστις εἶναι καὶ βαθύτατος) προδοθεῖσαν, Τὴν προδοσίαν ἐνήργησεν δὲ Δόλων, ὅστις διὰ νὰ σωθῇ διηγήθη πρὸς τὸν Διομῆδη καὶ τὸν Ὀδυσσέα τὴν ἀφιξιν τοῦ Ρήσου.

471. multa caede = πολλῷ φόνῳ.

472. ardentis equos avertit in castra = τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ἥλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ἔλληνικόν).

473. prius quam gustassent... bibissent = ἡ Τροία κατὰ τὴν μοῖραν θὰ ἐκυριεύετο, ἐὰν οἱ ἵπποι τοῦ Ρήσου δὲν ἥθελον γευθῆ χλόην τῆς Τροίας καὶ δὲν ἥθελον πίει ὕδωρ τοῦ Ξάνθου. gusto = γεύομαι. pabulum - i = χόρτος, χλόη. bibo = πίνω. Xanthus = ὁ Ξάνθος· οὗτως ἐκαλεῖτο δὲ ποταμὸς ὑπὸ τῶν Θεῶν, ἐν τῷ οἴ τοι ἄνθρωποι τὸν ἐκάλουν Σκάμανδρον.

474. Troilus = ὁ Τρωίλος ἦτο υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἔπειτε δὲ ἐν τῇ μάχῃ πρὸ τῶν ἀγώνων, οὓς διηγεῖται δὲ Ὁμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἐν συμπλοκῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔχασε τὴν ἀσπίδα (amissis armis) καὶ πληγωθεὶς ἔπειτε ὕπτιος εἰς τὰ ὅπιστα ἀπὸ τοῦ ἀρματος τὸ δόπιον οὕτως ἐκενώθη (currū haeret inanī), ἔχων τοὺς πόδας ἐμπεπλεγμένους εἰς τὰ ἡνία, τὰ δόπια ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν (lora tenens tamēn), δὲ τράχηλος καὶ ἡ κόμη του σύρονται εἰς τὴν γῆν εἰς τὴν δοπίαν χαράσσει γραμμὴν ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἀνεστραμμένου (versa).

475. congressus Achilli = συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ δοτικὴ Achilli ἀντὶ τῆς cum μετ' ἀφαιρ. ποιητικῶς ἐτέθη· ἔλληνι-σμὸς κατὰ τὸ μάχεσθαι τινὶ puer atque impar = παῖς καὶ ἀνισος (τῷ Ἀχιλλεῖ) τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

476. fertur equis = φέρεται ὑπὸ τῶν ἵππων, ὑπὸ τοῦ ἀρματός του.

477. tamen = ὅμως, ἀν καὶ ἦτο δηλ. νεκρός.

478. pulvis inscribitur = ἡ κόνις, ἡ γῆ χαράσσεται. versā hastā = τῷ δόρατι ἀνεστραμμένῳ.

479. non aequae = iniquae = δυσμενοῦς.

480. crinibus passis = μὲ τὰς κόμας λελυμένας. Προσέρχονται λυσίκομοι αἱ Ἰλιάδες εἰς ἔνδειξιν πένθους. pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυμι, ἀνίημι, λύω. Peplumque ferēbant = καὶ ἐκόμιζον τὸν πέπλον. Ὁ πέπλος ἦτο παλαιότατον ἔνδυμα τῶν Ἑλληνίδων ἀπὸ εὐρὺ τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος πεποιημένος· τοῦτον ἐφόρουν διὰ πορπῶν στερεώνουσαι τὸ ἄνω μέρος. Ὁ πέπλος σὺν-

τῷ χρόνῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ ἄλλου ἐνδύματος, περιωρίσθη δὲ εἰς τὸ νὰ φανερώῃ τὸ ἔνδυμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ πομπῆς προσφερόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

481. suppliciter = ἵκετικῶς, ἀνάφερε εἰς τὸ ferebant tunsae pectora palmis = κτυποῦσαι τὰ στήθη διὰ τῶν χειρῶν, κοπτόμεναι τὰ στήθη. Ἡ σύνταξις εἶναι ἐλληνίζουσα.

482. diva solo fixos... tenebat = ἡ θεὰ ἀποστρέφουσα τοὺς δρφθαλμούς της ἐκράτει προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος, τ.ἔ. δὲν ἤκουε τὰς ἵκεσίας των. solo δοτ.

483—484. Οἱ στίχοι περιλαμβάνουν τὰ γεγονότα τὰ προηγούμενα τῆς περιγραφούμενης σκηνῆς, ὡς τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν ὑπερσ. raptav̄erat (εἶχεν ἐλκύσει). 'Ο "Ομηρος ἐν Ἰλ. 24 λέγει ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ Ἐκτορος εἴλκετο ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τοὶς καθ' ἐκάστην πρωΐαν πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου. 'Ο Βεργίλιος, δοτις ἀκολουθεῖ διασκευὴν τοῦ μύθου παρ' Εὐριπ. καὶ Ἐννίφ, λέγει ὅτι ὁ Πρίαμος ἔρχεται ἵκετης, ἵνα ἔξαγοράσῃ τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ (examīptum corpus auro vendebat Achilles = τὸ πτῶμα χρυσῷ ἐπάλει ὁ Ἀχιλλεύς).

485. dat, δηλ. ὁ Αἰνείας. dat gemītum ingentem = μέγα στενάζει.

486. spolia = τὰ σκῦλα.

487. manus inērīmis = τὰς χεῖρας ἀσπλους, διότι ὁ Πρίαμος εἶχεν ἔλθει ἵκετης.

488. Se quōque principib⁹ permīxtum agnōvit Achivis=καὶ ἔσαυτὸν δὲ ἐν τοῖς προμάχοις συμπλεκόμενον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνεγνώρισεν (ὁ Αἰνείας).

489. Eōas acies et nigri Memnōnis armā = τὰ ἔξ Ἀνατολῆς τάγματα καὶ τοῦ μέλανος Μέμνονος τὰ ὅπλα. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων, ἔφερεν ὁ Μέμνων, ὁ υἱὸς τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοὺς μαύρους Αἰθίοπας. Εἰς βοήθειαν τῶν Τρώων ἥλθον καὶ αἱ Ἀμαζόνες ὑπὸ τὴν ἥγεσίαν τῆς Πενθεσιλείας, θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως. Αἱ Ἀμαζόνες κατώκουν ἐν Σκυθίᾳ παρὰ τὸν Θερμώδοντα ποταμόν, ἐπολέμουν ἔφιπποι φέρουσαι δόρυ, πέλεκυν, μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἡμισεληνοειδῆ (lunatis peltis) καὶ χουσοῦν ζωστῆρα, ὃν εἶχον δεδεμένον ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ζωστῆρος ἔξηρτων τὸ τόξον, τὴν φαρέτραν καὶ τὴν σπάθην.

492. subnēctens = subnēxā habens (cingulā) = ἔχουσα ζωστῆρα δεδεμένον. exsertae mammae, δοτ. ρ. exsēro = ἔξειρω, γυνώνω = ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν.

493. viris, δοτ. εἰς τὸ concurrēte = νὰ συμπλέκεται πρὸς ἄνδρας. virgo = παρθένος (οὐσα)· δὲ Ὁμηρος λέγει Ἀμαζόνες ἀντιάνειραι.

Στίχ. 561 — 578

561. voltum demīssa· ἡ Διδὼ εἶχε τὸ πρόσωπον καταβεβλημένον ἐξ αἰσχύνης, δὲν ἔτολμα δηλ. νὰ ἀτενίσῃ τοὺς Τρῶας, διότι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Ἀχάτην πόσον σκαιῶς καὶ βαρβάρως προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς Τρῶας οἱ ὑπήκοοι της. Ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα, τὸ ἥθος τῆς Διδοῦς εὐγενές.

562. solvīte corde metum, ἀντὶ solvīte corda metu = ἀπαλλάξατε τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν φόβον = μὴ φοβεῖσθε.

563. res dura = rerum dura condicō, ἡ δεινὴ κατάστασις. regni nov̄itas = τὸ νέον βασίλειον. Ἡ δεινὴ κατάστασις προοίρετο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ ἀδελφοῦ Πυγμαλίωνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπὸ τὴν γειτνίασιν τοῦ νέου βασιλείου πρὸς πολεμίους λαούς. Οὕτως ἡ κατάστασις δικαιολογεῖ τὴν σκαιὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς Διδοῦς πρὸς τοὺς Τρῶας, διὸ ἦν ὅμως ἡ Διδὼ αἰσχύνεται καὶ ἐκ τῆς αἰσχύνης καταβάλλει τὸ πρόσωπον. talia molīri = τοιαῦτα νὰ μηχανᾶμαι (πρὸς ἀσφάλειάν μου).

564. custōde, κεῖται περιληπτικῶς ἀντὶ custodibus.

565. Aeneādum, τῶν περὶ τὸν Αἴνειαν, δηλ. τῶν Τρώων. ἐλληνικὸς τύπος τῆς γεν. πληθυντικῆς Αἴνειαδῶν. nesciat ὑποτ. τοῦ pescio = δύναται νὰ ἀγνοῇ.

566. virtūtesque virosque = τὰ ἄνδραγαθήματα καὶ τοὺς ἄνδρας, ποὺ ἔκαναν αὐτά. Παρήκησις διὰ τοῦ φθόγγου τ. obtūsa τοῦ obtundo, -tūdi, -tūsum καὶ -tūnsum, -tūre = τύπω, ἀμβλύνω, homooibtūsus = ἀμβλύς, μωρός, ἥλιθιος ἄνθρωπος.

567-568. adéo... tam κείνται ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ πρότασις συμπερασματικὴ διὰ τοῦ ut, ἢτις ὅμως εὐκόλως δύναται νὰ ἔννοηθῇ ἀπὸ τὰ προηγούμενα (ut Troianōrum facta nesciāmus) περι τοῦ aversus sol = nec tam in aversa caeli parte iungit, ζευγνύει, δηλ. ἔξευγμένους ἐλαύνει (iunctos dicit), ὅταν δηλ. κατὰ τὴν

ἀνατολὴν βαίνη διὰ τοῦ οὐρανοῦ. Τυγχα ab urbe, ἀπὸ τῆς Καρχηδόνος. Ἡ ἔννοια: Δὲν εἴμεθα τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὰς συμφοράς σας οὐδὲ κεῖται ἡ χώρα μας τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου, ἔξω ἀπὸ τὰς οἰκουμένας χώρας, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰ κατορθώματά σας.

569. Hesperiam, τὴν Ἰταλίαν, ἡτις εἰς τὸν αὐτὸν στίχον καλεῖται Saturnia arva = Saturnia tellus, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἔθνικὸν θεὸν τῶν Ἰταλῶν Saturnum, ὅστις ὑστερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ἑλλην. Κρόνον.

570. Erūcis fines, ποιητικῶς οὕτως ὀνομάζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ τὸ ὄρος Ἐρυκα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (Venus Erycina). optatis = ἐκλέγετε.

571. auxilīo, ἀφαιρετικὴ συναπτέα μετὰ τοῦ tutos op̄ibus, διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. iunabo, μέλλων τοῦ iuno = βοηθῶ· ἡ πρότασις συνδέεται πρὸς τὸ dimittam, ἐν ᾧ χρονικῶς προηγεῖται.

572. voltis et = ἐὰν δὲ πάλιν θέλετε. Ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις voltis... considere ἵσα δύναται πρὸς ὑποθετικὴν (si voltis κλπ.), ἵσις ἀπόδοσις εἶναι τό: urbem... vestra est. mecum pariter = mecum, simul mecum una = ὁμοῦ μετ' ἐμοῦ.

573. urben quam statuo... est, ἀντίστροφος ἔλξις. Πλήρης ἡ φράσις ἔχει ὡδε: urbem quam statuo, (haec) vestra est. statuo = ἰδρύω. subducite navis = ἀνελκύσατε τὰς ναῦς.

574. Tros Tyr̄usque, περιληπτικὰ = Τρῷες καὶ Τύριοι. nullo discrimine = ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. mihi agētur = a me regētur, tractabītur, habebītur = θὰ διευθύνεται ὑπὸ ἐμοῦ.

575. Noto compūlsus eodem. Τὸ Noto ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ vento. eodem, δηλ. quo vos compulsi estis. compūlsus = ὕσθεὶς = ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου, ὑφ' οὗ σεῖς ἔώσθητε, ὀσθεῖς.

576. adforet = adēsset· ἡ εὐχὴ δὲν εἶναι ἀνεκπλήρωτος ἔδω, ὡς φανερώνουν τὰ ἐπόμενα. certos = ἀνθρώπους πιστούς.

578. si errat = διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἥν πλανᾶται. si quibus silvis· quibus, ἀόριστος ἀντωνυμία = ἐὰν κάπου εἰς τὰ δάση. Τὸ ur̄bibus καθόλου περὶ πόλεων κατωκημένων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ silvis.

ΒΙΒΛΙΟΝ II.

Στίχ. 13 — 20

13. Fracti bello = afessi bello = καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ πολέμου. fatis = calamitatibus = ὑπὸ τῶν συμφορῶν. repulsi = ἀποκρουσθέντες δὴλ. ἀπὸ τοῦ νὰ ἔκπορθήσουν τὴν Τροίαν. ductores Danaum (= Danaorum) = οἱ ἡγεμόνες τῶν Δαναῶν.

14. tot annis = τοσούτων ἔτῶν, ἥτοι δέκα. labentibus annis, ἀφαιρ. ἀπόλυτος, ἥτις δηλοῖ τὴν αἰτίαν καὶ κεῖται κατ' ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ παρακ. (lapsis), διότι εἰσέτι οἱ Δαναοὶ κατεπονοῦντο εἰς τὰς πρὸς ἄλωσιν τῆς Τροίας ἀποπείρας, τέλος δ' ἀπελπίσαντες κατέφυγον εἰς δόλον.

15. instar montis = ad montis magnitudinem = εἰς τὸ μέγεθος ὅρους. divīna Pallādis arte = arte deae Palladis = μηχαναῖσι Παλλάδος (ὅς λέγει δὲ Εὑριπίδης ἐν Τρωάσιν), ἥ θεὰ τῆς σοφίας Παλλὰς ἔκανε τὸ σχέδιον, κατεσκεύασε δ' δὲ Ἐπειόδης ('Ομ. Α 493 ἵππον, τὸν Ἐπειόδης ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ).

16. aedificant = κατασκευάζουσι. Τοῦτο πλατύτερον ἔξηγενται διὰ τῶν sectaque intēxunt (= texunt abiēte costas). secta abiēte, ἀφαιρ. τῆς ὕλης = ἐκ κεκομμένης ἐλάτης, ἥτοι ἀπὸ ἐλατίνας σανίδας. Τὸ abiete ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. intēxunt costas = συναρμότουν τὰς πλευράς.

17. votum, παθητ. παρακ. ἀπαρεμφ., ὑπονοητέον τὸ ευπι esse; simūlant = προσποιοῦνται, ἥτοι λόγον ψευδῆ διαδίδουν διτὶ οὕτος (δὲ ἵππος) ἀφιερώθη τῇ Ἀθηνᾷ. pro redītu = ὑπὲρ (αἰσιας) ἐπανόδου. Τὸ ὁῆμα νονέο, νονι, votum, -ere = εὔχομαι, ἀφιερώνω, ἀνατίθημι. fama = eius fama, eius voti fama = ἡ φήμη περὶ τούτου τοῦ ἀναθήματος. vagor = πλανῶμαι. huc = ἐνταῦθα· ἐπεξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἐν στίχ. 19 caeco latēri = ἐν τῷ σκοτεινῷ πλευρῷ.

18. delēcta virum (= virorum) corpōra = delectos viros = ἐκ-

λεκτοὺς ἄνδρας. sortiti = κληρώσαντες. furtim = λάθρα.

19. inclūdo=έγκλειώ. penitus, διογίζει τὸ complent' complēto
β' συζ. ὅμαλ.=πληρῶ cavernas uterumque, ἐν διὰ δυοῖν. cavernas
uteri = τὰ κοιλώματα τῆς κοιλίας (τοῦ ἵππου). uterūs -i, θηλ.=ἡ
κοιλία.

20. armato milite, περιληπτικὸν ἀντὶ armatis militibus=
δωπλισμένων στρατιωτῶν.

Στίχ. 40 — 56

40. ibi, χρον.=τότε, ὅτε δηλ. ενδίσκοντο ἐν ἀπορίᾳ τί νὰ πρά-
ξουν. ante omnes, ἐπιτείνει τὸ primus = πάντων πρώτιστος. magna
comitānte caterva = μεγάλου ἀκολουθοῦντος πλήθους. Πολλοὶ ἀκο-
λουθοῦν τὸν Λαοκόντα, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων καὶ
ἀδελφὸς τοῦ Ἀγχίσου. decūtro, -cūcurri καὶ -curri, -cursum -ere =
κατατρέχω, καταθέω, καταφέρομαι.

41. ardens, δηλ. ira = καιόμενος ὁργῇ. summa ab arce = ἀπὸ
τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως (Περιγάμου), ἀπὸ ἐκεῖ ἥδυνατο νὰ κατο-
πιεύσῃ τὴν παραλίαν καὶ τὴν θάλασσαν.

42. et procul, ἐννόησον τὸ dixit, ὅπερ παραλείπεται, ἵνα δειχθῇ
τοῦ Λαοκόντος ἡ σπουδὴ· παράλειψιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν ἐφεξῆς πρό-
τασιν: quae insanīa (= ποία ἀφροσύνη), ὅπου ἐννοεῖται τὸ est. Αἱ
παραλείψεις αὗται ὡς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις ὑποδηλοῦν τὴν
ταραχὴν τοῦ Λαοκόντος.

43. avectos, παρακ. παθητ. ἀπαρεμφ. κατὰ παράλειψιν τοῦ esse.
avectos (esse), ἔξαρταται ἐκ τοῦ credītis, ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ ἔχθροὶ πι-
στεύετε; ἡ ἐρώτησις ἴσοδυναμεῖ πρὸς ἔντονον ἀπαγόρευσιν: ne cre-
dīte = μὴ πιστεύετε. Τὸ ἀπαρέμφ. carēte (στίχ. 44) ἔξαρταται ἐκ τοῦ
putatis. carēo = στρεοῦμαι. dolus -i = δόλος. sic notus Ulīxes?=
οὐτῷ (= τόσον δλίγον) γνωστὸς (εἶναι) ὁ Ὁδυσσεύς;

45. hoc ligno = εἰς τοῦτο τὸ ξύλον, εἰς τοῦτον τὸν ξύλινον ἵππον.
occūltor = κρύπτομαι.

46. haec machīna = αὕτη ἡ μηχανή· ὁ ποιητὴς ἔχει πρὸς ὄφθαλ-
μῶν τὴν γνωστὴν εἰς τὸν Ρωμαίους πολιορκητικὴν μηχανήν, ἣτις
ὑπερεῖχε τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ἔξ ἦς ἥδυναντο οἱ
ἔχθροὶ νὰ κατοπτεύσουν καὶ νὰ πηδοῦν κάτω εἰς τὰ τείχη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ

εἰς τὴν πόλιν. fabricāta est = κατεσκευάσθη. inspectūra — ventūra, μέλλ μετοχ. = μέλλουσα νὰ κατοπτεύσῃ καὶ μέλλουσα νὰ ἐπέλθῃ. urbi, δοτ. in urbem = ἐναντίον τῆς πόλεως.

48. alīquis = alius quis = ἄλλος τις. error - ὅris, δόλος, ὃς εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην ἔγει.

49. et et̄am = προσέτι καὶ dona δηλ. τοῖς θεοῖς. Οὗτος ὁ στίχος παροιμιώδης.

50. val̄dis ingentem vir̄ibus hastam, σημείωσον τὴν θέσιν τῶν ἐπιθέτων ἀντιστοίχως πρὸς τὰ οὖσιαστικὰ val̄dis - vir̄ibus (παρόχησις) = magnis vir̄ibus. ingens hasta = ὑπερομέγεθες δόρυ. in latus, τοῦτο προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῶν in feri curvam compagib⁹bus alvum, ὃν ἡ σειρὰ ἔχει φύσις: in alvum feri (= equi) curvam compagibus (= curva compāge lignarum contextam) = εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου ἐκ τῆς κυρτῆς συναρμογῆς τῶν ξύλων κατασκευασθεῖσαν.

52. contorsit, τὸ δῆμα contorquēo -rsi -rtum -ēre = συστρέψω, τινάσσω. stetit = ἔστη ἐμπαγέν. utero recūssō = τῆς κοιλίας ἀνασεισθεῖσης. Τὸ δῆμα recutio, -ussi, -ussum, -ēre. insōno, -īi, -āre = ἐνηχῶ, ἀνηχῶ. insonuēre cavae = insonuēre quid cavum = κοιλον ἕχησαν. Τὸ cavae ληπτέον ὡς κατηγορούμενον τοῦ cavernae (= τὰ κοιλώματα).

54. Ἡ τοῦ λόγου πλοκὴ ἔχει φύσις: si fata deum (=deorum) non laeva (=contraria) fuissent, si mens (δηλ. nostra) non laeva (=stulta = μωρὰ) fuisset. fata deum = ἡ βούλησις τῶν θεῶν, αἱ ἐκ τῶν θεῶν ἀνάγκαι, ὡς λέγει εἰς τὰς Φοινίσσας ὁ Εὐριπίδης.

55. impul̄erat, δριστ. ἀντὶ ὑποτακτ. impul̄isset, ἐπὶ ἀποδόσεως εἰς ὑπόθεσιν μὴ ἀληθῆ. foedāre = lacerāre = διασπᾶν καὶ διαλύειν τι τεχνικῶς κατεσκευασμένον, δπως ἔδω τὸν ἀφιερωμένον ἵππον.

56. manēres (καὶ τοῦ Πριάμου (σύ), ἡ ὑψηλὴ ἀκρόπολις, θὰ ἔμενες) ἀποστρέφεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ λέγει ταῦτα (σχῆμα ἀποστροφῆς). Σημείωσον τὴν ἀλλαγὴν τοῦ προσώπου ἀποτόμως γενομένην μετὰ τὸ προηγηθὲν Troiāque nunc stāret· ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολλὴν ἔνέχει περιπάθειαν.

Στίχ. 199 — 233

199. *Hic = tum alīud, κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ = ἄλλο τι γεγονός, maius = μεῖζον. multo, συναπτέον τῷ magis tremendum = πολὺ περισσότερον φοβερόν.*

200. *obicitur, ἐνεστῶς τοῦ obicior (ob-jacior) = προβάλλει, ἐμφανίζεται. improviда = nihil providentia, necopinantia = οὐδὲν προβλέποντα, μὴ προσδοκῶντα.*

201. *ductus sorte = λαχών κλήρῳ = κληρωθείς. ἐκληρώθη Ἱερεὺς δὲ Λαοκόνων, ἵνα τελέσῃ τὴν θυσίαν, τὴν δόποιαν οἱ Τρῶες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἔξι εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν σωτηρίαν των. Neptūno, δοτ. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ Ἱερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε καταπετωθῆν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ὃς μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀποτρέψῃ διὰ τῶν ἱκεσιῶν του τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἐλλήνων.*

202. *taurum macto = ταῦρον Ἱερεύω, σφάττω, θυσιάζω. sollempnis ad aras = ἐπὶ τῶν νενομισμένων βωμῶν, δηλ. ἐφ' ὧν ἐτελοῦντο κατ' ἔτος αἱ νενομισμέναι θυσίαι.*

203 - 204. *gemini... immensis orbibus angues = δύο ὅφεις μὲν ὑπερομεγέθεις ἔλιγμον· per alta = διὰ τοῦ πελάγους. Τὸ alta ὡς οὖσιαστ. λαμβάνει καὶ ἐπιθετ. διορισμὸν τὸ tranquilla. tranquillus = ἥσυχος, γαλήνιος, ἡ γαλήνιος θάλασσα κάμνει τοὺς ὅφεις νὰ φάινωνται. horresco, horrui, -ere = φρίττω. refērens = ἀναφέρων, διηγούμενος.*

205. *incubunt = ἐπισκήπτουν. Τὸ δῆμα εἰκονίζει τὸ βάρος καὶ τὸν πελώριον ὅγκον τῶν ὅφεων. pariter = ἅμα, συγχρόνως, δι' ἵσης προσπαθείας οἵ δράκοντες οὗτοι ἀποτελοῦν ζεῦγος σπεύδοντες οὕτως ἥνωμένοι.*

206. *arrecta = ἡνωθωμένα (τὰ στήθη). iubae = οἱ λόφοι· ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστεύετο διὰ φέρουν οἱ ὅφεις λόφον.*

207. *Τὸ ἐπίθετον sanguinēae τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ iubae μεταφράζει τὸ παρ' Ὁμήρῳ. B 305) δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός. supērant undas = ὑπερέχουσι τῆς θαλάσσης. pars cetēra = τὸ ἔτερον μέρος τοῦ σώματος.*

208. *pone legit pontum = ἐπισθεν ἐπιψάμει τῆς θαλάσσης. si-nuatque = καὶ κολπώνει· κατὰ παράταξιν ἀντὶ μετοχῆς sīnūans. im-mensa terga = τὰ ὑπερομεγέθη νῶτα. volumēne = δι' ἔλιγμῶν.*

209. fit sonitus srumante salo, σημείωσον τὴν παρήχησιν = γίνεται βοή, ἥχος, πάταγος, ἀπὸ τὸ ἀφρόζον σάλευμα (τῆς θαλάσσης). Ἡ προσέγγισις τῶν ὅφεων γίνεται αἰσθητῇ ἀπὸ τὸν ἀκουόμενον πάταγον. arva = litōra.

210. ardentesque oculos suffecti sanguine et igni = τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὑφαίμους καὶ πυρώδεις. sufficō = ὑποκάτω τίθημι τι. oculos suffecti. Ἡ σύνταξις αἰτιατ. (oculos) μετὰ δήματος παθητ. μέσης διαθέσεως (suffecti) εἶναι ἐλληνίζουσα.

211. lambebant = ἔλειχον (οἱ ὅφεις). sibilla ora = τὰ συρίττοντα στόματα. linguis vibrantibus = διὰ τῶν ταχέως παλλομένων γλωσσῶν. Σημείωσον τὴν ἡχητικὴν τοῦ στίχου.

212. diffugr̄imus = φεύγομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκορπιζόμεθα. exsāngues = ὡχροὶ ἐκ τοῦ φόβου. pallidi (= κίτρινοι, ὡχροὶ). semianimi (= ἡμιιθανεῖς). Τὸ exsāngues τίθεται ἐπὶ τῶν μεγάλω φόβῳ κατεχομένων. visu = ἀφαιρ. τῆς αἰτίας, ἐκ τῆς θέας, ἐπὶ τῇ θέᾳ. agm̄ne certo = πορείᾳ σταθερῷ (τεινούσῃ εἰς βέβαιον σκοπόν).

214. serpens uterque amplexus = ἔκατερος τῶν ὅφεων περιβαλών. natōrum corpōra = natos = τοὺς παῖδας, τοὺς υἱούς.

215. impl̄cat = περιελίσσεται. Τὸ impicare εἶναι ἔδιον ἐπὶ τῶν ὅφεων. miseros artus = miserorum artus = τῶν δυστυχῶν τὰ μέλη. depascit̄ur = ἐπινέμεται, κατεσθίει, ἀντὶ τοῦ mordet (δάκνει). Τὸ depasci λέγεται ἐπὶ τοῦ καταβροχθίζοντος ἢ κατασπαράττοντος. Οἱ ποιηταὶ λέγουν καὶ morsu lacerare, consumere.

216. ipsum = αὐτὸν δὲ (τὸν πατέρα), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς υἱούς. post = ἐπειτα. auxilio δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς βοήθειαν. subeuntem = ἐρχόμενον.

217. corripiō = συναρπάζω. spira -ae = σπεῖρα. ligō = δένω, περιβάλλω.

218. med̄um = med̄um corpus bis collo squamēa terga? τὸ ἔξης τῶν λέξεων: bis circumdati collo squamēa terga = δὶς περιβαλόντες τῷ τραχήλῳ (τοῦ Λαοκόντος) τὰ φοιλιδωτὰ νῶτα. Ἐν τῷ circum terga dati ἔγινε τμῆσις. Τὸ collo δοτ. εἰς τὸ circumdati.

219. sup̄erant cap̄ite, δηλ. suo, ὑπερέχουσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν· cap̄te· περιληπτικὸς ἐνικός· δὲ ἐνικός cap̄ite ἀντὶ capitibus δηλοῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ὅφεων οὕτω πλησίον ἀλλήλων ἦσαν, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς μία. Τοσοῦτον μεγάλοι ἦσαν οἱ ὅφεις ὥστε δὶς

περιζώσαντες τὴν δσφὺν τοῦ ἀνδρὸς (bis medium amplexi), δἰς δὲ καὶ τὸν τράχηλον, ὑπερεῖχον ἔτι.

220 - 222. simul... simul = ἄμα μέν... ἄμα δέ. divello = διαρρηγγύω. divello, -elli, -ūlsum -ere = διασχίζω, διαλύω, διασπῶ, διαρρηγγύω. tendo = προσπαθῶ. tendo, tetendi, tensum καὶ tentum, -ere = τείνω, ἐντείνω, σπεύδω, προσπαθῶ. nodos = τὰ δεσμά, ὃ ἐν στίχ. 217 ὠνόμασε spiras. perfūsus = κατακεχυμένος, βεβαμένος. vittas = τὰ στέμματα = ἔχων βεβαμένα τὰ στέμματα. sañe atroque venēno = σιάλῳ καὶ μέλανι (= θανατηφόρῳ) ἵψ (τῶν ὅφεων). Ἰχώρ ἀπέρρεεν ἀπὸ τὰ δήγματα τῶν ὅφεων, ὥστε καὶ τὰ στέμματα τὰ ιερατικὰ διαβρέχοντο.

223. qualis tuis, ἐννόησον tollit, taurus cum fugit· πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀρμάζει καὶ ὁ σπονδειακὸς ὁνθμὸς τοῦ στίχου, πρβλ. Ἡλ. Y 4031 αὐτάρ' ὁ θυμὸν ἡρυγγεῖ, ὃς δέ τε ταῦρος ἡρυγγεῖ. saucius = τετραυματισμένος.

224. et... excussit, παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν. excussa incerta secūri = ἐκτινάξας τὸν ἀστοχήσαντα πέλεκυν. Σημείωσον ὃτι αἱ κραυγαὶ τοῦ Λαοκ. δὲν παραβάλλονται πρὸς τοὺς μυκηθμοὺς οἵουνδήποτε ταύρου, ἀλλὰ τοῦ προωθοισμένου πρὸς θυσίαν, διὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Κακὸς οἰωνὸς ἦτο ἀν τὸ θῦμα διέφευγεν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἢ ἀν πληττόμενον ἐμυκάτο. Ὁ μῆνος τοῦ Λαοκόντος ἔγινε περίφημος ἀπὸ ὀραῖον γλυπτικὸν σύμπλεγμα παριστῶν τὸν ἀγῶνα τῶν τριῶν θυμάτων πρὸς τοὺς ὅφεις, ἀνευρεθὲν τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ καὶ κατατεθὲν ἐν τῷ Βατικανῷ. Ὡς ἴδεα καὶ ἐκτέλεσις εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου Ἀγήσανδρον, Πολύδωρον καὶ Ἀθηνόδωρον. Ζήτημα δύμως εἶναι ἀν οἱ καλλιτέχναι οὗτοι ἔζησαν πρὸ ἢ μετὰ τὸν Βεργίλιον καὶ ἀν ἐπομένως εἶχον ὑπ' ὅψει τὴν περιγραφὴν τῆς Αἰνειάδος. Ἡ διαφορὰ δὲ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λ. καὶ τῶν τέκνων τοῦ καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς παραστάσεως εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ Λέσσινγκ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαοκόνῳ ἢ περὶ τῶν ὅρίων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιησεως», δπερ μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπὸ Α. Προβελέγγιου ἔξεδόθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ.

225. at = autem = δέ. delūbra ad summa = πρὸς τὸν ναὸν (τῆς Ἀθηνᾶς), ὃστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν πόλει ἀκρῃ, ὃς λέγει

δ Ὁμηρος (αἱ δ' ὅτε νηὸν ἵκανον Ἀθῆνης ἐν πόλει ἀκρῃ. Ἰλ. Z 297). lapsu, ἀφαιρ. τοῦ lapsus = ὀλίσθησις· lapsu diffugiunt = labuntur, serpunt, δηλοῦται τὸ εἴδος τῆς κινήσεως τὸ ἴδιαζον εἰς τοὺς ὅφεις.

226. Saevae = irātae. Tritōnis - īdis, ἡ Τριτωνίς, Τριτογένεια Ἀθηνᾶ.

227. deae, δηλ. τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Γνωστὸν εἶναι πῶς εἰκονίζετο ἡ Ἀθηνᾶ. teguntur, ὁῆμα μέσον αὐτοπαθὲς = tegunt se.

228. tremefacta pectoră = τρέμοντα (ἔξιεροῦ φόβου) στήθη. Ἀρχικῶς ἦτο ἀπλοῦς φόβος· τώρα ἐπακολουθεῖ συναίσθημα ἰσχυρότερον, τὸ τοῦ ιεροῦ τρόμου (ponus pavor), ἀφ' οὗ οἱ Τρῶες κατενόησαν ὅτι οἱ δράκοντες ἔκεινοι είχον πεμφθῆ ὑπὸ τῆς ὠργισμένης Ἀθηνᾶς.

229. insinuat, ἀνεύ τοῦ se = εἰσιδύεται, ὑπεισέρχεται. cunctis, πτῶσις δοτική. expendīsse scelus = poenas sceleris persolvisse = ὅτι ἔδωκε δίκην ἀσέβειας. Scelus εἶναι ἡ πρὸς τὸν ἵππον, δῶρον τῆς Ἀθηνᾶς, ἀσέβεια τοῦ Λαοκόντος. merentem = ἄξιον ὅντα (τῆς ποινῆς)· ἐπαξίως.

230-231. qui laes̄erit... intors̄erit. Αἱ ἀναφορικαὶ αὕται προτάσεις εἶναι αἰτιολογικαὶ: δς (διότι οὗτος) ἐλυμήνατο . . . καὶ ἐτίναξεν. sacrum robur = equum sacrum e robore factum, δηλ. τὸν Δούρειον ἵππον, ὃστις ὡς ἀφιερωμένος τῇ θεᾷ λέγεται sacer. cuspide = τῇ αἰχμῇ. tergo, δοτικὴ ἀντὶ τοῦ corpōri ἢ latéri = in corpus, in latus.

232. ducendum . . . oranda, ἐνν. esse, γερουνδῖβα ἐκ τοῦ conclamant ἔξαρτώμενα. Τὸ oranda = exoranda, placanda· ad sedes, δηλ. deae, ἥτοι templum. simulacrūm = τὸ εἴδωλον. conclāmant = omnes uno ore clamant = βοῶσιν, οἱ πολὺν διάφορα φρονοῦντες νῦν μιᾶ φωνῇ κραυγάζουν ὅτι πρέπει νὰ ἔξιλεώσουν τὴν θεάν.

Στίχ. 268 — 297

268. prima quies = primus somnus = δ πρῶτος ὅπνος. mortaliſbus aegrīs = δειλοῖς βροτοῖς ("Ομηρος"), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μάκαρας θεούς.

269. incipit, τοῦ incipio = ἀρχίζει. dono, ἀφαιρ. δογ. divum = deorum. serpit = ἔρπει. Τὸ ὁῆμα serpo λέγεται ἐπὶ ἔρπετῶν καὶ ὅπνου λεληθότως εἰς τὰ μέλη κεχυμένου· serpo, -psi, -ptum, -ere = ἔρπω, ὀλισθαίνω, βραδέως κινοῦμαι.

270. ecce = ἴδού.

270 - 272. Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου ἔχει φδε: maestissimus Hector, raptatus bigis (διὰ τῆς ἔνων οὐράνιος τοῦ Ἀχιλλέως) aterque cruento pulv̄ere perque pedes traiectus lora tumentes, ut quondam visus est adesse mihi largosque effundere fletus. Εἰς τὴν πρότασιν ut quondam θὰ ἐννοηθῇ πάλιν: visus erat raptatus=ῶς ποτε τὸν εἶδον ἐλκυσθέντα.

273. traiectus lora, ἡ σύνταξις ἑλληνίζουσα ἀντὶ τοῦ traiectis per pedes tumentes loris ἡ habens per pedes tumentes lora trajecta. 'Ο ποιητὴς λέγων pedes tumentes (οἰδαλέους) ἔχει πρὸ δὲ φθαλμῶν τὴν παράδοσιν, καθ' ἥν δὲ Ἀχιλ. εὔλκυσε τὸν Ἐκτορα ἔτι ζῶντα προσδέσας εἰς τὸ ἄρμα. 'Εὰν δὲ Ἐκτωρ ἦτο νεκρός, ὡς λέγει δὲ Ὁμηρος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν οἱ πόδες του οἰδαλέοι.

274. hei mihi=ἴώ μοι ἀνακράζει παραβάλλων τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν παροῦσαν κατάστασιν. quantum mutatus ab illo=quantum diversus ab illo, mutatione facta=πόσον διάφορος ἐκείνου, μεταβολῆς γενομένης.

275. qui = qualis = οἵος. redit, ἐνεστὼς τοῦ redēo· δὲ ἐνεστὼς εἶναι ἴστορικὸς εἰς πρότασιν ἀναφορ. ἵνα δηλωθῇ παρελθὸν γεγονός, οὐδὲ μνήμη διατηρεῖται ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὴν ψυχήν. exuvias-agum =τὰ σκῦλα. exuvias indūtus Achillī=ἐνδεδυμένος τὰ σπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ταῦτα ἐσυλήθησαν ἀπὸ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου.

276. pupp̄ibus, δοτ. = in puppes. Τὸν παρὰ τὰς ναῦς ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν περιγράφει δὲ Ὁμηρος ἐν Ἰλ. Ρ, πρβλ. καὶ Π 122 τοὶ δὲ ἔμβαλον ἀκάματον πῦρ νηὶ θοῦ. "Ἐκτωρ δὲ πρύμνης νεὸς ἥψατο ποντοπόροιο· δτε νῆας ἐνέπρησε πυρὶ κηλέφ.

277 - 279. squalentem barbam gerens, ἐπεξηγεῖ τὸ quantum mutatus. Σημείωσον τὴν ἐναλλαγὴν εἰκόνων δόξης καὶ ἀθλιότητος τοῦ Ἐκτορος. squalidio=ἀνχυμ. barba -ae=γένειον, πώγων. scualens barba =αὐχυμηρὸν γένειον. concretos sanguine crines = πηκτὴν αἷματι τὴν κόμην. voln̄estā = τὰ τραύματα, ἢ ἔλαβεν δὲ Ἐκτωρ συρόμενος περὶ τὰ τείχη Ὁμ. X 369 οὐδὲ ἄρα οἴ τις ἀνοντητί γε παρέστη καὶ 375 ὡς ἄρα τις εἴπεσκε καὶ οὐτήσασκε παραστάς. ultro, σύναψον πρὸς τὸ compellare, ἔδόκουν (vidēbar, δηλ. mihi) πρότερος προσαγορεύειν. ultro, ἐπίρρο.=αὐτοθελεί, ἔκουσίως. flens ipse=κλαίων καὶ ἐγὼ αὐτός, δπως δηλ. δὲ Ἐκτωρ. (271 effundere fletus). exprōmo = ἔξαγω.

281. lux = salus, ὡς δὲ Ὁμηρος τὴν σωτηρίαν λέγει φρόως. Teucrum=Teucrorum = Τρώων.

283. expectāte, κλητικὴ καθ' ἔλξιν πρὸς τὴν κλητικὴν Hector ἀντὶ ὀνομαστ. expectātus.

285. ut = πῶς (μὲ τί συναίσθημα ἀνάμεικτον ἀπὸ χαρὰν καὶ λύ-
πην). aspic̄mus te = σὲ παρατηροῦμεν. defessi (cladib⁹) = ἀποκα-
μόντες ἀπὸ τὰς συμφοράς.

286. foedo = αἰσχύνω τι, λωβῶμαί τι. ille nihil, ἐνν. respondet.
nec me... mortātur = οὐδὲ κατέχει με ἔρωτῶντα μάταια (vana quaer-
tentem), δηλ. δὲν δίδει προσοχὴν εἰς τὰς ματαίας ἔρωτήσεις μου.

289. fuge = φεῦγε. Ὁ Οὐεργίλιος παριστῶν τὸν Ἐκτορα προ-
τεύοντα τὸν Αἰνείαν νὰ φύγῃ ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φυγὴν τού-
του. eripe te = ἔξαρπασον σεαυτόν. his flammis λέγων δεικνύει μὲ
τὸν δάκτυλον τὰς φλόγας.

. 290. ruit alto a culmine· δ Ὅμηρος λέγει: ὥλετο πᾶσα κατ' ἄ-
κρης Ἰλιος αἰπεινή.

291. Sat... datum, ἀρκετὰ ἐποάχθησαν, ἀρκετοὶ ἀγῶνες ἔγιναν
ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Πριάμου.

292. hac = τῇδε = τῇ ἐμῇ. etiam = βεβαίως.

293. sacra, ἐνν. τὸ sua ἀπὸ τὸ ἐπόμενον suos. sacra δὲ εἶναι τὰ
ἐν στίχ. 296-297 ἀναφερόμενα. vittas (στέμματα). Vestam = τὴν Ἐ-
στίαν. ignem (τὸ πῦρ). Penates εἶναι οἱ Penates puplīci, οἱ Ἐφέ-
στιοι θεοί, προστάται τῆς ὅλης πόλεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Pe-
nates privātos (domesticos), τοὺς προστάτας παντὸς οἴκου. Ρωμαϊκὰ
νομίσματα εἰκονίζουν Ἐστίαν, κρατοῦσαν τὸ Τρωϊκὸν Παλλάδιον.

294. com̄ites fatorum = ἀκολούθους τῶν περιωμένων, τῶν περι-
πετειῶν καὶ περιπλανήσεων, ποὺ ὕρισεν εἰς σὲ ἥ είμαρμένη, quaes
(moenia) ponto pererrato.

295. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἔχει φόδε: quaes (moenia) ponto perer-
rato statūes magna. ponto pererrato = κατόπιν μακρῶν ἐν τῷ πόντῳ
περιπλανήσεων. statūo = ἴδρυω. magna = ἔνδοξα.

296. sic ait et... effert = ταῦτα λέγει καὶ ἔξαγει· ἥ σύνταξις κατὰ
παράταξιν ἀντί: ταῦτα λέγων ἔξαγει.

297. effert, κατὰ βραχυλογίαν εἰρημένον ἀντὶ τοῦ: per somnum
michi, vidētur efferre.

Ἡ λατρεία τῆς Ἐστίας ἀπήτει στέμματα (vittas) καὶ πῦρ αἰώ-
νιον (ignem aeternum). Τὸ ἄσβεστον πῦρ ἦν σύμβολον τῆς αἰωνιό-
τητος τῆς πόλεως. adytis penetralib⁹ = ἐκ τῶν ἐνδομύχων ἀδύτων.

Τὸ penetralībus εἶναι ἐπίθετον. "Αδυτα ἐλέγετο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ πλὴν τοῦ ἱερέως.

Στίχ. 402 — 428

402. *heu! nihil invītis fas quemquam fidere divis. invītis divis* (= deis), δοτ. εἰς τὸ fidere = πιστεύειν. Τὸ invītis = inimīcis fas, ἐνν. est = φεῦ! οὐδεμίαν πρόπον εἶναι νὰ ἔχῃ τις πίστιν εἰς τοὺς δυσμενεῖς θεούς. Ταῦτα λέγονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγουμένως λεχθὲν διτὶ ἡ τύχη τὸ πρῶτον ἐφάνη εὑμενῆς εἰς τοὺς Τρῶας (adspīrat fortuna primo labōri).

403. ecce trahebatur. Ταῦτα φανερώνουν τὴν αἰτίαν τῆς προηγουμένης ἐπιφωνήσεως. *passis crinibus* = λυσίκομος. *passis* παθητ. μετοχή. Τὸ ὅντα pando, οὖ ὁρόνοι : pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυμι. *crinibus passis* = μὲ ἀνειμένην, λυτήν, διερριμμένην τὴν κόμην.

404. *a templo adytisque* = ab adytis templi Minervae = ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τοῦτον εἴχε καταφύγει ἡ Κασσάνδρα, ἡ κόρη τοῦ Πριάμου, ἦν Αἴας ὁ Ὁϊλέως ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτο ἵερεια, ἡτίμασε, διὸ καὶ ἐτιμωρήθη κατακεραυνωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πελάγει.

405. *tendens lumīna* = ὑψοῦσα τοὺς ὄφθαλμούς. *ardentī* λέγονται τὰ lumīnă διὰ τὸ ἀλγος, τὴν αἰδὼ καὶ τὸν ἀπελπισμόν της, ἐπειδὴ οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε βοηθείας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ frustra (μάτην). Σημείωσον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ lumīna.

406. *arcēbant* = coercebant, continebant = συνεῖχον.

407. *hanc speciem* = τοῦτο τὸ θέαμα (τῆς μνηστῆς δηλ. δεσμίας ἀπαγομένης ἀνὰ τὴν πόλιν). *tulit* = pertulit = ὑπέμεινεν. *furiāta mente* = ὁ ἔχων μαινομένην (ἐκ τοῦ ἔρωτος) τὴν ψυχήν. *Coroebus* = Κόροιβος, υἱὸς τοῦ Μύγδονος, βασιλέως τῆς Φοργύας, σταλεὶς ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς βοήθειαν τῶν Τρῶων.

408. *periturus* = ἀπολούμενος, ἀποθανούμενος. "Ἡ μετοχὴ ἡδύνατο νὰ συμφωνήσῃ κατὰ πτῶσιν καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρματος iniecit, τὸ sese.

409. *densis armis*, δοτ. = in densa arma, δηλ. hostium (incurrīmus).

410. delūbri = τοῦ ναοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς).

411. telis nostrorum obruīmūr = κατακαλυπτόμεθα ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων· τοῦτο ἦτο τραγικὸν ἐπακολούθημα τοῦ τεχνάσματος τοῦ Κοροίβου, δεστις εἶχε συμβουλεύει τοὺς Τρῶας νὰ ἐνδυθοῦν δπλα ἐλληνικά. Τὸ φωνῆν τῆς ληγούσης εἰς τὸ obruīmūr λαμβάνεται ὡς μακρὸν εἰς τὴν τομήν. miserrīma caedes = οἰκτίστη σφαγὴ, διότι οἰκεῖοι ὑπὸ οἰκείων ἔφονεύοντο.

412. facie... errōre, ἀφαιρετ. τοῦ αἰτίου. Tὸ facie = specie, forma.

313. tum = εἴτα δέ, μετὰ τὸ ἐν στίχῳ 410 primum. gemētu atque erēptae virgīnis ira = cum gemērent arque ob eruptam virgīnem irascerentur.

414. undique' συναπτέον τῷ collecti καὶ οὐχὶ τῷ invidunt. collecti = ἀθροισθέντες. Κατ' ἀρχὰς εἴχον διασκορπισθῆ ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐπιπεσόντος κατ' αὐτῶν μὲ πυκνὰς μάζας στρατοῦ τοῦ Αἰνείου.

414. Aiax = Αἴας ὁ Ὀϊλέως.

416. rupto turbine = cum turbo se prorūpit = ὅταν θύελλα ἐκραγῇ. Ή παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἰλ. Π, 765 ὡς δ' εὔρος τε Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλουιν... ὡς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες δήσουν. adversi = ἐναντίοι.

417. laetus Eōdis Eurus equis = ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοῖς ἥψοις ἵπποις. Εδι λέγονται οἱ ἵπποι διότι ὁ εὔρος πνέει ἐξ ἀνατολῶν. equi εἴναι ἀντὶ τοῦ currū, διότι κατὰ τοὺς ποιητὰς οἱ ἀνεμοὶ δχοῦνται ἐπὶ ξυνωρίδος, ὡς καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς.

418. strīdunt, ἀρχαϊκώτερος τύπος ἀντὶ τοῦ strident. Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρόχησιν διὰ τοῦ φθόγγου s.

419. Nerēus = ὁ Νηρεύς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς, ἐνδοξότατος μετὰ τὸν Ποσειδῶνα θαλάσσιος θεός· εἶχε καὶ μαντικὴν δύναμιν, προφητεύσας τὴν κατὰ τῆς τροίας στρατείαν τῶν Ἐλλήνων καὶ τὰ δεινὰ τῶν Τρῶων· ἡ τροίανα σύμβολον τοῦ Ποσειδῶνος ἀποδίδεται ἐνταῦθα εἰς τὸν Νηρέα.

420. si quos = quoscumque ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ τὸ εἴ τις τίθεται ἀντὶ τοῦ δστις. obscūra nocte per umbrām = per umbrām obscūrae noctis.

421. fudīmus = διεσκορπίσαμεν. insidīis = dolo.

422. appārent = ἐπιφαίνονται. primī, πρβλ. στίχ. 412. mentīta, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ clipēos = ἀναγνωρίζουν (= agnōscunt) τὰς ἀπατη-

λὰς ἀσπίδας καὶ τὰ ἀπατηλὰ δπλα, τ.ε. ὅτι οἱ φέροντες αὐτὰ δὲν ἔσαν Ἑλληνες.

423. atque ora . . . signant. Τὸ ora = linguam, τὸ δὲ signare ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ ἔλληνικὰ σημειοῦσθαι καὶ τεκμαίρεσθαι. Ἡ ἔννοια: καὶ ἐκ τῆς προφορᾶς (sonor) τεκμαίρονται τὸ διάφορον τῆς γλώσσης (ora discordia). Παρ' Ὁμήρῳ οὐδεμίᾳ διάκρισις γλώσσης γίνεται μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων.

424. Illicet ἐκ τοῦ ire - licet· ire licet = ἀπιέναι ἔξεστι. Σημ. πρῶτον ἀπιθι καὶ ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ κήρυκος κηρύττοντος τὴν διάλυσιν τοῦ δικαστηρίου· ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος λέγεται ἐπὶ πρᾶξεων, αἱ δοποῖαι ταχέως πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ίσοδυναμεῖ μὲ τὸ πάραυτα. numero = multitudine = ὑπὸ τοῦ πλήθους. obruiuntur = κατακλυζόμεθα. obruiō -ui, -ūtum, -ēre = κατακλύννυμι, κατακλύω.

425. Penelēi, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. Ὁ ἐδῶ Πηνέλεως είναι διάφορος τοῦ ἐν Ἰλ. B 494 Πηνέλεω, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βοιωτῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δηλώσῃ ἐτερον πρόσωπον πλαστόν, divae ad aram, δηλ. ἐν τῷ προνάφ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς.

426. iustissimus upus. Τὸ upus ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικὸν = δικαιιότατος πάντων τῶν Τρώων.

427. servantissimus aequi = δικαιοστα τὸ δίκαιον ἐμπεδῶν. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν ἐπρεπε νὰ φονευθῇ, ἀλλά...

428. Dis aliter visum = τοῖς θεοῖς ἄλλως ἔδοξεν. Πρβλ. τὸ ἐν Ὁδυσ. α 234 νῦν δὲν ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιόωντες.

Στίχ. 506 — 558

506. forsitan... requireras = ἵσως ἥθελες ἐρωτήσει. Τὸ forsitan = fors sit an· forsitan = fortasse = ἵσως. Ἐκ τοῦ requires ἔξαρταται ἡ ἐρώτησις quae fuerint fata κλπ.

507. urbis casum = urbis interitum = τὸν δλεθρον τῆς πόλεως.

508. medium, κατηγορούμενον· καὶ τὸν ἐχθρὸν μέσον, ἦτοι καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ.

509 - 510. Τὸ ἔξῆς τῶν λέξεων Sen̄or (= senex), nequiquam circūmdat trementibus aevo humeris (δοτικὴ) arma (τὸν θώρακα). diu desueta (τὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀσυνήθη).

511. cingitur = περιζώννυται, μέσ. αὐτοπαθὲς = cingitse συν-

τάσσεται ἀφαιρ. ἀλλὰ καὶ αἰτ. κατὰ ζῆλον ἐλληνικόν, ὡς ἐνταῦθα. οὐπτίλε, δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἐπίρρημα· πρὸς τὴν φράσιν πρᾶβλ. τὰ δῦμηρ. βέλος, ἄλιον, μαψίδιον.

512. *aedibus in mediis* = ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς οἰκίας αὐλῇ, τῇ ἀντιστοιχούσῃ πρὸς τὸ περιστύλιον τῆς ἐλληνικῆς οἰκίας. *nudo sub aetheris axe* = *sub polo*, *sub caelo* = ἐν τῷ ὑπαίθρῳ.

514. *arae* = *in aram* — *umbra*, ἀφαιρ. ὁργανικὴ = τῇ σκιᾷ.

515. *altariā circum*, ἀναστροφὴ τῆς προσθέσεως, *circum altariā* = *circum aram*.

516. *praecipites* = *se praecipitantes* = καταφερόμεναι (ἀπὸ τοῦ αἰθέρος), ἵνα ἀποφύγουν τὴν καταιγίδα.

517. *condensae* = κατάπυκνοι ἐκ τρόμου. *sedēbant*, ἔκαθηντο δηλ. ἱκετεύουσαι, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱκετῶν.

519. *quae mens tam dira* = τίς οὕτως ἀπαλισιος λογισμός. *impulit* = ὠθησε· συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφ. (*cingi*).

521. *non tempus eget* = ὁ καιρὸς οὐ δεῖται, δὲν ἀπαιτεῖ. Τὰ *Tali auxilio nec defensoribus istis* συναποτελοῦν μίαν ἔννοιαν, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ *telis* (520). *defensoribus istis* = *armis istis*, ὅθεν ἡ δηλη φράσις *Ισοδυναμεῖ* τῇ *auxilio istorum armorum* = ὁ καιρὸς δὲν ἀπαιτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ὅπλων τούτων (τὰ δποῖα δηλ. σὺ φορεῖς).

522. *non, δηλ. egēret si ipse κλπ.* = ὁ καιρὸς δὲν θὰ ἀπήτει τὰ ὅπλα ταῦτα, οὐδὲ ἐὰν ἦτο νῦν παρόντας αὐτὸς ὁ Ἔκτωρ.

523. *huc tandem concēdo* = ἐνταῦθα (ὅπου δηλ. εἶμαι ἐγὼ) τέλος πρόσελθε. *haec ara tuebitur omnes* = ὁ βωμὸς δῆδε θὰ διασώσῃ πάντας. Οἱ ἐπὶ βωμοῦ καθεζόμενοι ἱκέται ἥσαν ἀπαραβίαστοι. Πρᾶβλ. Αἰσχ. ἐν Ἰκέτ. 176 *κρείσσον* δὲ πύργου βωμός, ἀρρηκτὸν σάκος.

526. *Pyrrhi de caede* = διέφυγεν ἀπὸ τὰς χειρας τοῦ Πύρρου (τοῦ Νεοπτολέμου), δῆτις ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν θανάσιμον τραῦμα. Ὁ νίδιος τοῦ Πριάμου Πολίτης μνημονεύεται πολλαχοῦ εἰς τὴν Ἱλιάδα.

527. *per telę, per hostes*, ἀμ φόνον, ἀν νέκυας Ὁμηρος ἐν K 298. Τὸ ἀσύνδετον δηλοῖ τὴν ταχείαν φυγὴν τοῦ Πολίτου.

528. *porticibus longis, ἀφαιρ. τοπικὴ* = διὰ τῶν ἐπιμήκων στοῶν, δηλ. τοῦ περιστύλιου. *vacua atria* = τοὺς ἔρημους θαλάμους τοῦ ἀτρού. *lustrat* = περιέρχεται ζητῶν καταφύγιον.

529. *infesto vulnere insequuntur* = καταδιώκει δι' ὅπλου, δι' οὐ

θέλει νὰ τὸν πληγώσῃ. iam iamque = καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. manu tenet = εἶναι ἔτοιμος διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ.

530. premit hasta = ἐπίκειται τῷ δόρατι.

531. parentum, δηλ. τοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς μητρὸς Ἐκάβης, οἵτινες ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. concidit = κατέπεσεν, ἔνεκα δηλ. τοῦ τραύματος, τὸ δόποιον κατ' ἄρχας ἔλαβεν.

534. in medīa morte = in ipso mortis pericūlo, non abstinuit = non continuit sese = οὐ συνέσχεν ἁυτὸν = δὲν συνεκρατήθη. nec voci iraeque pepercit, ἐπεξήγ. τοῦ non abstinuit.

535. at = ἀλλά δηλοῖ σφοδρὰν ταραχὴν τῆς ψυχῆς, ὅτε τις ἢ εὑχεταί τινι ἀγαθᾷ ἢ καταρᾶται δεινᾷ. tibi, ἢ δοτικῇ ἀναφέρεται εἰς τὸ persolvant καὶ reddant. ausis, εἶναι οὐσιαστικόν.

536. pietas = iustitia = συναίσθημα οἴκτου, δικαιοσύνης. quae talia curet = ut talia curet.

537. grates = gratias et praemia = βραβεῖα. Ταῦτα λέγονται εἰρωνικῶς ἀντὶ τοῦ poenae.

538. cernere, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ fecisti καθ' Ἑλληνικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ fecisti me ut cernērem = ἐποίησάς με ἵδειν.

539. foedasti voltus, μιαίνεται δὲ δρῶν φονευθέντα. funere, δηλ. fili = διὰ τοῦ πτώματος τοῦ νιοῦ.

540. satum (esse) = natum esse. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ mentiris = ϕευδῶς λέγεις ὅτι ἐγεννήθης.

541. in hoste Priāmo = πρὸς τὸν ἐχθρὸν Πρίαμον. iura fidemque supplicis erubuit = ἡδεσθη τὰ δίκαια καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἴκετον. erubuit, παρακ. τοῦ erubesco, erubui, -έτε = ἐρυθρῶ, ἐρυθραίνομαι, αἰσχύνομαι. iura = τὰ δίκαια, ἂν ἔχει δὲ ἴκετης καὶ ὅν ἐφορεύει Ζεὺς δὲ ἡ τῷ ἴκετῃ ὀφειλομένη καὶ παρεχομένη πίστις.

542. sepūlcro, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς ταφήν. corpus... Hectōrēum = corpus Hectōris.

544. Τὸ δόρυ καλεῖται imbelle καὶ ἐρρίφθη sine ictu, χωρὶς δηλ. νὰ πληγωθῇ δὲ καθ' οὖ ἐρρίφθη τὸ βέλος, διότι δὲ τοῦτο βαλὼν Πρίαμος εἶναι senior. Τὸ sine ictu εἶναι τὸ παρ' Ἔλλησιν: ἄλιον.

545. rauco aere repulsuum, δηλ. est, τὸ δόρυ ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὴν χαλκῆν ἀσπίδα τοῦ Πύρρου, ἥτις ἐκ τοῦ πλήγματος βραγχώδη ἥχον ἔδωκεν.

546. sumimo umbone = ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὅμφαλοῦ. Τὸ δόρυ

ἐμπαγὲν ἔστη ἐξηρτημένον ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ ὅμφαλοῦ τῆς ἀσπίδος χωρὶς νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ ἐπομένως χωρὶς νὰ πλήξῃ τὸν Πύρρον.

547. refēres... ibis, οἱ μέλλοντες κεῖνται ἀντὶ τῶν προστακτικῶν.

549. Neoptolemum, ἀντικείμενον τοῦ narrāre, ὅπως καὶ τὸ tristia facta = νὰ διηγηθῆται τὰ θλιβερὰ ἔργα καὶ περὶ τοῦ ἀγεννοῦς Νεοπτόλεμου. Ταῦτα λέγει μὲ σαρχασμὸν ὁ Νεοπτόλεμος εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐν στίχῳ 540 εἰσημένων ὑπὸ τοῦ Προιάμου. 'Ο Νεοπτόλεμος ταυτίζεται τῷ Πύρρῳ.

550. trementem = τρέμοντα ὅχι ἀπὸ φόβου, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας (546).

551. lapsantem = συχνὰ ὀλισθαίνοντα. Τὸ lapsō θαμιστικὸν τοῦ labor.

552. comam laeva· οὗτῳ κεῖται ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου implūcūit coma laevam κατ' ἀντιστοιχίαν χιαστὴν πρὸς τὰ dextra — ensem corūscum, κατηγορούμενον προληπτικόν, ἀνέπαλε, δηλ. extūlit = sustūlit τὸ ξίφος, ὕστε νὰ ἀπαστράψῃ.

554. haec finis, ἐνν. fuit, fatorum sorte = τῷ κλήρῳ τῆς μοίρας.

555. tūlit = abstūlit.

556. popūlis terrisque, ἀφαιρετικαὶ ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ superbum = ὑπερήφανον ἐπὶ τοῖς κλπ.

557. iacet truncus = κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὁ μέγας κορμός· ἐπομένως ἄταφος.

558. avolsum caput, ἐνν. est. sine nomīne = ἀνώνυμον, ἀγνώστον διότι ἀπεκόπη ἡ κεφαλή. 'Ο Οὐεργίλιος περιγράφων τὸν θάνατον τοῦ Προιάμου συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οὗτος ἐφονεύθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς ἐνώνει μὲ τὴν παράδοσιν τὴν παραλλαγήν, καθ' ἣν δὲν ἐφονεύθη ἐκεῖ, ἀλλ' ἐλκυσθεὶς ἔξω μέχρι τῆς ἀκτῆς ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως. 'Η σφαγὴ ἀκολουθεῖ παράδ. Εὔριπ. ('Εκ. Τρφάδες) καὶ Ἀρχίτινος. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς πιθανῶς ἐνεθυμεῖτο τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκ τῆς ἴστορίας γνωστόν.

Στίχ. 705 — 751

705. ignis = ignis crepītans, crepītus ignis = ὁ κρότος τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης Τροίας. clarior audītur = εὐχρινέστερος ἀκούεται.

707. imponere, παθητ. ἐνεστ. προστακτ. impone te = ἐπίθες σαύτόν, καθέσθητι.

708. subībo humeris = suscipiam te humeris meis ἢ in humeros meos = ὑποδέξομαι σε ἐπὶ τῶν ὕμων μου.

709. quo res cumque = quocumque res cadent = ὅπως καὶ ἀν χωρήσουν, ἀποβοῦν τὰ πράγματα.

711. longe = e longinquo = μακρόθεν, ἵνα μὴ ἡ ἀνθράκη ἔξοδος πολλῶν ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Οὕτω προπαρασκευάζεται καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἔξαφανισμὸς τῆς Κρεούσης. servet = observet = ἀς παρατηῷ, ἀς ἀκολουθῇ μακρόθεν τὰ ἵχνη μου.

712. animis advertīte vestris = animadvertisse. animis, ἀφαιρ.

713. est urbe egressis = ἔξελθοῦσι τῆς πόλεως ἐστι. egressis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς, πρβλ. Θουκ. 1, 24 Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.

714. desertae Cerēris, ἀντὶ templum desertum Cerēris· ὁ ναὸς καλεῖται οὗτω, διότι ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀπόκεντρον καὶ σπανίως συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Συνετὸς ὁ δρισμὸς τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου.

715. religiōne = cultu = διὰ τῆς λατρείας.

716. ex diverso = ex diversis partibus· ἐκ διαφύρων μερῶν, δόδῶν.

718. bello e tanto = e tanto bello = ἐκ τηλικούτου πολέμου.

720. attractare = νὰ ἔγγισω. donec abluero = ἔως οὗ λουσθῶ, πρὶν ἢ λουσθῶ. flumine vivo = διὰ ζῶντος, ἥτοι ὁρέοντος ὕδατος.

721. veste = διὰ σκεπάσματος. Τοῦτο ἔξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπομένου pelle leōnis = ἥτοι διὰ δορᾶς ξανθοῦ λέοντος (διὰ λεοντῆς).

722. latos, πρβλ. Ὄμηρ. εὐρέας ὕμους· humeros, colla, ἀντικ. τοῦ insternor· σύνταξις ἐλληνίζουσα = ἐπιστρωνύμω τοὺς ὕμους καὶ τὸν τράχηλον. subiecta collā = colla quae subiectio oneri recipiendo = τὸν τράχηλον, διν ὑποβάλλω πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φορτίου. super, ἐπίο., ὑπερθεν, ἐπάνω, ἄνωθεν.

723. succēdo oneri = ὑποδέχομαι τὸ βάρος· ἢ δοτ. oneri ἐνεκα τῆς προθέσεως sub ἐν τῷ δήματι succedo (sub - cedo). se implicuit dextrae = ἐνεπλάκη εἰς τὴν δεξιάν μου (φορούμενος μὴ ἀπολεσθῆ).

725. per opāca locorum = per opāca loca = διὰ σκιερῶν, ἀμυδρῶν φωτιζομένων τόπων.

726 - 727. inlecta... tela = δόρατα μακρόθεν βαλλόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἣν δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα adverso glomerati ex agmīne = συνεσπειραμένοι κατ' ἀντιμέτωπον τάξιν.

728. suspensum = sollicitum, anxium = μετέωρον, ἄγωνιῶντα.

729. videbar (mihi) = ἔδόκουν, ἐνόμιζον.

731. evasisse viam omnem = ὅτι διανύσας ὅλην τὴν ὁδὸν διέψυγον πάντα κίνδυνον.

732. visus· ἐνν. est mihi = μοῦ ἐφάνη, ἐνόμισα. ad aures adesse = ad aures accedere et adesse.

733. prospic̄ens = πόρρωθεν καθοδῶν. nate... nate, ἡ διπλῆ προσφώνησις εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἄγωνίας τοῦ πατρός. Τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὑποκ. τοῦ propinquant (hostes).

734. ardentes = τὰς λαμπούσας ἀσπίδας, διότι ἦσαν περιβεβλημέναι χαλκόν· συνωνυμεῖ τὸ ardentes πρὸς τὸ ἐπόμενον micantia aera.

735. male amīcum = iniūtīcum. Τὸ ἔξῆς τῶν λέξεων: hic nescio quod numen male amīcum eripuit mihi trepido confūsam mentem, ἐνταῦθα, τότε ἀγνοῶ τίς κακὸς δαίμων ἀφῆρεσε τὰς τεταραγμένας φρένας (ἐκ τοῦ κρότου τῶν ποδῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἀγχίσου).

736. nota regiōne viarum = ἐκ τῆς γνωστῆς διευθύνσεως τῶν ὁδῶν.

738. mis̄tro. ἐνν. mihi. Διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς Κρεούστης κάμνων εἰκασίας ὁ Αἰνείας φέρει δύο αἰτίας διὰ τοῦ πε... πε συνδεομένας, δῆν ἡ δευτέρα πάλιν εἶναι διπλῆ (seu), εἴτε ἀρπαγεῖσα ὑπὸ τῆς μοίρας ὑπελείφθη κάπου εἴτε ἀπεπλανήθη τῆς ὁδοῦ ἢ ἀποκαμοῦσα ἐκάθισε κάπου.

740. incertum, ἀπόκρισις εἰς τὰς προηγουμένας ἐρωτήσεις.

745. cuem... deorumque, στίχος ὑπέρμετρος. 'Ο τοιοῦτος στίχος τελειώνει πάντοτε εἰς φωνῆν, καὶ ἀπὸ φωνῆν ἀρχίζει ὃ ἐπόμενος, ώστε νὰ γίνεται ἔκθλιψις τῆς περιτευούσης συλλαβῆς τοῦ ὑπερομέτρου. 'Ο Αἰνείας ἔκφρων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς συζύγου γενόμενος αἰτιάται θεοὺς καὶ ἀνθρώπους.

748. curva valle = cava valle = ἐν τῇ κυρτῇ, κοίλῃ κοιλάδι, ἐν τῇ καράδρᾳ.

749. ipse = ego ipse. urbem repēto = in urbem redēo cingor,
μέσον = cingo me = ζώννυμαι. repēto et cingor fulgentib⁹ armis
= repēto cinctus etc.

750. stat, δηλ. sententia = λαμβάνω σταθερὰν ἀπόφασιν. casus
renovare = νὰ ἀνανεώσω, νὰ ὑποστῶ ἐκ νέου πάσας τὰς περιπετείας.

751. et rursus caput obiectare perīclis = καὶ πάλιν τὴν ζωήν
μου νὰ ἔκθεσω εἰς κινδύνους.

Στίχ. 752 — 770

752-753. muros obscurāque limīna portae qua gressum
extulēram repēto = σπεύδω δπίσω εἰς τὰ τείχη καὶ εἰς τὸν σκοτεινὸν
οὐδὸν τῆς πύλης δι² ἦς εἰχον ἔξελθει (gressum extulēram) retro se-
quor observāta vestigia = ἀκολουθῶ τάναπαλιν (retro) τὰ παρατηρη-
θέντα, ἔχη.

754. lumīne = oc̄ūlis. lustro = circumspic̄io = περισκοπῶ.

755. horror ūbīque animo, ἐνν. τὸ est. τὸ animo εἶναι δοτική.

756. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου inde domum me refēro si forte. τὸ
domum, ἐπίρρο. = οὕκαδε· si = εἰς ἦν περίπτωσιν = ἐντεῦθεν ἐπανέρχο-
μαι εἰς τὸν οἴκον. si forte = μὴ τυχόν. pedem tulīsset = κατέφυγεν
ἔκει (ἡ Κρέουσα). Σημείωσον τὴν διπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ si forte,
ἥτις δηλοῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Αἰνείου περὶ τῆς τύχης τῆς ἀφανισθείσης
Κρεούσης.

757. tectum = domum, παρατήρησον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν χρό-
νων. irruērant, tenēbant, volvītur κλπ. tenebant = obtinebant =
κατεῖχον.

758. ilicit = πάραυτα. ignis edax = τὸ ἀδηφάγον, παμφάγον
πν̄ο. summa ad fastigia = μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν.

759. exsuperant = ὑπερβαίνουσι, τ. ἐ. τὴν στέγην. furit aestus
ad auras = μαίνεται τὸ καῦμα πρὸς τὸν οὐρανόν. ad auras = ad
caelum.

760. procēdo, ἐνν. a domo mea. sedes = domum = τὸν οἴκον.
Οἱ Αἰνείας ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἦν εἰδε καιομένην, διευθύνεται πρὸς
τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἀνάκτορα, βλέπει τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώ-
τους φυλαττομένους ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς Ἡρας, ἀλλ’
ἡ Κρέουσα οὐδαμοῦ φαίνεται.

761. porticibus vacuis = ὑπὸ τὰς ἐρήμους στοάς· asylo-templo·
οἱ Ἀχαιοὶ φυλάττουν τὴν λείαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἡρας, ὡς διακειμέ·
νης εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Τὸν ναὸν τοῦτον θέτει ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς
ἀκροπόλεως ἔχων ὑπὸ ὅψει, ὡς φαίνεται, τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν
τῆς Ἡρας.

762. Phoenix, Φοῖνιξ, βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ παιδαγωγὸς τοῦ
Ἀχιλλέως.

763. gaza = δ θησαυρός. Περσ. ἥ λέξις γάζα.

764. mensae deorum? = τράπεζαι τὰς δόποιας ἐτοποθέτουν πλή·
ρεις τροφῶν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν θεῶν κατὰ τὰς ιερὰς εὐωχίας.

765. crateres auro solidi, crateres solido auro = κρατῆρες ἐκ
στερεοῦ χρυσοῦ, πάγχρυσοι, διλόχρυσοι. captiva vestis = αἰχμάλωτος
ἐσθῆτος, περιληπτ. ἀντὶ captivae vestes, δηλ. σκεπάσματα καὶ τάπητες.

766. puéri et pavidae matres = ἥσαν αἰχμάλωτοι, οὓς ἐπόρ·
κειτο νὰ ἀπαγάγουν μεθ' ἔαυτῶν οἵ νικηταί. longo ordine = ἐν μα·
κρῷ τάξει τοῦτο δηλοῖ τὸ μέγα πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων.

767. stant circum, τιμῆσις καὶ ἀναστροφὴ = circumstant.

768. quin etiam = καὶ δή, καὶ μάλιστα. ausus = τολμήσας.

769 - 770. Creūsam vocavi iterumque iterumque = πολλά·
κις, ἐπανειλημένως ἀνεβόησα «Κρέουσα». ingemīnans = ἐπαναλαμ·
βάνων. Ἡ διπλῆ ἐπανάληψις τοῦ iterumque ἐμφαντικώτερον ἀναδει·
κνύει τὸ πολλάκις γιγνόμενον.

Στίχ. 771 — 794

771. tectis = aedificiis, ἀφαιρ. τοῦ τόπου = per aedificia = per
domos = διὰ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, ἵτοι διὰ τῶν δδῶν· αἱ δοτικαὶ
quaerenti καὶ furenti ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν (στίχ. 73) mihi.
furenti = ἐν φ περιεπλανώμην μαινόμενος.

772. infēlix simulacrum = τὸ ἄθλιον εἴδωλον.

773. visa, ἐνν. est. nota major imago = εἰκὼν μείζων τῆς
γνωστῆς. Ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τεθνεῶτες ἐμφανίζονται ἐν μείζονι σχή·
ματι, ἐδῶ δὲ ἐπιπροσθέτως καταστᾶσα ἡ Κρέουσα ἡρωΐνη ὄφειλε νὰ
ἐμφανίσῃ τὴν εἰλόνα της μείζω ἢ κατ' ἀνθρωπον.

774. obstipui = ἐθαμβώθην. stetēruntque comae = ἡνωρθώθη
ἡ κόμη. Πρὸς τὴν εἰκόνα προβλ. Ὁμηρον: ὅρθαι δὲ τρίχες ἔσταν ἐπὶ

γναμπτοῖσι μέλεσι. vox faucibus haesit = ἡ φωνὴ εἰς τὸν λάρυγγα ἐνεπάγη.

775. affari... demere, ἀπαρέμφ. περιγραφικά, ὥν ὑποκ. εἶναι τὸ Creusa.

776. quid iuvat? = τί ὁφελεῖ: indulgere insano doleri? νὰ ὑποχωρῆς εἰς ἄφρονα λύπην; λέγεται ἄφρων, διότι ταῦτα γίνονται οὐχὶ ἀκόντων τῶν θεῶν.

777. non sine numine divom· σημείωσον τὴν λιτότητα, πρβλ. Όμ. ζ 240 οὐ πάντων ἀκέητι θεῶν.

778. comitem, κατηγορ. τοῦ Creusam.

778 - 779. nec... fas aut ille sinit = δὲν εἶναι πεπρωμένον. (fas = fatum) οὐδὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὑψηλοῦ Ὁλύμπου ἐπιτετραμένον.

778. longa exsilia = μακρὰς πλάνας ἔξω τῆς πατρίδος, ἀντικείμενον τοῦ arandum, ἔξ οὖ ἔξαρτᾶται καὶ ἡ αἰτιατικὴ aequor. Τὸ ὅημα arare ἀρμόζει εἰς τὸ aequor, ὅχι ὅμως καὶ εἰς τὸ exsilia, ὅπου θὰ νοήσωμεν κατὰ ζεῦγμα ἄλλο τι ὅημα, ὅπως λ. χ. τὸ obeīnda.

781. Thybris, τύπος ἐλληνικὸς (Θύβροις), οὗ συχνοτέραν χρῆσιν κάμνει ὁ Οὐεργίλιος ἢ τοῦ λατινικοῦ Tibēris: ὀνομάζεται ὁ ποταμὸς Lydēs, διότι ὁρεῖ ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν, ἵστοι κάτοικοι ἐνομίζοντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὴν Λυδίαν. Τέμβριος, ποτ. Φοργίας. arva opīma virum, Όμ. Μ, 184 ἀνδρῶν πίονα ἔργα (= γαῖαι καλλιεργημέναι ὑπὸ ἀνδρῶν φιλοπόνων).

782. leni agm̄ne = ἡρέμωφ ὁρέματι.

783. res laetae = εὐτυχία. regia coniunx, ἡ Λαονūνία, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Λατίνου: ἡτο ἀνάγκη νὰ ἔξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀποθεωθῇ ἡ Κρέουσα, ἵνα δ Ἀΐνειας ἔλθῃ εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον γάμον.

784. parta (sunt)· παθ. παραχ. τοῦ par̄io, pep̄eri-partum, -̄re = γεννῶ, τίκτω, φύω. parta tibi, ἐνν. sunt = fato destinata sunt = τῇ μοίρᾳ ὠρίσθησαν εἰς σέ. Τὸ parta ἀναφέρεται εἰς τε τὸ res laetae καὶ εἰς τὸ regnum καὶ εἰς τὸ regia coniunx. lacr̄mas dilectae Creusae. τὰ δάκρυα τὰ χυνόμενα διὰ τὴν προσφιλῆ Κρέουσαν. pelle = παῦσον.

785. superbas, ποιητικῶς ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ sedes, ἀντὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἑδρῶν τούτων.

786. servītum· ὕπτιον δηλοῦν σκοπόν. magna deum genētrix.

δῆλος. ἡ Κυβέλη, θεότης ἀσιατικὴ τῆς γῆς καὶ τῶν δόρέων· ἐλατρεύετο μάλιστα ἐπὶ τῆς Ἱδης. Ταυτίζομένη πρὸς τὴν Ρέαν εἶναι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (Idaea mater), εἶναι πρὸς τοὺς Τρῶας εὐμενῆς καὶ τῷρα περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀκολούθους της νύμφας καὶ τὴν Κρέονσαν. Ἡ Κρέονσα ἐν ἀρχῇ δόνομάζει τὸν Αἰνείαν dulcem coniūgem καὶ ἐν τῷ τέλει, ὅπου συνιστᾶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν υἱόν.

790. haec ubi dicta dedit, συνήθης ἡ φράσις παρὰ Οὐεργιλίῳ = ὡς εἴπε ταῦτα. Σημείωσον τὴν παράγκησιν.

792. ter conatus sum. Πρὸς τὴν φράσιν προβλ. Ὁμ. λ, 206, ὅπου λέγεται διὰ τὸν Ὀδυσσέα διτι ματαίως προσεπάθησεν ἐν τῷ Ἄδη νὰ περιπτυχθῇ τὴν μητέρα του: τρὶς μὲν ἐφωρμήθην ἔλεειν τέ με θυμὸς ἀνώγει, τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῇ εἰκελον ἦ καὶ δινείρῳ ἔπτατο. dare . . . circum = circumdare, τιμῆσις καὶ ἀναστροφή· ἐκ τούτου τοῦ circumdare ἡ δοτικὴ collo ἔξαρταται.

Στίχ. 795 — 804

795. Sic demum = οὕτω τέλος πάντων, ἀφ' οὗ δῆλος. τόσον χρόνον μὲ ἀνέμειναν. revīso socios = ἐπαναβλέπω τοὺς ἑταίρους.

796-797. ingentem comitum numērum = πολὺ μέγαν ἀκολύθων ἀριθμὸν = παμπληθῆς ἀκολούθους. matres... vīros = ἄνδρας καὶ γυναικας· τούτῳ ἐπακολουθεῖ ὡς παράθεσις τὸ ἐν στίχ. 798. rubem = multitudinem καὶ volgus, exsilīo, δοτ. = πρὸς ἔξορίαν.

799. parati = παρεσκευασμένοι (δῆλος. νὰ μὲ ἀκολουθήσουν) animis — opibus = ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς οὐσίαις, ἔχοντες δῆλο. τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ἵνα μὲ τὰ ὑπάρχοντά των, δσα ἔσωσαν, ἀπέλθουν εἰς ἄλλον τόπον.

800. deducere = νὰ καταγάγω. Τὸ δῆμα κυριολεκτεῖται περὶ ἰδρύσεως ἀποικιῶν· καλῶς δ' ἐλέχθη καὶ περὶ τοῦ Αἰνείου μέλλοντος νὰ ἴδρυσῃ νέαν πόλιν.

801. iugis = ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἱδης.

802. obseissa liminā = καταλαβόντες τὰ κατώφλια.

803. nec spes opis (ferenda) ulla dabatur = οὐδεμία δ' ἐλπὶς βοηθείας ὑπῆρχε.

804. cessi, δῆλο. fato = ὑπεχώρησα εἰς τὴν μοῖραν, et sublato genitōbre montes petīvi = καὶ ἄρας ἐπὶ τῶν ὕμων τὸν πατέρα μου εἰς τὰ δρη ἀπῆλθον.

ΒΙΒΛΙΟΝ III.

Στίχ. 39 — 68

39. Elōquar an silēam? ὑποτακτικαὶ ἀπορίαν δηλοῦσαι = νὰ ἔξ-
αγγείλω ἢ νὰ ἀποσιωπήσω; Τὰ δῆματα elōquor καὶ silēo. Ταῦτα ὡς
ἐν παρενθέσει λέγονται. gemitus lacrimabilis = στεναγμὸς θρηνώδης.

40. vox reddita = ἀκούεται φωνὴ ἔξερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ
τύμβου καὶ εἶναι αὗτη ὡς ἀπόκρισις, ἥτις προεκλήθη ἀπὸ τὴν πρᾶξιν
τοῦ Αἰνείου, ὅστις εἶχεν ἐπιχειρήσει τρὶς νὰ ἀποσπάσῃ θάμνον, ἀπὸ
τὰς ἀποσπασθείσας δίζας τοῦ δποίου μέλαν εἶχε στάξει αἷμα.

41. quid=διατί; lacēto, α' συζ. διμαλ.= σπαραγμός. iam parce=
φείδου τέλος πάντων. sepulto=mortuo. Ὁ Πολύδωρος, δ τοῦ Πριά-
μου νεώτατος υῖος, δὲν ἔτυχε τῶν νενομισμένων ἐπικηδείων τιμῶν,
τὸ δὲ πτῶμά του κατὰ μικρὸν ἐσκεπάσθη ἀπὸ κόνιν, ὅπου διζοβιλή-
σαντα τὰ κατ' αὐτοῦ διφθέντα βέλη διεπέρασαν τοῦτο.

42. parce scelerare = noli scelerare = μὴ μίαινε. (scelerare=
polluere = μιαίνειν). tulit, συναπτέον τῷ externum = οὐχὶ ξένον πρὸς
σέ. tulit = protūlit, genūit = ἤνεγκεν εἰς φῶς, ἐγέννησεν.

43. aut cruor hic de stipite manat, διὰ τοῦ aut συνεχίζεται
ἢ ἀρνησις = οὐδὲ φέει τὸ αἷμα τοῦτο ἀπὸ τὸ στέλεχος (ἀλλὰ ἀπὸ
τὸ σῶμά μου). stipes -itis=στέλεχος. mano α' συζ. διμ. = δέω.
cruor -oris, ἀ. (κρύος;) = αἷμα, μάλιστα τὸ ἐκ τραύματος, λύ-
θρον.

44. litus avārum = litus ubi tyrannus avarus habītat. ava-
rus = φιλάργυρος.

45. Nam Polydōrus ego = διότι εἴμαι ἐγὼ δ Πολύδωρος. Εἰς
τὸν πρόλογον τῆς Ἐκάβης τοῦ Εὐριπίδου ἡ σκιὰ τοῦ Πολυδώρου διη-
γεῖται τὸν θάνατόν του. Παρ' Ὄμήρῳ τὸν Πολύδωρον φονεύει δ
Ἀγιλλεύς. confīxum, δηλ. me = ἐμὲ διαπερασθέντα τὸ δῆμα confīgo,
-xi, -xum, -ere=διαπερῶ, διακεντῶ. ferrea telorum seges=σιδηροῦν

βελῶν λήιον, ἦτοι λήιον σιδηρῶν βελῶν, πυκνὴ γῆ σιδηρῶν βελῶν. *iacūlis*, πτῶσις δοτ. Τὸ λήιον τῶν βελῶν ἀνεφύη (*incrēvit*) εἰς αἰχμηρὰ δόρατα (*iacūlis*—*acūtis*), ἦτοι ἀπὸ τὰ ὁιφθέντα ἐκεῖνα βέλη ἀνεφύη πυκνὸν λήιον θάμνων εἰς σχῆμα δοράτων.

47. *ancip̄ti formid̄ne*, ἀφαιρ. ὅνομ. *aneps formido*=διπλῷ φόβῳ, διὰ τὸ αἷμα τὸ δόπιον εἶδον καὶ τοὺς λόγους οὓς ἤκουσα. *mentem*, ἀνάφεος εἰς τὸ *pressus*: ἔλληνίζουσα ἡ σύνταξις.

48. *obstip̄i*, παρακ. τοῦ *obstipesco*=ἐκθαμβῶμαι, ἐκπλήττομαι. *steteruntque comae et vox faucibus haesit*=καὶ ἥνωρθώθησαν αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φωνὴ ἐνεπάγη εἰς τὸν λάρουγγα. *sto*=ἴσταμαι. *sauces - ium*, πληθ. = ὁ λάρουγξ, *haerēo*=ἐμπήγνυμαι, ἐνέχομαι.

50. *furtim λάθρα* (τῶν Ἐλλήνων). Εὔριπίδ. Ἐκάβ. 6 ὑπεξέπεμψεν. *mandārat*, ἀντὶ *mandav̄rat*=commendārat, *comiss̄erat*=εἰχεν ἐπιτρέψει. Ἐκ τούτου ἔξαρτάται τὸ γεοουνδῖθον *alendum*, ὃ σημαίνει σκοπὸν = πρὸς τὸ θρέψαι.

51. *Threīcio rēgi*=εἰς τὸν Θρᾷκα βασιλέα. Πρόκειται περὶ τοῦ Πολυμήστορος, συζύγου τῆς Ἰλιόνης, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου. *diffido - isus - sum*, -έτε alicui=ἀπιστῶ, δυσπιστῶ τινι.

52. *cungi obsidiōne*=cinctam tenēri *obsidiōne*=εἰχε πολιορκηθῆ καὶ κυκλωθῆ. ‘Η Τροία δὲν περιεκυλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ᾽ ὁ ποιητὴς εἰς ἡρωϊκοὺς χρόνους μεταφέρει πολιορκίαν γινομένην κατὰ δῶμ. τρόπον. *res Agamemnonias secūtus*=τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκολουθήσας.

55. *fas*, τὸ τῆς ξενίας δίκαιον.

56. *auro potitur*, τοῦ χρυσοῦ γίνεται κύριος. ‘Η παραλήγουσα τοῦ δήματος *potitur* βραχεῖα κατὰ τὴν γ' συζυγίαν.

57. *sacra fames*=ἀνοσία πεῖνα. *sacer*=ὅ τοις χθονίοις θεοῖς καθιερωμένος, ὃ ἔξαγιστος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημασία τοῦ ἀνοσοῦ.

59. *monstra*=*prodigium*=τὸ τερατῶδες σημεῖον. *deum-deorum proc̄eres - um*=οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρωτεύοντες, *refēro et quae sit sententia posco*=ἀναφέρω καὶ ποία εἶναι ἡ γνώμη ἔρωτῶ· ἔκαμε δηλ. ὁ Αἰνείας ὅ, τι ἔκαμνεν ὃ ἀρχῶν εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ὁμαλήν, διταν ἔζητε τὴν γνώμην (προβλ. τὰς φράσεις: *referre (relatio) ad sentatum* καὶ *rogare sententias*).

60. *omnibus idem animus*, ἐνν. *est*=*omnibus idem placet*=ὅλοι τὴν αὐτὴν ἔχουν γνώμην· ὑποκείμενα εἶναι τὰ ἀπαρέμφ. 1) ex-

cedere (ἔξελθεῖν), 2) linqui pollūtum hospitium = νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἢ μιανθεῖσα ξενία. 3) classibus (= navibus) austros (= ventos) dare = εἰς τὰς ναῦς τοὺς ἀνέμους νὰ δώσωμεν (ἀναπετάσαντες τὰ ίστια), ὅστε δηλ. νὰ καταστήσωμεν αὐτὰς ίκανὰς πρὸς ἀπόπλουν.

62. ergo = λοιπόν. instauramus funus = πάλιν ποιοῦμεν ταφήν. Τὸ πτῶμα τοῦ Πολυδώρου πρόχειρον εἶχε λάβει ταφήν· νῦν ἔπιτελεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν κατὰ τὰ διωμαϊκὰ ἔθιμα διὰ συσσωρεύσεως χώματος, ὅστε νὰ ἀποτελεσθῇ τύμβος (ingens agerifitur tumulo (δοτικὴ) tellus).

63. Manibus = τῇ ψυχῇ (τοῦ Πολυδώρου). Αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεάτων, τυχοῦσαι τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἔγίνοντο χθόνιοι δάιμονες (manes). arae = βωμοί· ἔθος εἰς τοὺς Ρωμαίους ἦτο νὰ ἰδρύουν περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς βωμοὺς εἰς τοὺς τεθνεῶτας κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετήν.

64. caerulēis = nigris. vittae = ταινίαι, στέμματα (διὰ τοὺς βωμούς). maestae = maestitiam declarantes = πένθος δεικνύοντες (οἱ βωμοί). atra = ἡ μαύρη· ἡ κυπάρισσος λέγεται atra οὐχὶ διὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβολικήν της παράστασιν.

65. Iliādes, εἶναι αἱ Γρωάδες, αἱ τοῦ Αἰνείου ἀκόλουθοι. crinem solūtae = crinibus passis = λυσίκομοι. de more, δηλ. lugentium = ὕσπερ ἔθος τοῖς πενθοῦσιν.

66. inferīmus, εἰς τοὺς νεκροὺς προσεφέροντο χοαὶ ἐκ γάλακτος, μέλιτος, οἴνου ἀκράτου καὶ αἷματος τῶν ἱερείων. Τὸ δῆμα τὸ κυριολεκτούμενον ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τῶν χοῶν εἶναι τὸ infēro, ὅστε inferīmus = ἐπιφερόμεθα χοάς. tepido lacte = χλιαρῷ (νεωστὶ ἀμελχθέντι) γάλακτι. cymbēla = ποτήρια, patēras = φιάλας. sacri sanguinis = αἷματος τῶν ἱερείων.

68. condīmus sepulcro = ἀποθέτομεν, κρύπτομεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνει τὴν αἰωνίαν ἀνάπτασιν, ἀφ' οὗ γίνῃ ἡ νενομισμένη ταφή. suprēpum = τὸ ὕστατον, voce ciēmus = vocamus, δηλ. μὲ τὸ τριπλοῦν vale (χαῖρε).

Στίχ. 84—98

84. templa· δι πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐν. ἐτέθη ποιητικῶς. dei = τοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνες). saxo structa vetūsto (= templa). vetūsta = ἐκ

λίθου παλαιοῦ κατασκευασμένον, παλαιὸν (ναὸν). *venētor-atus sum -ari* = σέβομαι.

85. da, προστακτικὴ τοῦ do = δός! propriam domum = perpetuum domum = διαφορῆ οἶκον, κατοικίαν. *Thymbraee* = Θυμβραῖς, οὗτῳ καλεῖται ὁ θεὸς ἀπὸ τὴν πεδιάδα Θύμβρην, τὴν δύοιαν διαφορέει ὁ ἐγγὺς τῆς Τροίας ποταμὸς Θύμβρις καὶ εἰς τὴν δύοιαν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περίφημος ὑπῆρχε.

86. *mansūram urbem* = πόλιν μέλλουσαν νὰ μείνῃ, διαφορῆ πόλιν. *altēra Pergāma* = ἄλλην δηλ. ἀκρόπολιν, ἣν ὁ Αἰνείας θὰ κτίσῃ ὡς ἀκρόπολιν δευτέρας Τροίας. *reliquias Danāum atque immītis Achilli* αἱ γεν. εἶναι ὑποκειμενικαὶ = quos Danae... Achilles reliquias = τὰ λειψανα τῶν Τρώων, ὃν ἐφεισθῆσαν οἱ Δαναοὶ καὶ ὁ ἀπηνὴς Ἀχιλλεύς. Ἡ γεν. Achilli κατὰ συναίρεσιν τοῦ Achillei (δνομ. Achilleus).

88. quem sequimur? δηλ. ducem = quem sequi nos (ducem) iubes? τίνα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀρχηγὸν κελεύεις; Σημείωσον τὴν χρῆσιν τῆς ὅρ. ἀντὶ τῆς ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος ἐπὶ ἀπορίας τοῦ πρακτέου. quo uove = ἢ ποῦ; ubi = ποῦ;

89. *augurium* = χοησμός. *illab̄ere* = προστακτ. ἐνεστ. τοῦ illabor (in-labor). *apsus sum* = ἐνολισθαίνω, εἰσπίπτω, εἰσδύομαι. animis δοτ. Ὁ Θεὸς εἰσδύεται (illabitur) εἰς τὰς ψυχάς τῶν ἀνθρώπων, τὸν δύοιον εὑμπνέει καὶ φωτίζει.

90. *vix... fatus eram... omnia visa*, δηλ. sunt. Σημείωσον τὴν κατὰ παράταξιν ἀσύνδετον ἐκφορὰν ἀντὶ τῆς συνήθους: *vix fatus eram*, cum omnia visa sunt. *repente* = αἰφνιδίως. *tremere*, ἀπαρ. τοῦ tremo, -νι, -ere = σείομαι.

91. *limināque* = τὸ μέρος (*liminā* = οἱ οὐδοὶ) ἀντὶ τοῦ ὅλου (τοῦ ναοῦ). Τὸ φωνῆν ε τοῦ que εἰς τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδός, ὅταν ἀκολουθῇ λέξις μὲ ἄλλο que (laurusque) λαμβάνεται ὡς μακρόν. *laurus*, πληθυντικὸς ὁ ἀριθμός, δεικνύων δάσος δαφνῶν.

92. *mōns*, εἶναι τὸ ὅρος τοῦ Κύνθου, ὁ Κύνθος. *cortīna* = λέβης, κατ' ἔξοχὴν ὁ τρίποντος λέβης τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὁ Δελφικὸς τρίποντος, κατ' ἔκτασιν δὲ ὁ τοῦ μαντείου χῶρος ἢ τὸ μαντείον αὐτό. *muḡio* = μυκῶμαι.

93. *submissi pet̄imus terram* = ταπεινοὶ πίπτομεν κατὰ γῆς. *ad auris* = εἰς τὰ ὄτα.

94. *duri* = πολυτλήμονες.

95. quae vos... accipiet redūces = ἡ γῆ, ἥτις πρώτη (prima) εἰδὲν νὰ γεννᾶται τὸ γένος σας (tulit vos) ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους (a stirpe parentum), ἡ αὐτὴ θὰ σᾶς δεχθῇ (vos accipiet) ἐπανελθόντας (redūces). redūces, κατηγορούμενον. Κατὰ ταῦτα ὁ πλοῦς τοῦ Αἰνείου εἰς Ἱταλίαν εἶναι ἐπάνοδος αὐτοῦ. ubere laeto=solo pinguiet fertili, μὲ ἔδαφος παχὺ καὶ γόνιμον. Τὸ ubere laeto κεῖται μεταφορικῶς· πρβλ. τὸ διμηρικὸν «οὐδαμός ἀρούρης».

97. hic = ἐνταῦθα. domus Aeneae = ὁ οἶκος, ἡ γενεὰ τοῦ Αἰνείου. cunctis dominabitur κλπ. Εἶναι προφητεία, πρὸς ἣν πρέπει νὰ παραβάλῃ τις τὴν παρ'. Ὁμήρωφ ὑπόσχεσιν τοῦ Ποσειδῶνος, δτε οὕτος ἔσωζε τὸν Αἰνείαν: νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει καὶ παίδων παῖδες, τοίκεν μετόπισθε γένωνται (et nati natorum et qui nascentur ab illis). Σημειωτέον δτι ὁ Βεργίλιος ἔχει ὑπὸ ὅψει του γράφων Πάντεσσι ἀντὶ Τρώεσσι. Προσσημειωτέον δὲ δτι οἱ ἐν λόγῳ διηρηκοὶ στίχοι περιελήφθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑπὸ ὁμιψόδοι, δστις ἥθελε νὰ ἔξυμνησῃ δυναστικὴν οἰκογένειαν ἀρχουσαν ἐν Σκήψει τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνάγουσαν τὴν καταγωγὴν της εἰς τὸν Αἰνείαν.

Στίχ. 161—167

161. Mutandae sedes, ἐνν. sunt = πρέπει νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ ἔδρας, τόπου. suāsit, παρακ. τοῦ suadeo = πείθω· ἐνταῦθα suāsit = ὑπέδειξεν.

162. Cretae = in Creta, ἐν τῇ Κρήτῃ. considere, ἀπαρέμφ. τοῦ considō -ēdi, -essum, -ēre = καθέζομαι, κατοικίζομαι.

163. Hesperīam Grai cognomīne dicunt = Ἐσπερίαν οἱ Ἑλληνες ἐπονομάζουν. Πᾶσαν τὴν πρὸς ἐσπέραν χώραν ἐκάλουν οἱ Ἑλληνες Ἐσπερίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πολὺ συχνὰ δὲ τὴν Ἱταλίαν.

164. potens armis atque ubere glaebae = πολεμικὴ καὶ εὔφορος.

165. Oenōtri. Οἰνωτροί, ἀρχαῖος λαὸς εἰς τὴν νότιον Ἱταλίαν, τὴν κατόπιν χώραν τῶν Βρουττίων καὶ Λευκανῶν. colo, -uei -cultum -ere = κατοικῶ. fama, ἐνν. est. minōres = οἱ μεταγενέστεροι.

166. ducis. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἱταλὸς ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἱτα-

λῶν· κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI 2,5) τῶν Σικελῶν· ἡ γενικὴ ducis ἔξαρται ἐκ τοῦ de nomine = ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως. gentem = terram, δηλ. τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ λαὸς κατέκησεν.

Στίχ. 306 — 342

306. ut = ὡς, μόλις. Troīa arma = τρωϊκὰ ὅπλα, ἦτοι τοὺς ἀκολούθους τοῦ Αἰνείου ὅπλισμένους κατὰ τὸν τρωϊκὸν τρόπον.

307. magnis monstris· θαυμαστὴ ἡ διοσημία διὰ τὴν Ἀνδρομάχην ἥτο νὰ βλέπῃ Τρωᾶς ἐνόπλους.

308. visu in medio=ἐν ᾧ ἐστέκετο καὶ ἐθεῖτο. derigunt=καταπέπηγε, ἀποπέπηγε, ἐπάγωσε. Τὸ δῆμα derigesco. calor ossa reliquit=ἡ θερμότης τὰ δόστα κατέλιπεν. Προβλ. τὸ παρ' Ὁμήρῳ φόβος κρυελός.

309. labitur=σφάλλεται. κινδυνεύει νὰ πέσῃ. vix tandem=μόλις τέλος. longo tempore=post longum tempus. fatur=ὅμιλει, προβλ. τὰ παρ' Ὁμήρῳ, Ὅδ. δ 706 δὴ δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων τυλάβε· δψὲ δὲ δή μιν ἐπέεσσιν ἀμειβούμενη προσέειπεν. Ἡ Ἀνδρομάχη λιποθυμεῖ καὶ ἀφ' οὗ συνέρχεται ὀδιλεῖ.

310. vera facies...verus nuntius, κατηγορούμενα εἰς τὸ ὑπότυπον (adfers), ἀντὶ νὰ συμφωνήσουν πρὸς τὸ ἀντικείμενον te=ἔμφανίζεσσαι πρός με (te adfers) ὡς ἀληθινὴ μορφή, ὡς ἀληθῆς ἄγγελος; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην διασαφεῖ ἡ ἐπομένη ἐρώτησις: vivis ne=ζῆς;

311. lux alma = τὸ φῶς τὸ ζωογόνον, δηλ. ἡ ζωή. si lux alma recessit = ἐὰν ἡ ζωὴ ἀπεκχώρησε· δηλ. ἐὰν δὲν εἴσαι παρὰ κενὴ σκιὰ (vana imago, umbra). ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι αἱ σκιαὶ τῶν τεθνεάτων ἐνεφανίζοντο κατὰ τὰς θυσίας, ἵνα λάβουν μέρος εἰς αὐτάς.

312. Hector ubi est?=Ο Ἐκτωρ ποῦ είναι; διατὶ ὁ Ἐκτωρ δὲν ἔμφανίζεται; Ἡ Ἀνδρομάχη ἀποροῦσα ἐρωτᾷ διατὶ δὲν ἔμφανίζεται καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Ἐκτορος, εἰς δὲν ἡ θυσία προσφέρεται, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ Αἰνείας ἐρχεται ὡς σκιὰ ἀπὸ τὸν Ἀδην.

313. furenti (αὐτῇ τῇ Ἀνδρομάχῃ) μαινομένη (insolabiliter et impatienter dolenti) (= ἀπαρηγορήτως καὶ οὐχὶ καρτεριῶς λυπουμένη). Τὸ furere σύνηθες δῆμα περὶ σφοδροῦ ψυχικοῦ πάθους.

314. subic̄io = ὑποβάλλω, ἀποκρίνομαι. hisco=κυρίως μένω κεχηνώς, χάσκω, ἀνοίγω τὸ στόμα μου χωρὶς νὰ ἡμπορῶ νὰ εἴπω

λέξιν. εἰτα: μόλις καὶ μετὰ κόπου λέγω τι. *turbatus* = ταραχθείς.

315. *extrema per omnia* = *per omnia summa discrimina* (peculiaria) ἐν μέσῳ δλων τῶν κινδύνων. *vitam duco* = τὸν βίον διάγω. *equidem* = ἔγωγε. *vivo equidem* = ζῶ βέβαια.

316. *ne dubita* = *noli dubitare* = νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς.

317. *deiectam tanto coniuge* = *orbatem tanto coniuge* = στερηθείσαν τηλικούτον συζύγου, δηλ. τοῦ Ἐκτορος. Ἡ φράσις ἐλέχθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *deicere aliquem honore*, *spe* = στερεῖν τινα τῆς τιμῆς, τῆς ἐλπίδος. Εἰς τὸ *deicere* ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ καταπίπτειν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν προσηρμόσθη προσφυῶς τὸ *excipit*; *excipio* = ὑποδέχομαι τινα καταπίπτοντα.

318. *quae fortūna revīsit?* δηλ. *te* = ποία τύχη πάλιν σὲ ἐπεσκέψθη, πάλιν προσεμειδίασε πρὸς σέ. *digna satis* = ἀνταξιωτάτη. *Andromache*, ἀφαρ. ἔξαρτωμένη ἐκ τοῦ *digna*, ἀποδοτέα διὰ γενικῆς τῆς Ἀνδρομάχης. *Hectōris*, ἐνν. τὸ *uxore* = συζύγου τοῦ Ἐκτορος.

319. *Pyrrhin* = *Pyrrhine*. Τὸ τελικὸν βραχὺ ε, ἐπειδὴ ἀσθενῶς ἐπιφρέστο, ἔξεπιπτεν. *conubia servas* = εἶσαι σύζυγος. Τοῦτο λέγεται κατ' εὐφημισμόν. Ἡ Ἀνδρομάχη, ἀφ' οὗ ἥχθη εἰς δουλείαν, δὲν ἦτο κυρίως σύζυγος τοῦ Πύρρου.

320. *deīēcit voltum* = κατέβαλε τὸ πρόσωπον· φυσικὰ κατόπιν τῆς τελευταίας ἐρωτήσεως τοῦ Αἰνείου. *demissa voce* = μὲν χαμηλὴν φωνήν.

321. *fēlix una ante alias Priamēia virgo* = Ὡ πασῶν τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου εὐδαιμονεστάτη. Τοῦτο λέγεται διὰ τὴν Πολυηένην. Ταύτης ἐρασθείς δὲ Ἀχιλλεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος εἰς αὖ τὴν τοῦ γάμου τὴν προπαρασκευήν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ σκιὸς τοῦ Ἀχιλλέως ἀπήτει τὸ ἀναλογούν αὐτῇ μερίδιον τῆς λείας καὶ δὲ Κάλχας ἐκέλευσε νὰ θυσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ἡ Πολυηένη.

323. *quae... sortitus non pertūlit ullos.* πρότασις ἀναφορικὴ καθ' ὅριστικὴν ἐκφερομένη, κατ' ἔννοιαν δὲ αἰτιολογικὴ τοῦ *felix· sortitus-us* = ἡ κλήρωσις. Διὰ κλήρου διεμοίραζον οἱ πολεμισταὶ μεταξύ των τὴν πολεμικὴν λείαν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν αἰχμαλώτων. *tetigit cubile* = ἥψατο τοῦ λέχους. *erūs, -eri* = δεσπότης, κύριος.

338. *ignārum*, δηλ. *te huius regiōnis* = σὲ ἀγνοοῦντα ταύτην ἔδω τὴν χώραν.

339. quid puer Ascanius, δηλ. agit? sup̄erat? ἀμεταβότως=superstes est? =ἐπιζῆ; vescitur aura (aetheria)=fruitur aura (aetheria)? =ἀπολαύει τῆς αἰθερίας αὔρας;

340. ecqua cura = ἀρά γε ὑπάρχει τις πόθος; Τὸ τamen=ὅμως δηλοῦ σαφέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρός τὸ amissae parentis=ἄν και ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του ἐνθυμεῖται μὲν πόθον αὐτὴν ὁ παῖς;

343. avunculus' ἡ Κρέουσα, μήτηρ τοῦ Ἀσκανίου, ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἐκτορος. avunculus = ὁ πρός μητρός θεῖος. excitat, δηλ. puerum = ἔξεγείρει τὸν παῖδα διὰ τῶν ἰδίων του παραδειγμάτων ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς; ap̄imi viriles = ἀνδρεία. virtus = ἀρετή.

Στίχ. 441 — 460

441. Huc = ἐνταῦθα. delatus = καταχθείς.

442. divinos=sacros. et Averna, ἐπεξηγεῖ τὸ div. lacus. Averna ("Αορνα κατὰ τὰ Τάρταρα) οὐδ. πληθ. ὡς οὐσιαστικὸν λαμβανόμενον· ἐπιστεύετο δτι παρὰ τὴν "Αορνον λίμνην ὑπῆρχε ἡ εἰς Ἄδου κατάβασις. sonantia silvis= ἀντηχοῦντα ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὰς ὅχθας. silvis, ἀφαιρ. ὁργ.

443. insānam vatem = ἐνθεον μάντιν, δηλ. τὴν Σιβύλλαν. rupe sub ima = εἰς τὸ βάθος σπηλαίου βραχώδους (στίχ. 446 antro, 450 cavo saxo).

444. canit = ἔδει, χρησμοδοτεῖ· ἔμμετροι ἥσαν οἱ χρησμοί. foliisque notas et nomina mandat = καὶ εἰς φύλλα γράμματα καὶ λέξεις παραδίδει.

446. digerit in numērum, διατάσσει κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (τὰ μέλλοντα, τὰ γραφόμενα ὑπὸ αὐτῆς (τῆς Σιβύλλης) ἐπὶ φύλλων δέννδρου). seclusa = ἐγκεκλεισμένα.

447. locis = ἔκαστος χρησμὸς εἰς τὴν θέσιν του.

448. eadem, ἀντικ. τοῦ imp̄il. verso cardine=στραφείσης τῆς στρόφιγγος, ἦτοι ἀνοιγείσης τῆς θύρας. tenuis ventus = λεπτὸς ἄνεμος, δηλ. πνοὴ ἀνέμου.

449. ianūa, ἡ πύλη ἀνοιγομένη ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθῃ ἀνεμος καὶ δι' αὐτὸ ἀναταράσσει τὰ φύλλα.

451. nec revocare situs=nec restituere ordinem foliorum=οὐδὲ. νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν τῶν φύλλων.

452. *inconsulti abeunt* = χωρὶς νὰ λάβουν χρησμὸν ἀπέρχονται (οἱ ἐπερωτήσαντες τὴν Σίβυλλαν). Δηλ. ὁ παρὸς τῆς Σιβύλλης μὴ ζητήσας νὰ χρησμοδοτήσῃ διὰ στόματος, λαμβάνει τὸ πρῶτον τυχὸν φύλλον ἀπὸ τὰ διασκορπισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀλλ᾽ ὁ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀναγεγραμμένος χρησμὸς συχνὰ δὲν ἀρμόζει εἰν τὴν γενομένην ἐρώτησιν· διὸ καὶ ὁ ἐπερωτήσας ἀπέρχεται *inconsultus* (χωρὶς νὰ λάβῃ χρησμὸν) καὶ μισεῖ (odere) τὴν ἔδραν τῆς Σιβύλλης. ‘Η Σίβυλλα, τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, κατήγετο ἀπὸ τὴν Μαρπησσὸν τῆς Τρωάδος ἢ ἀπὸ τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Ἰωνίας. Τὸ ὄνομα Σίβυλλα ἀρχικῶς κύριον ἀτομικὸν ὄνομα ὅν, ἔγινε κατόπιν γενικόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ λατρεία τῶν Σιβυλλῶν εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. ‘Η Κυμαία Σίβυλλα ἦτο τρόπον τινὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἐπίσημον μαντείον.

452. *ne fuērint tanti* = ἀπαγόρευσις· *tanti*, γεν. τοῦ τιμήματος. *dispendia*, δόνομαστ. πληθ. (*dispendium* ὁ ἐν.) = ἀπώλεια. *moraes*, γενικὴ ἐπεξηγηματικὴ = ἀπώλεια χρονοτοιβῆς, ζημία ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀναβολήν. ‘Ἐκ τῆς προτάσεως *ne fuērint tanti* ἔξαρτῶνται αἱ προτάσεις *quiā adēas...* poscas = ut non. ‘Η ἔννοια εἶναι : Μὴ δώσῃς τόσην σημασίαν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀλίγου χρόνου, ὥστε νὰ μὴ προσέλθῃς εἰς τὴν μάντιν καὶ ζητήσῃς χρησμόν. Μὴ ἀμελήσῃς, διὰ νὰ κερδίσῃς ὀλίγον καιρόν, νὰ προσέλθῃς κλπ.

454. *quam vis increpītent* = ὅσον καὶ ἀν γογγύζουν οἱ ἑταῖροι (socii) et vi cursus vela vocet in altum· καὶ ὅσον καὶ ἀν ἡ εὐκαιρία τοῦ πλοῦ ἀπαιτεῖ ἵσχυρῶς (vi) νὰ ἐπισπεύσῃς τὴν ἀναχώρησιν. Τὴν ὅλην ταύτην πρότασιν ἔξηγει σαφέστερον ἡ ἐπομένη : possis que sinus implēre secūndos = καὶ δύνασαι τοὺς κόλπους (τῶν ἴστιων) νὰ πληρώσῃς εύνοικῶν ἀνέμων. ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat = αὐτὴ ἡ ἵδια ἀς προφητεύσῃ καὶ εὐμενὴς τὴν φωνὴν καὶ τὸ στόμα ἀς λύσῃ.

459. *quo· σύναπτε τῷ modo* = τίνι τοόπῳ. *quemque*, σύναπτε τῷ *laborem* = ἔκαστον κόπον. *fugiasque ferasque* = εἴτε νὰ ἀποφύγῃς εἴτε νὰ ὑπομείνῃς.

460. *expedīset*, δηλ. *dictis* = *expōnet* = θὰ ἐκθέσῃ, θὰ εἴπῃ. *cursus dabit secundos*, ἡ Σίβυλλα δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλοῦν αἴσιον, μόνον νὰ προφητεύσῃ ἥμπορεῖ· ὅθεν τὸ *dabit* = *docēbit* θὰ διδᾶξῃ, θὰ προφητεύσῃ. *venerāta*· ληπτέον παθητικῶς = ἵκετευθεῖσα (δηλ. διὰ θυσιῶν).

707. Drepāni portus = τοῦ Δρεπάνου ὁ λιμὴν (παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἐρυκος). illaetabilis ora = ἀτερπῆς χῶρος· οὗτως ὁ ποιητὴς καλεῖ τὴν περὶ τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον χώραν διὰ τὸ ἀμμῶδες καὶ ἄγονον αὐτῆς.

708. actus pelagi tot tempestatibus = ἀφ' οὗ ὑπέστην τόσας τρικυμίας εἰς τὸ πέλαγος (= ἀφ' οὗ δὲ τόσας ἔδοξιμασα συμφορὰς) τῷρα δοκιμάζω καὶ ἄλλην, δηλ. amitto genitorem = χάνω τὸν πατέρα Ἀγχίσην. omnis curae casusque levāmen, διορισμὸς κατὰ παράθισιν εἰς τὸ genitorem (γεννήτορα) = πάσης φροντίδος καὶ περιπετίας ἀνακούφισιν.

711. nequicquam = μάτην· ὅντως μάτην, διότι δὲν εἶχε τὴν εὔτυχίαν ὁ Ἀγχίσης νὰ ἤδη τὴν ποθητὴν γῆν τῆς Ἰταλίας.

712. nec vates Helēnus praedixit = οὔτε ὁ προφήτης, ὁ μάντις Ἐλένος (μοῦ) προεφήτευσε (τὸν θάνατον)· πρβλ. Ὁμ. Ρ 410 κ. ἔ. δὴ τότε γ' οὐδὲ ὅι (τῷ Ἀχιλλεῖ) ἔειπε κακὸν τόσον, ὃσον ἐτύχθη, μήτηρ, δττι ὁδά οἱ πολὺ φίλατος ὥλεθ' ἐταῖρος.

714. labor extrēmus = ὁ ὕστατος πόνος, δηλ. τὸ τέομα τῶν ταλαιπωρῶν μου. Σημείωσον δτι δὲν λογίζεται ἔδω ἢ τρικυμία ποὺ ἔξωθησε τὸν Αἰνείαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

716. unpus = μόνος. intentis omnibus = ἐνῷ πάντες ἐπρόσεχαν.

717. fata renarrābat divom cursusque docēbat = τὰ πεπρωμένα τῶν θεῶν διηγεῖτο καὶ τὰς περιπλανήσεις ἔξηγει.

718. continuit tandem = ἐσιώπησε τέλος. factoque hic fine καὶ τελειώσας ἔδω (τὴν διηγήσιν) quievit = ἡσύχασεν, ἀνεπαύθη.

*Ανάδοχος ἐκτυπώσεως καὶ βιβλιοδετήσεως: «Ἐλληνικὴ Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία» Α. Ε.
*Εργοστάσιον Γραφικῶν Τεχνῶν — Ἀθῆναι, Παπαδιαμαντοπούλου 44

O. E. S. B.

T I M H

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΝ Δ. 200

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ : Δ. 330

προστίθετος γ. π. 100